

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 25.

Onsdagen den 17 mars, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 191, med förslag till kommunalskattelag;

nr 216, med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 15 och 35 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 m. m.;

nr 222, med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 223, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 52 och 55 §§ i stadgan den 22 juni 1911 om skjutsväsendet;

nr 224, med förslag till lag om ändrad lydelse av 19, 20 och 21 §§ i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning m. m.;

nr 225, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen den 11 oktober 1912 om skogsaccis och om virkestaxering;

nr 226, med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 227, med förslag till förordning angående upphörande av allmänna taxeringar till bevilning av fast egendom samt av inkomst m. m.;

nr 233, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1921 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 234, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1921 års taxering till kommunal inkomstskatt; samt

nr 242, med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 49 och 165 §§ lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse och dels lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. sistnämnda lag.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och anförde: Jag ber få hemställa, att kammaren måtte för sin del besluta att med anledning av de nyss framlämnade kungl. propositionerna nr 191 med förslag till kommunalskattelag samt de följande n:ris 216, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 233 och 234 tillsätta ett särskilt utskott, bestående av 12 ledamöter från vardera kammaren, samt inbjuda

andra kammaren att förena sig i detta beslut med första kammaren, och dessutom besluta att, försåvitt förslaget vinner riksdagens gillande, för sin del tillsätta 12 suppleanter i detta utskott.

Vad herr vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Därefter yttrade herr talmannen, att han efter samråd med andra kammarens talman finge, under förutsättning att andra kammaren antog den nu gjorda inbjudningen, föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde nästkommande lördag företaga val av ledamöter och suppleanter uti ifrågavarande särskilda utskott.

Detta förslag antogs.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna blevo av dessa nr 191, 216, 222—227, 233 och 234 på begäran bordlagda, varemot propositionen nr 242 hänvisades till bankoutskottet.

Ordet lämnades nu till

herr Clason som yttrade: Med anledning av den synnerliga omfattningen av de ärenden, som beröras i de kungl. propositionerna rörande kommunalskattefrågan, hemställer jag med stöd av riksdagsordningens § 55, att kammaren behagade besluta, att motions-tiden skall utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Friherre Fleming väckte en motion, nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring; samt

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § i förordningen den 14 juni 1917 angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Företogs val av en deputerad jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen efter numera statsrådet herr Svensson, vilken vid den 14 januari 1920 anställt val blivit av första kammaren utsedd till deputerad.

Därvid avlämnades 66 valsedlar, som godkändes. Alla dessa valsedlar hade partibeteckningen »gemensamma listan» och upptogs såsom enda namn herr Wavrinsky, E. Till deputerad hade sålunda utsetts herr Wavrinsky, E.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodades låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till den skrivelse i ämnet, som borde till Konungen avlätas.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 232, angående förhöjning för år 1920 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10 och 11, bankoutskottets memorial nr 22, första lagutskottets utlåtanden nr 18 och 21—23 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 28—34.

Fortsattes överläggningen rörande bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

Herr Cla son: Under remissdebatten i söndags tillät jag mig att till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa den frågan, vilket av de tre fall han ansåg föreligga, som enligt grundlagen äro oundgängligen erforderliga för att riksbankens inlösningskyldighet skall kunna suspenderas; och jag hemställde om svar på den frågan, när vi skulle komma till realdebatten. Jag åhörde därför med spänd uppmärksamhet herr finansministerns yttrande i går för att få ett bestämt svar på min fråga, men då jag icke fick något sådant svar, begärde jag ordet.

Från ett annat håll, från herr Östberg, kom emellertid ett slags svar på frågan. Om jag ej tager miste, har ett liknande svar avgivits även av hans excellens statsministern i går i andra kammaren:

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.

(Forts.)

anledningen skulle vara »svår penningkris». Varken herr Östberg eller, såvitt jag förstått, hans excellens statsministern gav emellertid det svaret direkte, utan de sökte med en kringgående rörelse skjuta ett annat ärende framför sig. De sade, att Kungl. Maj:t hade tidigare i år föreslagit och riksdagen hade beslutat att medgiva riksbanken en ökad sedelutgivningsrätt, och då en dylik ökning i sedelutgivningsrätten endast kan medgivas under förutsättning av vare sig krig, krigsfara eller svår penningkris, så förelåg alltså något av de fall, varom grundlagen har talat.

Jag måste då säga, att jag ej kan finna mig tillfredsställd med ett sådant svar. För det första gäller det här formellt två alldeles skilda saker: å ena sidan grundlagen, å andra sidan en vanlig lag. Från vanlig lag kan i vissa fall till och med konungen ensam dispensera; från grundlagen kan varken konungen eller riksdagen dispensera. Och för det andra gälla ju realfrågorna helt olika saker. I förrafallet, då det var fråga om ökad sedelutgivningsrätt, då var förhållandet helt enkelt det, att förlidet år, då kriget ännu fortfor, hade riksbanken erhållit denna ökade sedelutgivningsrätt, och när riksbanken nu begärde förlängning av densamma, så kunde den upplysa, att en del av den sedelreserv, som den då hade erhållit, hade blivit begagnad, vadan dessa sålunda utelöpande sedlar ej omedelbart kunde dragas in. Detta måtte väl vara ett helt annat sakläge än det föreliggande. I ena fallet en förlängning av en genom vanlig lag medgiven ökad sedelutgivningsrätt, emedan man faktiskt ej kunde draga in sedlarne, i andra fallet upphävande av den grundlagsstadgade skyldigheten att inlösa sedlar med guld. Därför att det förra måhända kan anses nödvändigt, behöver det senare visserligen ej vara det. Ty — och det vill jag särskilt betona — det är icke nog med att grundlagen fordrar, att något av dessa tre fall skall föreligga, krig, krigsfara eller svår penningkris, utan grundlagen fordrar också, att det med hänsyn därtill skall »prövas oundgängligen nödigt», att vidtaga en så ingripande åtgärd som suspenderande av inlösningsskyldigheten. Där brister, såvitt jag förstår, bevisningen fullständigt. Ty när grundlagen skriver: »prövas oundgängligen nödigt», då är det icke meningen, att ett sådant medel skall tillgripas i första hugget eller i första hand, utan då skall man pröva de andra medlen först. Men det har man icke gjort i detta fall, när, som jag påvisat, man har ett diskonto på 6 %.

Nu säger man kanske: Ja, men se på köerna, som stå utanför riksbanken, se hur de taga ut guld; det måtte väl vara nödvändigt att stoppa sedelinväxlingen! Jag svarar: Det hjälper ej upp frågan om propositionens *grundlagsenlighet*, ty den måste bedömas efter som förhållandena förelågo, då den framlades, efter frågan, om *då* någon »svår penningkris» var å bane, som gjorde det »oundgängligen nödvändigt» att *innan* man hade försökt andra medel, stoppa inväxlingen. Jag betvivlar, att det finnes så synnerligen många, som på fullt allvar skulle kunna besvara den frågan med ja. Om man har rätt att använda ett visst medel för att om möjligt hindra panik eller för att avvända följderna av panik, då har man ej därför rätt att i för-

tid eller otid använda det medlet, så att *panik uppstår*. Det är riksbanksledningen, som nu har skapat paniken.

Men jag har även en annan sak att säga om grundlagsenligheten. Om bankofullmäktige och regeringen hade varit ense om att något av dessa tre fall här förelegat, och om de också hade varit ense om, att det varit oundgängligen nödvändigt att använda detta ytterst ingripande botemedel, suspendering av inlösnings skyldigheten, så är ändå saken grundlagsenligt oriktigt skött därför, att ingendera parten sökt att klargöra den saken i sina framställningar. Det står ingenting därom i bankledningens framställning, och det synes ännu mindre något därom i regeringens framställning. Det hade emellertid ovillkorligen varit vederbörandes skyldighet att säga klart ifrån: Här förligger en »svår penningkris», och det är anledningen, varför vi vilja ingripa. Vi ha vidare försökt använda de och de medlen, men de hjälpa ej. Alltså pröva vi oundgängligen nödvändigt att tillgripa detta, som enligt grundlagen ej får användas i något annat fall. Propositionen är, som sagt, felaktig även därför, att den alldeles har undvikit detta klarläggande av sin egen grundlagsenlighet.

Nu säger man kanske, att detta är ett formellt sätt att se på en sådan fråga som denna. Jag kan ej alldeles dela denna uppfattning. Grundlagen talar i den ena paragrafen efter den andra om de villkor och förutsättningar, under vilka den ena eller andra åtgärden får användas, exempelvis om när kreditiven få lyftas, om huru anslag få användas, om när rekvisitionslagarna få anlitas o. s. v. Och det första, som då måste ske, innan regeringen eller någon annan anlitar en dylik utväg, är naturligtvis att söka klarlägga för sig själv och klargöra för andra, att de grundlagsenliga förutsättningarna föreligga. Det har denna gång försummats, och jag har varit angelägen att betona detta även därför, att ur prejudikatsynpunkt det är ytterst nödvändigt, att saken understrykes, så att vi framdeles slippa ett uppreparande av sådana formella brister.

Varför har man då försummat den prövningen? Jo, därpå gav finansministern och, såvitt jag förstår, även statsministern ett svar, när de, finansministern här och statsministern i andra kammaren, sade, att regeringen hade betraktat saken uteslutande som en expeditionsåtgärd, som den hade vidtagit för att, som jag tror orden föllö sig, »ej taga på sitt ansvar, att bankledningens framställning ej kom fram till riksdagen», som ju vore bankofullmäktiges princip. Tar jag ej miste, så tillade hans excellens statsministern i andra kammaren också det, att regeringen därmed ej hade intagit någon principiell ståndpunkt i frågan, icke intagit någon principiell ståndpunkt på det viset, att regeringen skulle anse, att denna åtgärd, denna av bankofullmäktige föreslagna utväg var den enda riktiga åtgärden i förevarande fall, den enda åtgärd, som man hade anledning att tänka på att försöka. Skulle detta verkligen vara regeringens uppfattning av saken, så är en sådan ståndpunkt naturligen alldeles grundlagsstridig. Grundlagens fordran »prövas oundgängligen nödigt» betyder, att både regering och riksdag skola verkställa en prövning i sak, och när riksdagen får mottaga en kungl. proposition

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Porta.)*

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att intäsa
sedlar med
guld.

(Forts.)

i en sådan fråga, då skall riksdagen i den få för sig framlagda de sakskäl, som ha föranlett regeringen att finna andra utvägar uteslutna, och därför ensamt denna utväg användbar. Dessa sakskäl saknas här.

I brist på dessa upplysningar om, att en svår penningkris föreligger, som ej på något annat sätt kan botas, är jag av min uppfattning av frågans grundlagsenlighet i denna punkt nödsakad att rösta för avslag. Blir jag emellertid ställd inför valet att antingen rösta för bifall eller för herr C. G. Ekmans förslag om en förkortad suspension, väljer jag obetingat det senare och skall be att få anföra några skäl därför.

När grundlagen lägger denna fråga, frågan om suspendering, ej i bankledningens händer, ej heller i Kungl. Maj:ts hand, utan i Konungens och riksdagens händer genom samfällda beslut av Konung och riksdagens båda kamrar, så har det naturligtvis skett därför, att frågan betraktas, som den också är, som så ytterst viktig. Men när riksdagen nu har medansvarighet i en så viktig fråga, så har den också rätt att fordra att få fullständigt sätta sig in i den. Det är det som har gjorts omöjligt för oss här. Jag har ej heller hört någon annan myndighet än på sin höjd bankledningen påstå, att dess förslag är oundgängligen nödigt. Riksgäldsfullmäktige ha i varje fall ej sagt det. De ha endast sagt, att de ej ha något mot saken att erinra: men det är visserligen något helt annat än att den är absolut nödvändig. Kungl. Maj:t har ej sagt ett ord om saken. Kungl. Maj:t har bara expedierat bankledningens önskan. Och de herrar här i riksdagen, som ha talat för det kungl. förslaget, vad ha de sagt? Jo, de ha, såvitt jag förstår, enstämmigt sagt, att det är synnerligen ovisst, om det i lördags förelåg fullgiltiga skäl för bankledningen att tillgripa denna åtgärd, men eftersom bankledningen gjort detta missgrepp, så skulle vi vara tvungna att följa med. Följa med, icke *därför*, att vi ha något förtroende till bankledningen, allra minst i denna sak, utan därför, att det kanske skulle bli värre, om vi ej följde med.

Då menar jag: när grundlagen i en så viktig fråga lägger medansvarighet på riksdagen, så är det icke riktigt, att riksdagens beslut fattas på så otillfredsställande grunder. Har riksdagen ansvaret, så måste den också ha rätt och skyldighet att pröva saken i grund. Men för det behöver riksdagen ett uppskov. Det uppskovet kunna vi ej få i dessa dagar, men vi kunna få det, om vi ge bankledningen suspensionsrätten för endast en kortare tid. De menliga följder, bankledningen befarar av en fortgående guldtvättning, undanröjas därigenom. Riksdagen åter får under mellantiden tillfälle att sätta sig in i frågan. Den får tillfälle att av både bankledningen och andra bli bättre orienterad i frågan än den är nu. Den får tillfälle att av bankledningen få ett program för vår penningförvaltnings hela ställning och dess planer i detta hänseende för den närmaste tiden. Den får tillfälle att av bankledningen eventuellt få de bevis på sakens oundgänglighet, som denna ledning förhända sitter inne med, men som vi nu ej hört ett ord om. Den får tillfälle att pröva, om icke eventuellt även andra medel kunna eller böra användas i samband med

eller vid sidan av detta; och den får slutligen tillfälle att låta bankledningen visa, om riksdagen kan omfatta den med det förtroende, som dess åtgärder både tidigare och ej minst i detta fall varit ägnade att hos många rabba.

*Om befräddelse
för riksbanken
från skyldig
het att inköpa
sedlar med
guld.
(Fortw.)*

Herr Swartz invände i går mot den tanken, att vi skulle taga position till eller något ansvar i en sådan fråga som denna, att riksdagen ej vore lämplig att dirigera bankfrågor. Men herr Swartz sade ju själv, att han ej var övertygad om, att bankledningen hade handlat riktigt och visligt i detta föreliggande fall. Regeringen har ju ställt sig alldeles vid sidan; den expedierar bara bankledningens åtgärder. Men nu är det en gång så, att i den föreliggande frågan har grundlagen lagt saken i bland annat riksdagens hand: det är riksdagen, som har skyldighet att pröva sakförhållandet. Ansvaret faller även på oss, och vi kunna ej komma undan detta ansvar genom att helt enkelt skylla på bankledningen. Men skola vi på något sätt kunna uppbära ansvaret, så måste vi ha tid att sätta oss in i saken.

Slutligen, om vi godkänna regeringens förslag, då kommer suspensionen att vara till den 30 september. Då är riksdagen icke samlad. Då kommer frågan, denna ytterst viktiga fråga, att ligga utslutande i händerna på denna bankledning, till vars förmåga att sköta den visligen vi ej ha förtroende, och hos Kungl. Maj:t, som betraktar sin ställning till sådana frågor endast som en expeditionsåtgärd. Nej, låt därför suspensionen upphöra, medan riksdagen ännu är samlad!

Man har sagt: Det stillar ej oron! Vilken oro? Är det bankledningens oro, att guldets strömma ut, då stillas naturligtvis den oron, och då har ju ledningen fått just vad den har begärt. Men det är väl ej det väsentliga i denna fråga. Det väsentliga är den oro, som finnes rörande hela vår penningställning och hela vår valutapolitik, oron över att vår bankpolitik och vår bankledning ej är den situationen vuxen, oron över att måhända det beslut, som man nu går att fatta, ej är det riktiga, det lämpliga, det gagneliga. Den oron, den häves sannerligen ej genom att bankledningen får fullmakt att suspendera guldutväxlingen till den 30 september. Den oron, att beslutet kanske ej är det riktiga, finnes, det har ju finansministern upplyst, ända inne i regeringens egen krets. Den finnes inom riksdagen — ett förtroendevotum till bankledningen i denna sak, som har givits med den förseglade sedeln, är intet förtroendevotum. Oron finnes för övrigt i hela landet. För att stilla denna oro behöves det samverkan på olika håll, samverkan mellan riksdagen, regeringen och bankledningen. Det skulle kunna finnas möjlighet att skapa en sådan samverkan genom att suspensionen beslutas endast till den 30 april, vilket innebär, att riksdagen får tillfälle att i lugn och ro taga frågan under förnyad behandling.

Under sådana förhållanden, och ehuru jag är nödsakad att rösta för avslag på grund av min uppfattning om frågans grundlagsenliga läge, så måste jag säga, att jag i valet mellan de två övriga utvägarna kommer om jag blir nödsakad till ett sådant val, att rösta för herr C. G. Ekmans förslag.

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)

Friherre Adelswärd: Herr greve och talman, mina herrar! Jag avslutade mitt yttrande i kammaren i går med yrkande om bifall till herr Hamrins motion. Min uppmärksamhet har sedan blivit fäst på att denna motion icke blivit på verbörligt sätt behandlad och att propositionen på detta yrkande sålunda icke kan framställas. Jag visste visserligen i går, och det omnämnde jag också, att något betänkande icke härom förelåg i tryck från bankoutsrottet, men jag kunde verkligen icke föreställa mig något, enligt min mening, så oerhört som att utskottet icke skulle hava behandlat en föreliggande motion, då det, såvitt jag förstår, mycket väl haft tid att göra det. Emellertid inser jag väl, att det taktiska läget väsentligt förändrats efter andra kammarens beslut i går, men jag kan icke finna anledning att därför frångå mitt yrkande i sak i går, även om ett bifall till detta yrkande skulle giva anledning till en sammanjämkning, vilket icke förefaller mig vara i och för sig något så avskräckande.

Jag anhåller därför, herr greve och talman, att få så till vida ändra mitt yrkande, vilket i sak fortfarande är detsamma, att jag ber få yrka bifall till herr C. G. Ekmaus förslag.

Herr Kvarnzellius: Herr greve och talman! Enligt min uppfattning hava bankofullmäktige endast fullgjort vad som är deras rätt och skyldighet, då de framlagt detta förslag och begärt riksdagens beslut i ärendet. Jag anser likaledes, att regeringen endast gjort sin plikt, då den behandlat detta ärende med all möjlig skyndsamt, och det är endast att beklaga, att icke riksdagen varit lika snabb i handling som riksbanksfullmäktige och Kungl. Maj:t. Ty det är icke något vidare tilltalande det skådespel, som upprullas för svenska folket i de här dagarna: den spekulation och den panikstämning, som en hel del personer gripits utav och som andra försöka att skapa, och det som nu tilldrager sig, är icke vidare uppmuntrande för dem som i likhet med mig hålla på att riksdagen skall utöva högsta bestämmanderätten över riksbanken då man vet att den oundgängliga förutsättningen härför är ett förtroendefullt gott samarbete mellan riksbanksledningen och riksdagen.

Det förefaller mig också, som om de allra bästa förutsättningar därtill borde finnas, därför att det ju är riksdagen själv, som väljer denna riksbanksledning med undantag av ordföranden, som förordnas av Kungl. Maj:t. Det förefaller mig vidare vara riktigt att, om det är så, att man icke har förtroende för denna ledning, man då utbyter den emot en annan. Men så länge man har denna ledning skall man också lojalt samarbeta med den och effektuera de framställningar, som den gör, ty det är den första förutsättningen för att ledningen skall kunna fylla sin funktion. Att i det hänseendet försöka taga ledningen såsom här ifrån en hel del håll har gjorts gällande, tror jag är att giva sig in på ett område, som är i hög grad äventyrligt. Riksdagen får inskränka sin rätt till att kritisera de handlingar, som bankofullmäktige föreslagit, och med hänsyn därtill företaga val av personer, som den har förtroende för, men att på annat sätt söka ingripa och

dirigera, skulle enligt min uppfattning icke vara till gagn för vårt bankväsen. Jag kan för min del icke dela den uppfattning som i dessa dagar föres till torgs i allt större och större utsträckning, att riksbanksledningen är under all kritik, och jag måste hävda den meningen, att riksbanksledningen har på ett i stort sett tillfredsställande sätt löst sin uppgift under de vanskliga förhållanden och de svåra situationer, som den haft att brottas med. Det är mycket lätt att kritisera, men var så god och peka på dem, som kunna göra det bättre än de nuvarande gjort det. Efteråt kan man vara vis och säga: »Så skulle man hava gjort», men förut är det ej lika lätt att säga huru det skall göras.

Här har talats om nödvändigheten av att göra upp ett program för vår bankpolitik. Jag får för min del säga, att jag icke hyser stor förhoppning om att den bankman existerar här i landet, som kan göra upp ett sådant program i detalj, och detta med hänsyn till det komplicerade ämne, som det här rör sig om och de många faktorer, som inverka och som det icke finnes möjlighet för någon att hava i sin makt att bemästra, dessa olika intressen, som i och för sig äro så stridiga åt olika håll och som det aldrig går att förena.

Här uttalades av en av kammarens mest aktade ledamöter i går några ord, som jag måste säga på det högsta förvånade mig att han ville tillåta sig yttra. Han sade, att riksbanksledningen saknar landets förtroende. Ja, för det första vill jag då veta, huru han med sådan säkerhet kan uttala sig å landets vägnar. Enligt min mening är det icke så lätt att säga, hur det förhåller sig med den saken. Däremot tror jag, att man kan säga, att det finns många, som kritisera riksbanksledningen, därför att icke riksbanksledningen alltid har velat gå deras intressen till mötes; men det är därför icke sagt, att landets intressen ha blivit åsidosatta ifrån riksbanksledningens sida. Huru dan var situationen, hurudan har den varit under de senaste fem åren och hurudan är den i närvarande stund? Vid varje tidpunkt har det varit olika intressen, som framträtt. En del hava krävt högre räntor därför att det legat i deras intresse; andra däremot lika och kanske mera berättigade intressen hava krävt en lägre räntesats. Det var en tid, då våra brädgårdar blevo överfyllda av varor, som fingo upplagras till en osäker framtid, då de stora magasinerna vid våra trämassfabriker icke räckte till att lagra den massa, som producerades och då fabrikanterna icke visste, när de skulle få tillfälle att avsätta dessa varor. De måste låna upp pengar i bankerna, och det kan sägas, att bankerna med all prisvärd energi gjorde vad på dem ankom för att stödja industrien i dessa dagar; men kanhända att en för hög räntesats då hade varit den droppe, som kommit industrien att stanna. Hade det varit till gagn för landet? Den trämassa och de trävaror, som producerats och lagts på lager och för vilken kapital upplånades i bankerna, blir det kanske som nu räddar vår handelsbalans. Jag tror att det är däri, som man i främsta rummet har att söka räddningen för landet i ekonomiskt hänseende, att man ser till att exporten uppehålls. Det var då många, som kritiserade riks-

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sollar med
guld.*

(Forts.)

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inkösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

banken för att den icke gick med på de högre räntesatserna. Men riksbanksledningen hade även att taga hänsyn till de förhållanden, som jag här snuddat vid och som, enligt min mening, voro lika legitima som kravet på högre räntesatser. Därigenom räddades landet ur många svårigheter, som det annars kanske hade kommit in i. Därför är det som jag för min del säger, att det icke är så säkert, att svenska folkets majoritet har mistat förtroendet för riksbanksledningen. Det kan hända, att det en vacker dag skall visa sig, att Sveriges folk kommer att hålla riksbanksledningen räkning för att den så pass tillfredsställande, som den under dessa vanskliga förhållanden har kunnat skött sin uppgift vid förvaltningen av Sveriges bankväsen.

Jag skulle vilja se den, som herrarna här skulle kunna peka ut, som skulle kunna taga ledningen av vår riksbank och göra det på ett sådant sätt, att det icke skulle bliva föremål för kritik ifrån ett eller annat håll. Var finnes denne bankman, som herrarna hava att bjuda på, ni unga och även de gamla, som nu anse det tillständigt att tala om riksbanksledningens inkompetens utan att beakta de svårigheter, som vårt land och alla andra länder haft att kämpa med. Riksbanksledningen har dock haft att dag för dag slitats med dessa svårigheter och söka bekämpa dem.

Den situation och de förhållanden, i vilka vi nu befinna oss, och det läge, vari frågan ligger, har även givit anledning för en och annan att giva sig in på frågan om organisationen av riksbanken. Man har kritiserat det sätt, varpå riksbanksledningen utses. Det har i det sammanhanget sagts, att det är farligt, när valet av riksbanksfullmäktige göres till en partipolitisk angelägenhet eller betraktas såsom partibelöning. Jag vet icke, om den hittillsvarande riksbankens historia ger anledning till dessa farhågor. Vad är det för personer, som satts in i riksbanksledningen med partipolitisk bakgrund? Jo, Liss Olof Larsson, Olof Jonsson i Hof, nuvarande finansministern och nuvarande statsministern. De äro förgrundsfigurer på det politiska området. Vilken av dessa är det, som har haft tendens att vilja leda riksbanken in i äventyrligheter? Såvitt jag kan förstå, är det ingen av dem. Den som i går uttalade sin starka misstro emot riksbanksledningen har, såvitt jag har mig bekant, under en följd av år suttit bland de elektorerna, som haft att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret; han har deltagit i de förhandlingar, som föregått dessa val och i regel alltid fått sin vilja igenom. Visst var det strid, då den nuvarande riksbankschefen valdes första gången, och han gick in med tillhjälp av lotten, om jag minnes rätt, men vi voro också överens å ömse sidor, när vi förrättade detta val, att den, som antoges, skulle omfattas med hela riksdagens förtroende. Och han har fått detta förtroende; ty varje gång han stått under omval har han enhälligt fått sitt mandat förnyat. Vad har nu inträffat, som i en hastig vändning kunnat göra honom och riksbanksledningen i övrigt fullständigt inkompetenta? Såvitt jag kan förstå är orsaken ytterst att söka i en artikel som professor Heckscher skrivit i Stockholms Dagblad, och den omständigheten, att denna artikel har fått plats i ett så betydande organ som denna tidning

och att riksbanksledningen då, sin plikt tillmätigt, begärde ett vapen i sin hand — som den måhända ej skulle behöva begagna men som var en säkerhetsåtgärd — för att icke guldkassan skulle tömmas. Att den gjorde detta, därför skall man icke klandra riksbanksledningen. Den har endast gjort, vad som ålegat den och man har icke någon anledning att klandra den för att den gjort det så snabbt som den gjort. Vid ett sådant tillfälle bör också riksdagen vara så pass kapabel, att den fattar situationen och icke genom formalistiska åtgärder av alla möjliga slag fördröjer ärendets snabba avgörande möjligen till gagn för ett antal spekulativa personer men säkert till skada för landet, ty vilka nya synpunkter hava de herrar, som begärt detta rådrum på några dagar, förmått att föra fram för att belysa ämnet? Såvitt jag förstår, icke en enda ny synpunkt. Och om vi än dröja en månad till, så tror jag icke att herrarna ändå komme med något förslag, som bättre skulle lösa frågan. Frågan om ansvarsfrihet för riksbanksledningen bör ju för övrigt icke upptagas till avgörande i detta sammanhang. Det förekommer en punkt längre fram på fördragningslistan där detta ärende förekommer, och sedan blir det ju tillfälle för riksdagen, då fullmäktige skola väljas, att vidtaga det personombyte, som den kan finna av omständigheterna påkallat. Enligt min mening föreligger icke något verkligt behov att här göra ett ombyte av ledning, och jag skulle vilja se vilka herrarna skulle hava att sätta i stället, och som ni äro beredda att gå i borgen för komma att göra det bättre än vad dessa högt aktade personer gjort, under denna svåra tid, den svåraste kanske, som någon riksbanksledning haft att kämpa med. Jag har för min del ansett mig pliktig att säga detta, därför att jag icke stillatigande kan åhöra, att personer, enligt min mening rätt lättvindigt, bara kritisera utan någon tanke på vilka svårigheter, som denna ledning ändå har haft att kämpa med.

Här föreligga nu två olika yrkanden av dem, som önska bifall till Kungl. Maj:ts proposition, dels bifall till densamma och dels också att giva riksbanksledningen denna rätt till den 30 april. Jag vill då säga, att jag tidigare lutade åt den uppfattningen, att man här, då så delade meningar vore rådande, icke borde taga längre tid än till den 30 april, men sedan andra kammaren nu fattat sitt beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition, så kan man, såvitt jag förstår, icke vinna annat genom att biträda herr C. G. Ekmans yrkande, än att bankoutskottet ånyo måste sammanträda och föreslå en sammanjämkning med avseende på tidpunkten, som då skulle infalla någonstades emellan den 30 april och 30 september, en tidpunkt, som inträffar, då riksdagen icke är samlad och då det icke finnes möjlighet att förlänga fullmakten, om man skulle finna detta vara av omständigheterna påkallat, eller också att bankoutskottet hemställer, att andra kammaren måtte biträda första kammarens beslut, eller att utskottet vidtog en så ovanlig sammanjämkning, att man toge några få dagar ytterligare utöver den 30 april. Under alla förhållanden komme detta emellertid att fördröja ärendets avgörande.

Någon egentlig anledning att nu ytterligare söla med ett slutligt

*Om bekräftar
för riksbanken
från skyldig
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Porta)*

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Porta.)

avgörande från riksdagens sida föreligger icke enligt min uppfattning. Därför herr greve och talman, ansluter jag mig till Kungl. Maj:ts proposition och anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Det är icke första gången som man i denna kammare riktar ett häftigt angrepp mot fullmäktige för ledningen av riksbanken, och det får man väl icke så mycket förvåna sig över, ty ingenting berör väl så snabbt den stora allmänheten som fullmäktiges finanspolitik, när den går emot dess uppfattning. Bankofullmäktige måste emellertid vara stålsatta. De få allra minst följa påtryckningar från den stora allmänheten utan lugnt fullfölja sin finanspolitik, vilken jag måste säga, att fullmäktige i det stora hela lett på ett utmärkt sätt under utomordentligt svåra tider till nytta för vårt land och folk. Härför får den dock uppbära mycket klander, och jag för min del måste taga avstånd från det skarpa uttalande, som under gårdagen gjordes från en aktad talare på Stockholmsbanken. I stället kan jag i vissa delar ansluta mig till det uttalande, som gjordes av den ärade talaren på Norrköpingsbanken.

Beträffande fullmäktiges guldpolitik vill jag dock göra det uttalandet, att jag för min del är övertygad om, att det varit lyckligare, om riksbanken i likhet med vad man gjorde i Holland, Spanien och även delvis i Schweiz under de första krigsåren, köpt upp det guld, som den då till gällande priser kunde komma över. Då hade nog riksbanken nu haft en starkare ställning, och då hade fullmäktige kunnat på lämpliga tider exportera guld i större utsträckning — an vad den nu kunnat göra — till nu gällande högre priser och därigenom i högre mån upphjälpa vår valuta och våra betalningsmedel. Det är dock svårt att nu yttra sig över möjligheten för riksbanken att vid de tidpunkter jag nu avser öka guldreserven. Det är möjligt att fullmäktige kunnat göra det genom utnyttjande av sina utländska tillgodohavanden, om det över huvud taget varit möjligt att få någon del därav omsatt i guld och om guld då fanns att få. Nu framträder detta tydligt och klart, men, mina herrar, det tedde sig ingalunda lika tydligt och klart vare sig för riksgäldsfullmäktige eller någon annan vid den tidpunkt, som vi nu avse, med då så oklara politiska förhållanden. Ingen kunde förutse krigets utgång. Därför var orienteringen för riksbankspolitiken så utomordentligt svår, och därför, menar jag, få vi väl icke heller döma alltför hårt.

Nu hava herrar nationalekonomer åstadkommit mycken oro i lägret inom och utom riksdagen och de torde även delvis vara orsaken till den anstormning, som nu göres mot riksbankens guldreserv. Åter se vi, huru det besannas, vilka svårigheter och vilken oro herrar professorer kunna bereda oss på vilken plats de än ställas. Jag gör dock

nu ett undantag för »present friends» här i kammaren, åtminstone de som nu sitta här nere.

Under sitt anförande här i går yttrade baron Adelswärd, att det dock var bäst att i denna sak rätta sig efter eget sunt bondförstånd, och däri, mina herrar, giver jag honom full rätt, så mycket mer som han nämnde, att vi av herrar professorer icke fått veta fulla sanningen.

Om nu gulduttagningen icke stoppas, så kan man antaga, att dag för dag stora och kanske större och större gulduttagningar komma att äga rum. Vilka ändamål skola väl dessa gulduttagningar tjäna? Antagligen många och måhända även import av mer eller mindre onödiga varor. Huru skall väl detta tillgå, när man icke får exportera guld? Jo, helt säkert på det sättet, att guldet deponeras i bank och får ligga där, tills det kan exporteras eller utbytas mot utländsk valuta. Häremot anmärker man, att kapitalet då ju får ligga räntelöst; men man överkommer detta genom att höja varupriserna, och på så sätt fastläses dyrtiden genom gulduttagningarna i stället för att man därigenom skulle åstadkomma en återgång till bättre och normalare tider.

Herr Wigforss yttrade i går, att han icke ville klippa av sambandet mellan guldet och sedlarna, om jag förstod honom rätt. Men jag frågar, om det över huvud taget är möjligt, om icke guldet finnes kvar i riksbanken för täckning av sedlarna.

Herr finansministern gjorde det uttalandet, att vi gingo mot en rättestegring. Ja, det är möjligt. Räntan har ju alltid fluktuerat upp och ned i raskare eller saktare tempo, men att vi genast borde höja diskontot i likhet med vad den ärade talaren på Stockholmsbanken i går yttrade här i kammaren, anser jag för min del vara att gå händelserna i förväg, och jag hoppas, att han denna gång hugger i sten. Hava vi väl glömt läget inom industrien i vårt land? Verkstäderna och järnbruken ävensom många andra industrier hava länge varit i lockout och hava knappast ännu i dag kommit i gång på alla ställen. Tro herrarna då, att en diskontohöjning nu är välkommen för dessa industrier, som ju i övrigt länge hava haft kännning av de nedgående konjunkturerna? Jag tror det icke. Eller tro herrarna, att vår strävan att öka produktionen sammanfaller med höjda räntor? Det torde var skäl att tänka på de kolossalt höjda arbetspriserna och 8-timmarsdagens verkningar, som så brådstörtat och oövertänkt forcerades över oss. Förlidet år ökades arbetslönerna per man med över 1,000 kronor och detta år med mer än hälften därav och uppgå nu till cirka 400 % på 1914 års priser, således en ökning, överstigande indextalet. Tro herrarna, att det i fortsättningen skall bliva möjligt att honorera dessa avlöningar med höjda räntor?

Herr Örne yttrade i sitt anförande i går, att vi få följa med i en allmän katastrof, om vi följa Kungl. Maj:t. Men jag är övertygad, att om uttagningen av guldet får ostört fortsätta och diskontot stegas i raskt tempo, på grund av bristande betalningsmedel inträffar en katastrof mycket hastigare och kan måhända icke undvikas. Vi måste överlämna åt fullmäktige att reglera guldförrådet, och helt

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

visst gagnar det oss och vårt land bättre, då det ligger kvar i rika-
banken eller delvis exporteras, än om det skall spridas på många en-
skilda händer landet runt. Hava bankofullmäktige ansett sig böra
göra den framställning, som de nu gjort, så måste vi även bifalla den,
ty eljest kan det komma att gå oss illa.

I denna kammare har baron Adelswärd i går yrkat bifall till
herr Hamrins motion om fritagande för riksbanken till och med den
30 april från skyldigheten att inlösa sedlarna i guld. Nu har han
återtagit det och i stället förklarat sig vilja följa herr Ekman, men
såvitt jag förstår, kommer det på ett ut, ty i båda fallen gäller det
den 30 april. Vid denna tid på året, innan skeppningarna av de stora
standardartiklarna börja, brukar påkänningen i riksbanken vara den
allra största. Är det möjligt för riksbanksfullmäktige, frågar jag,
att med ett sådant damoklessvärd över sitt huvud under tiden till den
30 april exportera guld för valutans upprätthållande och betalnings-
medels anskaffande? Jag kan för min del icke tänka mig denna möj-
lighet. Vad blir väl då följden? Jo, en kolossal åtstramning och
krisens påskyndande. Kan och vill riksdagen taga ett sådant ansvar
på sig? Jag kan omöjligt tänka mig det, och jag anser därför, att
vi nu icke hava någonting annat att göra än att följa Kungl. Maj:t,
så mycket mer som vår medkammare redan har antagit utskottets
förslag.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets
utlåtande.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Såsom
framgår av bankoutsrottets utlåtande, hava riksgäldsfullmäktige
enhälligt lämnat förevarande framställning utan erinran. Min
uppfattning i denna fråga har varit den, att ett bifall till fram-
ställningen skulle vara det mindre onda av två onda ting; och
den långvariga debatt, som här i kammaren förts i frågan, har icke
på något sätt kommit mig att ändra den övertygelsen.

Uttagningarna av guld för inhemsk räkning, som nu pågå,
hava säkerligen en allvarligare betydelse än vad man i allmänhet
föreställer sig. Dessa uttag började långt före professor Heck-
schers artikel på en tämligen noga begränsad tid i februari må-
nad och hava sedermera fortgått i ett ständigt ökat crescendo.
Dock hava de självfallet i högsta grad ökats genom den Heck-
scherska artikeln. I förgår uttogos 700,000 kronor i guld. I går
har detta belopp stigit till icke mindre än 1,700,000 kronor; och
med den fart som spekulationslusten tagit i vårt land under de
gångna åren kan man förvisso antaga, att dessa uttag skola fort-
sätta i allt mer ökat crescendo. Enligt uppgift finnes redan en
guldbörs här i staden, där ett ansevärtagio betalas för guld. För
nu icke riksbanken i sin hand det vapen som banken begär, åter-
står ingen annan utväg än diskontoskruven. Skall denna bliva
tillräckligt effektiv, räcker förvisso icke en eller ett par procent.
Det kommer säkerligen att fordras ett vida skarpare tilldragande,
efter min uppfattning ett minimum av 10 %. Men nu äro närin-

garna i vårt land icke för närvarande i det skick, att de tåla en sådan belastning. De äro, som vi alla veta, hårt pressade av höga skatter, som äro särskilt tyngande under fallande konjunkturer. De äro vidare hårt pressade av höga arbetslöner, ständiga arbetskonflikter och, icke minst, av 8-timmarsdagen. Följden bleve utan tvivel, som i går framhölls här i kammaren, en arbetslöshet i en stor omfattning; och detta senare är så mycket mer att lägga märke till, som just huvudanledningen till de skarpaste angreppen emot förevarande framställning varit omtanken om arbetarna att genom en lägre prisnivå skaffa dem bättre villkor. Man skulle nämligen genom diskontoskruven minska inflationen och därmed prisnivån. Jag vill nu gärna medgiva, att detta bleve följden; men när man går in på denna fråga, måste man taga i betraktande, vad huvudorsaken varit till inflationen. En väsentlig anledning därtill har utan tvivel varit statsutgifterna, som betäckts genom oerhörda skatter. Krigskonjunkturskatten ensam har tagit in cirka en miljard. Detta senare belopp åtminstone har till väsentlig del uttagits av näringarna, som i sin ordning hållit sig skadeslösa genom att taga högre varupris av konsumenterna. Nu vill jag gärna medgiva, att den höga prisnivån är en olycka och att alla möjliga åtgärder böra vidtagas för att därvidlag få en sänkning, som dock icke bör vara alltför hastig. Utan tvivel är en diskontoförhöjning en åtgärd, som verkar i den önskade riktningen. Jag anser även för min del, att en måttlig diskontoförhöjning är lämplig, och den lär väl även i dessa dagar komma till stånd. Men hur det än må vara, så kunna dock förvisso diskontoåtgärder icke ensamma råda bot på den nuvarande höga prisnivån. Jag tror ej för mycket på verkningar av importförbud och importreglering, som här i kammaren har förordats. Det enda, som till sist kan grunda en verklig och varaktig förbättring, är ökad produktion och sparsamhet. I dessa avseenden kan man dock ännu ej märka någon tendens i sådan riktning; men gå vi ej dessa vägar, så slutar det hela med en katastrof.

Jag yrkar, herr greve och talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Wickman: Herr greve och talman! Då jag icke varit i tillfälle att närvara vid utskottsbehandlingen av detta ärende, tillåter jag mig att taga kammarens tid i anspråk några minuter.

Jag är icke alls blind för den fara, som ligger i den stora sedelcirkulationen, och jag skall också meddela, att jag var den inom utskottet, som genast vid början av utskottets arbete detta år upptog frågan rörande lösgivande av någon del av den guldreserv, som fanns i riksbanken. Vid behandlingen av detta ärende ansåg bankoutskottet sig böra tillkalla bankofullmäktiges ledning, nämligen deputeraden Moll, och jag gjorde därvid den framställningen, huruvida icke något lösgivande av guldreserven skulle kunna förbättra vår valutas svåra ställning i förhållande till den

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inköpa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)

utländska. Under den överläggning, som då pågick i utskottet, tror jag, att alla utskottets ledamöter blevo på det klara med, att den uppfattning, som riksbanksledningen hade rörande valutafrågan och guldreserven, voro vi fullt eniga om. Det förvånade mig sedan, när jag märkte under fortgången av utskottsarbetet, att ett par av utskottets ledamöter togo upp frågan, att de icke gjort det, medan det fanns möjlighet för dem att få svar på sina framställningar.

Vi fingo också den uppgiften, att under den tid, som då redan hade förflutit, hade riksbanksledningen vidtagit åtgärder för att till utlandet exportera en del av guldets för att försöka lätta på vår ställning i förhållande till dessa valutor, och jag är övertygad, att den uppfattningen då var allmän, att det var den riktiga finanspolitiken för närvarande. Det var ju riksbanksledningens mening att i fortsättningen gå tillväga på samma sätt. Då förvånar det mig, när man ifrågasätter, att man skall fullt och helt lösgöra guldreserven för att den enskilde kapitalisten, om jag så får uttrycka mig, skall hava möjlighet att på sätt som nu sker vidtaga åtgärder för att tillgodogöra sig själv vinsterna i stället för att guldets skall tagas i anspråk genom statens förmedling, då det ju såsom finansministern underströk här i går är nödvändigt för riksbanksledningen, att den själv handhar guldexporten och icke den enskilde.

Då jag under gårdagen åhörde de mycket vetenskapliga och vackra anföranden, som här framfördes av mina partivänner, herrar Wigforss och Örne, får jag lov att säga, att på mig kunde de icke verka den ringaste förändring, och jag tror, att herr Wigforss' vetenskapliga sinne vaknade just vid min interpellation i bankoutskottet. Jag har fått den uppfattningen, ty han yttrade icke någonting, när vi hade möjlighet att erhålla svar på våra frågor från den ansvariga ledningen. Herr Örne skall jag icke behandla i detta sammanhang. Jag tycker, att det är något märkvärdigt, att herr Örne som en av Sveriges främsta ledare på kooperationens område kan ha den uppfattning, som han här framfört.

Under debatten i går framförde en ärad talare på Stockholmsbanken sitt avslagsyrkande, sålunda detsamma som dessa mina partivänner; men, mina herrar, togo ni fasta på de skäl som han anförde, vad som skulle vara en bot emot att vi släppa loss guldreserven? Jo, herr Trygger framhöll — och det anser jag var alldeles riktigt — att det enda botemedlet i så fall vore höga tullar i vissa fall, importförbud i en del andra. Jag frågar herrar Wigforss och Örne och mina kamrater i övrigt i partiet: Vilja ni vara med om en sådan linje? Annars böra ni taga en annan ställning till saken.

Under 1917, tror jag det var, då bankoutskottet efter många och långa överläggningar nödgades påyrka, att riksbanksvinsten skulle behållas för framtida behov för att stärka vår valuta, tillkallades såväl representanter för vetenskapsmännen som för de praktiska bankpolitikerna. Från en av dessa vetenskapsmän utta-

lades vid det tillfället, att någon guldreserv eller guldtäckning för sedelutgivningen icke behövdes. Nu har man kommit fram till ungefär samma ståndpunkt offentligen, och vad det har lett till, kunna vi se, om vi titta på riksbanksgatan och riksbankslokalen, där utväxlingen pågår. Nu tror jag icke, att denna storm i ett vattenglas, som verkligen pågår, kan förorsaka någon avsevärd rubbning i riksbankens finansiella ställning; men jag kan icke annat än anse det vara otillbörligt, att en vetenskapsman skall på sådant sätt kunna driva fram en hausse på det området, som kan bli olycklig för svenska staten. Jag anser det — jag höll på att säga ett fult ord, ungefär vad som sades i andra kammaren i går, men jag skall icke tillåta mig det — jag anser, att det är orimligt, att man skall så driva fram en fråga, som skett i detta fall. När så har skett och man hyser dessa farhågor, då anser jag det vara riksbanksledningens plikt och regeringens skyldighet att vidtaga åtgärder för att stämma i bäcken, innan något svårare inträffar. Det är den uppfattning jag har haft, men jag tror icke, att ett ytterligare uttagande av några miljoner — ja, till och med om guldkassan minskades med upp till hundra miljoner kronor, skulle spela någon roll. Men det sätt, varpå man här åstadkommer en minskning, anser jag vara alldeles orimligt och oriktigt. Stämningen i landet blir naturligtvis snart nog än mera upphetsad. Det är nog icke bara vid huvudkontoret, som denna rusning äger rum, utan vi få det senare ute vid avdelningskontoren. Men om det icke kommer att finnas möjlighet att inlösa sedlarna med guld i riksbankens avdelningskontor, vilket jag tror i många fall kommer att bli händelsen, hur skall det då bli? Då har allmänheten rätt att säga, att riksbanken är bankrutt.

Ja, det var ett par ledamöter av bankoutsiktet, som tidigare vid valutafrågans behandling framställde det spörsmålet: Om nu riksbanken blir fallit, som de säga på danska, d. v. s. gör bankrutt, vad skola vi då göra? Ja, vi kunna icke svara annat än att det är svenska staten, som ansvarar för riksbanken, och följaktligen är det svenska staten, som får rehabilitera riksbanken. Då stå vi inför en annan situation, och den blir kanske svårare än det lilla palliativ, som herrarna nu icke vilja gå med på. Det har för mig varit ett avgörande skäl, varför jag, fast jag icke deltagit i utskottsbehandlingen, har velat yrka bifall till utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts proposition.

Jag tror, att den väg, som nu ifrågasatts av herr Ekman på Gävleborgslänsbanken, att man skulle uppskjuta saken, d. v. s. taga en annan linje än den som andra kammaren i går tog, skulle innebära, att man skapar en situation, som ytterligare försvårar för riksbanksledningen att sköta den funktion den innehar. Det kan mycket väl hända, herr Ekman, att det kan dröja flera dagar, innan vi få en sammanjämkning, och under tiden har man detta olidliga system, som vi kunna se här ute på gatan och vilket, som jag sade, kanske även förekommer ute vid landsortens avdelningskontor. Det tror jag är en större fara än om första kammaren går

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

med på samma förslag, som andra kammaren i går antog, trots att det var med endast en rösts majoritet. Jag hoppas, att första kammaren skall visa sig hava förståelse för den saken.

Herr greve och talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga ett par ord i denna fråga, därför att ifrån det parti, som jag representerar, har i denna kammare förut med undantag av den siste talaren endast herrar Örne och Wigforss gått fram och givit till känna sin uppfattning.

Jag är säker på att det är åtskilliga inom partiet, som icke dela deras syn på frågan, fast jag tror, det Örne och Wigforss ärligt kämpa för vad de anse vara det riktiga och att de tro sig därmed gagna den sak som ligger dem om hjärtat, nämligen att få en sänkning av prisnivån. Men å andra sidan kan jag icke komma ifrån, att den häftighet, varmed de gå i elden här för nationalekonomiska teorier, som säga vad man vill i alla fall icke ligga så klara och utdiskuterade, att man omedelbart kan säga, att hela sanningen ligger i dem, denna häftighet, som de lägga i dagen härvidlag, har icke verkat övertygande. Jag har för min del icke härigenom kunnat få större tro på dessa teoriers riktighet genom den kampanj, som förts de sista dagarna. Jag vill betona, att då jag ansluter mig till den kungl. propositionen, så gör jag det därför, att det vittnar om en ganska stor ansvarslöshet, när man i förra veckan i en tidning här i Stockholm fick läsa en artikel av en professor i nationalekonomi, vari han — jag uttalar mig icke här om vad som var själva orsaken eller drivkraften till den åtgärd han vidtog — utlovade, att om man allmänt tog ut guld i riksbanken, skulle det kunna bereda innehavarna av guld en vinst på icke mindre än 45 %. När en professor i nationalekonomi för fram en sådan mening, är det klart att stora lager av folk som alla hava intresse av att förtjäna pengar på ett lätt och behändigt sätt skola rusa i väg och försöka komma i besittning av dessa 45 %, som han utlovade i vinst. Det är naturligt att det då uppstår panik, och jag anser därför också, att det är naturligt och i sin ordning, att både riksbanksfullmäktige och i andra hand regeringen svara med det förslag, som nu har kommit in, för att få slut på en oro, som man på sådant sätt åstadkommit ute bland stora lager av folket. För den skull anser jag, att man kan gå med på den kungl. propositionen och bankofullmäktiges förslag.

Jag vill till sist säga, att när jag i går under debatten hörde bland andra herr Swartz starkt betona, att han för några år sedan ville ha en ändring till stånd i fråga om riksbanksledningen, så erinrade jag mig, att hans förslag i huvudsak gick ut på att man skulle kunna tillföra riksbanksledningen mera sakkunniga personer. Vilka var det då, som enligt den uppfattning motionären förde fram voro sakkunniga? Jo, de som sutto inne i landets finansiella liv, d. v. s. bankdirektörer, som voro anställda eller hade sys-

selsättning inom privatbanker. Jag tror icke, att om den motionen då gått igenom, det hade blivit till någon större fördel för främmandet av den sak som oppositionen nu kämpar för, ty om jag icke har missuppfattat ställningen alltför mycket, så är det nog så, att från detta privata bankhåll har man intresse av att följa den politik riksbanksledningen för. Snarare hade det blivit så, att det blivit svårare, om den anordningen genomförts, att få till stånd en ränteförhöjning, som man nu allmänt ställer i utsikt eller påyrkar.

*Om befrielar
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

Till herr Trygger vill jag också säga, att jag de sista fem åren varit med som elektor vid alla val av riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige, och jag har särskilt märkt, hurusom man vid mer än ett tillfälle från det parti, herr Trygger representerar, då det hade majoritet i denna kammare, när man ville hava ändringar till stånd i riksbanksfullmäktige, fick till svar, att man icke kunde gå med på att vidtaga den och den ändringen. Det är ett underbetyg, som herr Trygger ger sig själv, då han underkänner riksbanksledningen, ty ingen har så starkt som han utövat inflytande just på sammansättningen av riksbanksfullmäktige i detta land.

För min del vill jag med detta hava sagt, att jag tror det är en lycka, om riksdagen varken i ena eller andra avseendet stryker under och uttalar ett misstroende, som faktiskt återfaller på riksdagen själv. Minst av allt kan jag finna rim och reson i att den man, som kraftigare än någon annan bidragit till den sammansättning, bankofullmäktige hava, här står upp och förklarar, att i landet saknas förtroende för riksbanksledningen.

Jag skall för min del icke upptaga tiden längre utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wigforss: Jag har begärt ordet endast för några repliker.

Det är klart av de två sista ärade talarnas yttranden, om det icke var klart förut, att inom det parti jag tillhör meningarna äro mycket delade i denna fråga, och jag vågar väl säga, att vi, som här representera vad man brukar kalla teorien, nog där befinna oss i ganska liten minoritet. Jag har all anledning förmoda, att det förhåller sig så även inom övriga partier. Om det ändå skulle finnas möjligheter för att Kungl. Maj:ts proposition skulle bliva avslagen eller åtminstone icke oförändrat bifallen, synes det således bero på andra skäl, som jag här icke skall försöka att närmare karakterisera.

Emellertid skulle jag vilja säga ett par ord till herr Kvarnzelius och till herr Wickman samt ävenså till någon representant för regeringen.

Jag tror, att det är alldeles oriktigt, om man här blåser upp saken till något slags förtroendevotum eller misstroendevotum åt riksbanksledningen i den formen att man skulle vilja säga, att de som här kritiserat riksbanksledningen skulle påstå, att denna har varit alldeles oduglig under kristiden. Jag måste säga, att jag aldrig har

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

haft en tanke åt det hållet. Jag skulle mycket hellre vilja ansluta mig till den uppfattning, som jag hört uttalas just från national-ekonomiskt håll, att förhållandena under krisen över hela världen ha varit så svåra, att icke *någon* riksbanksledning varit vuxen sin uppgift. Men det hindrar icke, att man kan lära mer eller mindre av vad som försiggår, och vad teoretikerna i detta ögonblick kräva, är ingenting annat, än att man på grund av de lärdomar, som krisen gett skall försöka att se till, om det icke finns några medel att komma ut ur den inflationsperiod, i vilken vi råkat. Då måste man ställa sig på den ståndpunkten, att det närmaste målet för en sådan politik är att vända tillbaka till guldmyntfoten. Det är därför, såvitt jag kan förstå, alldeles oriktigt, när herr Kvarnzelius säger, att riksbanksledningen naturligtvis skall ha de vapen i sin hand, som den behöver för att sköta sin sedelpolitik. Det är nämligen icke normalt, att riksbanksledningen skall behöva använda guldspärren, vägra att inlösa sina sedlar i guld, för att sköta sin uppgift. Man kräver och har alltid krävt av en riksbanksledning, att den skall kunna sköta denna sak utan att tillgripa detta medel, som endast är berättigat vid tillfällen av den allra svåraste kris på det ena eller andra området. Och när herr Kvarnzelius säger, att vi icke kunna taga ansvaret av att avslå propositionen, ty vi måste lita på vår riksbanksledning, så vill jag direkt fråga honom: Är det verkligen meningen, att om riksbanksfullmäktige i framtiden, därest de få detta tillstånd och prisstegringen fortfar, medan sedlarna deprecieras ännu mera i förhållande till guldet, om riksbanksledningen då kommer med ett förslag — som faktiskt framställt från håll, som visserligen stått utanför riksbanksledningen men som åtminstone stått någon av ledningens män nära — att vi helt enkelt skola realisera vårt mynt, d. v. s. göra bankrutt, är det verkligen då herr Kvarnzelius' mening, att riksdagen även på denna punkt skall säga, att vi hava naturligtvis ingenting annat att göra än att följa de män, som vi själva satt i spetsen för ledningen av vår riksbank? Att blint följa en ledning, även om man själv satt till densamma, kan aldrig vara en förnuftig politik.

Herr Wickman — det skall jag mycket villigt erkänna — var den, som inom bankoutskottet först uttalade, att det kanske vore skäl, att riksbanken släppte lös en del av sitt guld. Och jag vill påpeka för alla dem som i detta ögonblick äro så förfärade över att riksbanken skulle förlora en så stor del av sin guldkassa, att herr Wickmans förslag gick, såsom han själv nämnde, verkligen ut på, att riksbanken skulle exportera 100 miljoner kronor i guld. Ja, detta förslag är för övrigt icke endast herr Wickmans, utan det har framkommit också från håll, som man även i den praktiska affärsvärlden måste tillerkänna mycket stor auktoritet. Alltså är det tydligt, att en förlust på 100 miljoner kronor i guld icke kan innebära en sådan oerhörd katastrof för riksbanken. Guldet är ju till för att utjämna betalningsbalansen, och om vi släppte ut 100 miljoner kronor guld och samtidigt droge in den mängd sedlar, som skulle bli en nödvändig följd därav, så säger teorien, att då måste sedelmassan minskas i så hög grad, att prisnivån sjunker, sedlarna återtaga kan-

ske ungefär samma värde och behöver icke längre något guld strömma ut från banken. Hela denna spekulation i guld skulle då försvinna. Men detta förutsätter, att man har accepterat satsen om sedelmängdens betydelse. Jag skall icke taga upp denna fråga på nytt; de som icke av hela den långa diskussionen blivit övertygade om att det ligger något i detta, kunna förmodligen icke, åtminstone på en kortare stund, övertygas därom. Jag vill endast framställa ett spörsmål till deras begrundande: Om de icke tro, att sedelmassan har denna betydelse, att ett utsläppande av sedlar har denna inverkan på höjandet av varupriserna, varför rekommendera de då icke, när statens tjänare kräva vad som icke är mer än deras rätt, nämligen full kompensation för dyrtiden, att staten giver sina tjänare denna kompensation genom att släppa ut så många nya sedlar, som därför behövas? Kommer icke detta utsläppande av sedlar att ha något inflytande på prisnivån, att öka inflationen, förstår jag sannerligen icke anledningen till deras tvekan. Men det ligger en så gammal erfarenhet bakom, att man verkligen icke kan gå tillväga på det sättet, så att det vågar ingen människa föreslå. Men när man väl försöker att draga konsekvenserna av denna teori, ja, då vägra folk i vändningen. Det gläder mig, att den representant för regeringen, som yttrade sig här i går, finansministern Thorsson, icke tycktes stå på denna ståndpunkt. Han erkände tydligen, att något kunde göras, att diskontoskruven kunde användas o. s. v., och det är det som ekonomerna hela tiden ha påstått.

I förbifarten kanske jag får säga — det är ju en rent personlig sak, men herr Wickman framförde ju vad som försiggått i bankoutskottet — att jag tror, att herr Wickman något försummat att höra på den diskussion, som där fördes. När jag kom in i bankoutskottet, var det verkligen med bestämd föresats att göra vad jag kunde för att väcka uppmärksamheten för detta problem, och när vi hade nöjet att höra förste deputeraden Moll första gången i utskottet, framställde jag en sådan rad av interpellationer just i dessa frågor, om vad som kunde göras, att jag tyckte, att jag mer än nödigt upptog tiden. Däribland var också en fråga, om det icke skulle vara möjligt att helt och hållet frigiva guldet och försöka möjligheterna att i nödfall låna upp guld i utlandet, för den händelse utströmningen av guld skulle vara för stark — alltså precis samma tanke, som jag har framkastat i min reservation till bankoutskottets sista utlåtande rörande dechargen, vilket nu ligger på kammarens bord.

Men — för att återvända — de som med herr finansministern verkligen tro, att något kan göras, hamna naturligtvis i den frågan: Vad är det för risker förbundna med att göra någonting? Och det är, såvitt jag förstår, i grund och botten den enda stora praktiska frågan: Är det större risker förbundna med ränteförhöjning än med att fortgå på den gamla vägen? Då är det också tydligt, att hela denna fråga icke lämpar sig för, om jag så får säga, demagogiska tricks. Man får icke lov att utmåla verkningarna av vare sig det ena eller det andra som någonting alldeles

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att intlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

fruktansvärt. Det finns, tycks det, en ståndpunkt som säger, att naturligtvis verkar diskontot på sedelmängden och på varuprisen, när det rör sig om 4, 5, 6 %. Jag tror icke, att det finns någon här i denna kammare, som förnekar, att den gamla diskontopolitiken, som krävde höjning av räntan allt eftersom kreditmarknaden fordrade det, har stått sig. Det erkännes också, att när man går upp till 10, 12, 15 %, då blir verkan så fruktansvärd, att vi få en ren katastrof, då blir det en krasch. Men det märkvärdiga inträffar, att folk som säga, att ränteskruven verkar mellan 4, 5, 6 % och att den sedan verkar vid 10, 12, 15 %, vägra att erkänna, att en räntehöjning verkar, när man höjer diskontot från 6 till 7 %. Ty, såvitt jag kan förstå, är det deras ståndpunkt, som nu säga, att en räntehöjning icke kan ha någon effekt alls. Nationalekonomerna tro verkligen, att även en diskontoförhöjning av en procent skulle kunna ha effekt, och därför förorda de den.

Jag skall till sist endast säga några ord om de faror av en kris inom affärsvärlden, som man här utmålar, och jag vill då särskilt vända mig till mina socialdemokratiska partivänner, därför att de böra ha vissa förutsättningar för att förstå det resonemang, som jag kommer att föra. Vi veta litet var, att så fort det har gått, om jag så får säga, att fördyra produktionskostnaderna för industrien, har det alltid sagts från industrihåll, att detta kan industrien icke bära, det blir en krasch och det kommer att gå ut över arbetarna. Detta har sagts varje gång arbetarna hava krävt löneförhöjning, och det är alldeles tydligt, att en löneökning i ett industriellt företag verkar på samma sätt som en fördyrad kredit. Men det har icke fallit arbetarrepresentanterna in att på den grunden, att det komme att medföra svårigheter för vissa företag inom en industri, arbetarna skulle avstå från sina lönekrav. **Varför?** Jo, därför att de ha resonerat enligt den gamla liberala, kunde man säga, ekonomiska grundsatsen, att de företag, som icke kunna bära denna ökade arbetslön, äro de sämsta företagen — låt dem få svårigheter, låt dem möjligen försvinna, låt produktionen gå över till de företag, som äro bättre tekniskt utrustade. Precis samma resonemang kan man föra här. Kreditåtstramningen verkar så, att de företag, som lämna det minsta utbytet, naturligtvis få svårigheter; möjligen få de inställa sin verksamhet, men produktionen måste fortgå och föras över till andra företag.

Jag kan särskilt icke låta bli att till sist säga, att samma skäl som här ha blivit anförda mot en räntehöjning, komma att med den allra största styrka anföras, när vi socialdemokrater kräva skyddstullsystemets avskaffande. De socialdemokrater, som äro anhängare av frihandeln, böra besinna sig mer än en gång, innan de låsa sig fast alltför mycket vid ett argument, som säger, att om vi på detta vis störa industrien i dess arbete, kommer det att gå ut över arbetarna. Det är alldeles klart, att ett avskaffande av en skyddstull också kommer att åstadkomma, att vissa industrier eller vissa företag inom vissa industrier komma att få svårigheter. Men varför kräva vi det ändå? Jo, helt enkelt därför, att det

kommer att pressa ned den allmänna prisnivån, det kommer att gagna arbetarklassen, det kommer att gagna landets hela ekonomiska liv.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

Jag har hört sägas från mitt eget partis sida, att vi icke hava mycket att göra med dessa saker, därför att vi äro socialister, och i det nuvarande samhället taga kapitalisterna ändå in vinsten — arbetarna komma att ha det som förut, vare sig vi göra det ena eller det andra. Jag tror, att den uppfattningen alldeles strider mot den politik, som det socialdemokratiska partiet hittills har fört. Det har icke gått ut ifrån, att det är likgiltigt, hur vi sköta den nuvarande ekonomiska mekanismen, utan från att förbättringar i arbetarklassens läge kunna äga rum redan nu. Det har gått ut ifrån, att det *icke* är likgiltigt, vilken prisnivå som härskar, och jag hoppas, att lika väl som den gamla liberala principen om frinandeln har kämpat sig fram till erkännande inom det socialdemokratiska partiet, lika väl skall denna här debatterade teori också så småningom vinna makt även där.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att ännu en gång yrka bifall till reservationen.

Herr Örne: Herr talman! En författare, jag tror, att det är Anatole France, har berättat om en munk, som var så from, att han för att hedra det helgon, som han gjort till sitt, avsåde sig bruket av sitt förstånd. Det synes mig, som om min högt ärade vän herr Kvarnzelius fordrade, att vi här i riksdagen skola vidtaga samma operation på oss av hänsyn till de personer, som vi ha utsett att sköta riksbanken. Han hävdade nämligen den uppfattningen, att vi här endast ha att lojalt, som han sade, godkänna de förslag, som komma från riksbanksledningen. Bankofullmäktige, yttrade han vidare, ha endast fullgjort sin plikt, då de ha kommit fram med detta förslag. Kanske herr Kvarnzelius ändå vill observera, att huvudvikten i den debatt, som här har förts, legat på att det är bankofullmäktiges ofrånkomliga plikt att fullgöra vad som står på sedlarna, att »Sveriges Riksbank inlöser vid anfordran denna sedel med guldmynt enligt lagen om rikets mynt av den 30 maj 1873». Det är riksbanksledningens grundlagsenliga plikt och dess plikt enligt den av riksdagen godkända lagen för Sveriges riksbank, och jag känner icke någon annan plikt för bankofullmäktige än att följa Sveriges grundlag och gällande lag. När de begära befrielse från att följa grundlagen och lagen för Sveriges riksbank, då är det *vår* absoluta plikt att pröva deras begäran, och det är i varje fall vår rättighet att göra det.

Herr Kvarnzelius yttrade vidare, att många kritisera riksbanksledningen för att den ej har gått deras intressen. Jag skall be att få fråga: Vilka intressen är det som till exempel jag företräder, eller som Sveriges nationalekonomer företräda? Vilka intressen är det? Jo, det är det allmänna intresset, det för hela folket lika och gemensamma intresset.

Herr Kvarnzelius valde ett alldeles utmärkt exempel för att

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

visa, vad riksbankens låga räntepolitik hade utträttat. Den hade, sade han, gjort det möjligt för sågverksindustrien i den landsända, som han representerar, liksom även i andra landsändar, att ligga med oerhörda lager, och detsamma gällde pappersindustrien. Ja, herr Kvarnzelius, det är just det som vi ha påstått. Vi ha påstått, att den låga räntan har gjort det möjligt för dessa industrier att ligga med sina produkter i stället för att släppa ut dem i marknaden, och att således höja priset på sådana saker som vi alla behöva. Denna låga ränta har gjort det möjligt att fördyra bostäderna för alla som bo i Sveriges rike. Hade det icke varit bättre, att de som ha skogen och som sannerligen icke ha arbetat något särskilt för att den skulle växa och växa i värde, fått nöja sig med litet mindre pris för den råvara, med vilken de nämnda industrierna arbetat, och att vi kunde ha fått en snabbare omsättning på produkterna, så att vi kunde ha fyllt våra inhemska behov? Det förvånade mig icke alls, att herr Enhörning omedelbart efter herr Kvarnzelius uppträdde och illustrerade denna trävaruindustriens belåtenhet med riksbankens politik.

Så frågade herr Kvarnzelius patetiskt: Var finnes den bankman, som oppositionen har att ställa fram att sköta Sveriges riksbank? Ja, såvitt jag vet äro ledarna för Sveriges riksbank lika litet som alla vi andra undandragna det allmänmänskliga ödet att oväntat kunna tvingas bort från de poster, som de intaga. Men menar då herr Kvarnzelius, att om en så sorglig händelse skulle inträffa, att det av någon anledning bleve ett fränfalle i Sveriges riksbanks ledning, vi skulle vara aldeles utan möjlighet att få någon kompetent ledning för riksbanken? För övrigt tycker jag, att det är ett bra hårt krav på oss opponenter, att vi ögonblickligen skola nämna namn på personer, som äro lämpliga att sätta i stället för den nuvarande ledningen. Jag tror, att man här liksom i andra fall får söka efter de lämpliga personerna, när den tiden kommer. Vi ha ju heller icke yrkat på att riksbanksledningen skall avgå, utan att den skall omvända och bättra sig.

Herr Kvarnzelius klagade också mycket över att vi icke hade lyckats att komma med något nytt i debatten. Jag tyckte, när jag hört herr Kvarnzelius anförande, att hans anspråk i det avseendet icke var riktigt rättvist.

Jag skall icke inlåta mig på att replikera alla de talare, som ha yttrat sig. Herr Wickman fann det emellertid ytterst märkvärdigt, att jag som en av ledarna för den svenska kooperativa rörelsen hade de åsikter, som jag har framlagt. Det måste bero på att herr Wickman icke känner den svenska kooperationen, att han finner detta märkvärdigt. Jag representerar de organiserade konsumenterna i Sverige i min egenskap av sekreterare i Kooperativa förbundet — dessa organiserade konsumenter, som nu inklusive familjemedlemmar gå upp till något över en miljon av Sveriges invånare — och jag har ansett min uppgift vara att söka att hålla deras levnadskostnader nere och söka befria dem från den oavslätliga utplundring, som nu har ägt rum genom penningvärdets

ständiga fall, vilket från de mindre bemedlade överfört till de mera bemedlade alltjämt växande summor. Som kooperatör kan jag icke ha mer än ett intresse: att det sker alla rätt.

Ja, herr talman, jag skall icke längre upptaga kammarens tid. Jag har endast velat framhålla vad jag nu yttrat.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Herr ordföranden för det liberala partiet i denna kammar förklarade, att vad det svenska folkeet nu bevittnar, vore beklagligt — denna panikstämning, som gör sig gällande. Jag ger honom fullkomligt rätt, men samtidigt måste jag för min del vidhålla, att det är ledningen av riksbanken, som i första rummet har givit anledning till denna stämning. Hade denna ledning hållit huvudet kallt och låtit de personer, som nu antingen blivit förskräckta eller vilja göra förtjänster, taga ut guld ur riksbanken, hade oron så småningom lagt sig, och efter en kort tid hade ingen människa talat om denna sak. Men genom det våldsamma grepp, som det föreliggande förslaget innebär, har riksbanksledningen skapat en stark panikstämning.

Herr Kvarnzelius gjorde gällande, att det bör vara ett förtroendefullt samarbete mellan riksdagen och riksbankens ledning. Ja, det är ju alldeles klart. Det är företrädesvis riksdagens fullmäktige, som styra riksbanken, och det bör således äga rum ett förtroendefullt samarbete mellan riksdagen och dem, eftersom det är vi som utse fullmäktige med undantag av ordföranden, vilken ju utses av Kungl. Maj:t. Men den fråga, som här föreligger, är en alldeles speciell fråga. Här gäller det icke ett ingrepp i en befogenhet, som över huvud taget tillkommer riksbanksfullmäktige, utan här föreligger en fråga, som grundlagen har lagt i riksdagens och Kungl. Maj:ts hand att avgöra. Det är den mest ömtåliga fråga i hela vår ekonomiska organisation, nämligen huruvida man skall kunna lita på att man har ett verkligt värde, när man får en svensk riksbankssedel, eller om man skall anse sig ha blott en papperslapp. Här kan man sålunda icke slå sig till ro med att, även om man i allmänhet ansåge riksbankens ledning vara den bästa möjliga, stödja sig på dennas uppfattning, utan här måste man ovillkorligen i första hand stödja sig på sitt eget omdöme.

Herr Kvarnzelius gjorde vidare gällande, att jag för min del skulle ha en särskild anledning att icke hysa misstroende till riksbankens ledning, därför att jag under många år skulle haft ett visst inflytande på tillsättandet av fullmäktige i riksbanken. En annan talare påstod till och med, att mitt ansvar var så mycket större, som det alltid varit jag, som satt mig emot ändringar i sammansättningen av riksbankens fullmäktige. Med anledning härav vill jag erinra denne ärade talare, som ju själv har varit med om denna sak, och andra som ha varit med vid de förberedande förhandlingarna varje år, då det varit fråga om val av fullmäktige i riksbanken, att jag alltid har drivit den satsen, att man bör se bort

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

från alla partihänsyn och försöka få de skickligaste personerna till fullmäktige. Vidare vill jag gärna erkänna, att jag åtskilliga gånger satt mig emot förändringar, men det har varit när man föreslagit någon, som uppenbarligen varit underlägsen den som man ville ha bort. Det var väl min skyldighet att sätta mig emot en dylik förändring. För resten vill jag säga, att i åtskilliga fall har det visserligen lyckats mig att utesluta personer, vilka varit olämpliga, men som man velat ha in. En annan gång ha de emellertid i alla fall blivit valda. Man får icke överdriva den betydelse, som åtminstone jag för min del har haft vid dessa val. Jag har sökt att genomföra en riktig grundsats, men jag har icke alltid lyckats, och för resten kan det mycket väl hända, att jag liksom andra har misstagit mig. Men frånsett detta, så är det väl alldeles klart, att, även om man haft förtroende för en person, när man väljer honom, och oaktat man vill iakttaga den största lojalitet, kan man väl, om man undan för undan finner, att detta förtroende icke är fullt berättigat, anse sig pliktig att en gång säga: Nu är jag övertygad om att jag icke längre kan med mitt förtroende stödja denna person. Att handla så är enligt min mening en ovillkorlig plikt. Att förtroendet minskas, har ju sin grund i de åtgärder, som vidtagits av personen i fråga.

Herr Kvarnzelius sade, att det är mycket lätt att komma med kritik, men man kunde fordra av den som kritiserar, att han också kunde giva något uppslag till en bättre penningpolitik. I det fallet tror jag verkligen, att jag står med rent samvete. De av kammarens ledamöter, som voro med 1916, då förslag första gången kom fram från riksbanksledningen om att riksbanken skulle befrias från skyldigheten att inlösa guld till bestämt pris, torde erinra sig, att jag var den ende, som i denna kammare opponerade sig mot detta; men samtidigt gjorde jag gällande, att jag ansåg mig icke kunna göra något yrkande, eftersom jag hade emot mig alla och det på motsidan fanns så stor sakkunskap, att jag icke kunde sätta mitt omdöme framför dessa herrars. Men personligen hade jag den bestämda övertygelsen, att det var galet detta system att avvisa guldet, som enligt min uppfattning en dag skulle vara Sverige till stor nytta, när kriget äntligen vore slut. Emellertid, varför kom det förslaget fram den gången? Jo, herrarna torde erinra sig, att det kom fram därför att man utgick från, att vi borde se till, att vi finge varor i utbyte mot våra egna varor, och att vi icke voro betjänta med att få blott guld. Det var den riktiga tanke, som låg bakom. Men så visade det sig, att man icke fick några varor. Vad skulle man då hava gjort? Då borde man naturligtvis ha sett till, att man åtminstone finge guld, och det var riksbanken som borde ha gjort detta, ty den var icke förhindrad att emottaga guld. Men vad har man nu fått? Jo, utländska fordringar, somliga av tvivelaktigt värde. Att skaffa sig sådana var otvivelaktigt ett stort misstag. Vad som först skedde är något, som kan ursäktas, men den stora bristen i riksbankens ledning var, att då man icke kunde realisera det syfte, som låg till grund för upphävandet av

inlösningsplikten i fråga om guld, man icke ändrade sig och övergick till en annan guldpolitik.

Vidare, något som icke kan vara ägnat att i allmänhet ingiva förtroende är väl, att riksbanken under fyra år har gått utan någon vinst. Jag förstår mycket väl, att i tider som dessa även de skickligaste affärsmän och banker kunna göra förluster. Det är icke tal om detta, det är ock mycket möjligt att stora förluster varit oundvikliga, men det finnes en viss gräns. Nu har visserligen riksbanken varje år reserverat sin bokförda vinst, men vi få aldrig veta, huru stora förluster den gjort. Vi hava icke heller fått veta, huru mycket riksbanken på sina förtjänster i övrigt avskrivit för att täcka förlusten på den utländska valutan och dylikt. Det är utan tvivel en viss svaghet i själva ledningen, som här träder fram. Jag trodde, att vi vid denna riksdag skulle få upplysning om huru landet verkligen låg, men sådan har banken icke lämnat, och det har naturligtvis ökat misstroendet till bankens ledning.

För min del, sade jag i går, när jag yttrade mig i denna fråga, att jag icke kunde giva rätt vare sig åt den ena eller andra sidan, vare sig åt dem som anse, att landets välfärd låge i att upphäva riksbankens inlösningskyldighet beträffande banksedlarna, eller åt deras mening, som anse, att en diskontoförhöjning skulle åstadkomma all erforderlig lättnad, och jag vidhåller denna uppfattning. Men just därför att frågan är så delikat och ömtålig, att maskineriet är så komplicerat samt följaktligen kräver en så fin hand att manövrera det, just därför ligger i dessa tider en alldeles särskilt stor vikt på ledningen av riksbanken.

Till sist skall jag be att få säga, varför denna fråga för mig är så viktig. Jag har nämligen den alldeles bestämda uppfattningen, att ifall det alltjämt fortsätter med sänkningen av penningvärdet, komma vi slutligen att hamna i anarki. Jag är till hela min läggning konservativ och måste sålunda, när jag ser en dylik fara, uppbjuda all min kraft för att söka förekomma den, och min övertygelse är, att genom att befria riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar med guld, blir faran större för att vi råka in i en dylik ekonomisk och finansiell anarki, därest icke riksbanksledningen står på höjden av skicklighet, klokhet och förutseende. Hade riksbanken tidigare gjort en vändning i sin politik, hade det gått lättare att komma över svårigheterna. Här är något galet, som måste repareras, och såsom jag sade i går, min övertygelse är, att det finnes ingenting annat, som i sista hand kan föra oss till bättre förhållanden, än ökad produktion, ökad sparsamhet och minskad import från utlandet. Därför är vår ovillkorliga plikt att söka arbeta härför. Därest man nu låter den i grundlagen stadgade inlösningsplikten vara kvar, är jag övertygad att, då man därigenom får en så stark press på sig, man lättare blir benägen att vidtaga effektiva åtgärder mot det nuvarande systemet, vilket leder till penningvärdets alltjämt fortgående minskande. Detta är min allmänna uppfattning i denna fråga, och den bottnar i min över-

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.

(Forts.)

tygelse, att man bör på allt sätt söka bevara samhället från anarkien på det ekonomiska och finansiella området liksom på varje annat område.

Herr **Kvarnzelius**: I det hänseendet ber jag att fullständigt få instämma med den föregående talaren, att allas strävan bör gå ut på att förbättra ställningen inom landet genom arbete och sparsamhet, men denna sak, anser jag, främjas lika bra och i ännu högre grad genom att biträda Kungl. Maj:ts proposition i förevarande ämne. Jag kan under alla förhållanden icke förstå, att ställningen skulle bli bättre om riksbanken nödgades fortsätta inlösnings av sedlarna med guld. Man kan ju göra det tankeexperimentet att hela guldkassan i riksbanken på det sättet länsades. Jag föreställer mig, att de som sedan hade oinlösta sedlar kvar, skulle hava mindre anledning att känna sig trygga, än om guldkassan funnes kvar i riksbanken. Ätminstone är det min uppfattning, att tryggheten i fråga om banksedlarnas värde borde vara större, när guld det finnes i riksbanken än om det utväxlat finnes hos svenska folket under det att sedlarna delvis vore ute i rörelsen, utan att någon guldkassa funnes bakom.

Jag är vidare ense med herr Trygger däruti, att bankledningen begått misstag i fråga om det förtroende, som den haft till vissa utländska valutor, men bankledningen var nog icke ensam i att sätta så stort förtroende till Tyskland under en viss tid av krigsperioden. Ansvaret för det misstaget delar riksbanken med många mycket framstående och insiktsfulla svenska män på det ekonomiska området, vilka samtliga gjort ganska bittra erfarenheter i fråga om följderna av den överskattning av Tysklands kraft, som de gjorde sig skyldiga till. Men jag tror, att den mänskliga brist, som i detta avseende gjorde sig gällande hos bankledningen, icke är av beskaffenhet att den bör medföra önskvärförändring av bankledningen, ty dess uppfattning var den då allmänna och, jag vågar påstå, vid den tiden förhärskande bland de ekonomiskt bättre situerade inom hela landet.

Endast några få ord i anledning av vad herr Örne yttrade. Herr Örne gjorde sig skyldig till en våldsam överdrift i det uttalande han gjorde, i sammanhang med att han läste upp inskriften på en riksbankens femkronesedel, och sade att vad där står var bankledningens enda plikt. »Någon annan plikt för bankledningen känner jag icke till.» Ja, så föll hans ord. Enligt min uppfattning är detta en mycket sekundär uppgift för riksbanken. Det är på andra områden, riksbankens förnämsta uppgifter äro att söka.

Vidare ville herr Örne göra gällande, att den omständigheten, att trävaruindustrien och trämasseindustrien erhållit nödigt förlagskapital under kristiden skulle vara bidragande orsak till att trävarorna stode i så högt pris här i landet. Detta påstående är, såvitt jag förstår, alldeles oförklarligt. Det inhemska trävarubehovet har alltid blivit tillfredsställt till de pris, som varit de för tillfället gällande. Har herr Örne väntat, att sågverksbolagen skulle sälja till underpris inom landet för att därigenom åstadkomma bättre

villkor för bostadsproduktionen, så har han trots sågverksägarna om allt för gott. Emellertid, tack vare den omständigheten att ifråga-
 varande industri kunnat hållas i gång, ehuru den fått tillverka på la-
 ger, och låta virket ligga, då man icke kunde få ut detsamma ur lan-
 det — det var fullständigt stopp i Sundet, man måste smyga sig ut-
 efter kusten som tjuvar om natten och kunde endast komma fram med
 en och annan pråmlast som sedan fick omlastas på norska kusten —
 tack vare den omständigheten, att man kunde fortfara med tillverk-
 ningen, ehuru prisen på den utländska marknaden voro låga, erhö-
 ll man sedan, när konjunkturerna bättrade sig, betydligt bättre pris per
 standard, och detta sistnämnda förhållande torde icke hava varit till
 skada för vår valutas ställning i förhållande till den utländska. Tvärt-
 om kunna vi alla vara ense om att detta varit till stort gagn för
 landet.

*Om befrielse
 för riksbanken
 från skyldig-
 het att inlösa
 sedlar med
 guld.*

(Forts.)

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Östberg: Endast ett par ord! Det synes mig, att de-
 batten kommit att väl mycket röra sig om ett annat på dagens före-
 dragningslista upptaget betänkande, nämligen angående decharge för
 fullmäktige i riksbanken. Man har, tycks det, avlägsnat sig från
 den sak, som här föreligger, och vilken väl borde kunna debatteras
 oberoende av riksbankens styrelse för närvarande. Man har sagt, att
 det föreliggande förslaget kan man icke vara med om, därför att man
 icke har förtroende för den nuvarande riksbanksledningen. Jag tror,
 att man bör lösa denna fråga oberoende härav. Jag är övertygad att
 situationen är sådan, att man i varje fall måste tillgripa denna åtgärd.
 Jag vill ock fästa uppmärksamheten därpå, att då man här
 klandrar riksbankens ledning för dess diskontopolitik, måste man väl
 se denna politik i samband med vad som tilldragit sig i övriga delar
 av världen. Riksbankens diskontopolitik har väl icke skilt sig från
 den som förekommit i våra grannländer och en var vet ju, att i dis-
 kontopolitiken måste man ju ock taga hänsyn till vad som sker i de
 närmaste länderna.

Vad sedan beträffar frågan om riksbankens vinst samt att man
 av den anledningen icke kan hava förtroende för den följda politiken,
 så är det en helt och hållet underordnad fråga. Riksbanken är egent-
 ligen icke till för att skaffa statsverket en större eller mindre vinst, utan
 för att sköta landets sedelutgivning och den politik, som därmed sam-
 manhänger. Det är klart, att mot varje ledning kan det säkerligen
 framställas anmärkningar på vilket område som helst under dessa ti-
 der. Men man får icke glömma, att det varit och är så onormala ti-
 der, att det icke förekommit sådana förut under den nu levande gene-
 rationens tid. Det får då icke heller glömmas, att det ställes de yt-
 tersta fordringar på en centralbanks ledning under sådana tider. Det
 är ju klart, om man kritiserar bankledningen efter den mycket enkla
 parollen, att vi i vårt land leva under svåra krisförhållanden, att riks-
 banken givit ut för mycket sedlar och därigenom åstadkommit eller
 förvärrat dyrtiden, då är det mycket lätt att få fram en opinion mot

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

riksbankens ledning. Men är en sådan primitiv åskådning om invecklade ekonomiska faktorer och det ekonomiska livets förhållanden verkligen berättigad?

Jag delar herr Tryggers uppfattning, att vi måste se till, att vår import icke tager allt för stora dimensioner, men vi måste ju också sörja för att vår export blir sådan, att den kan skaffa valutor för den nödiga importen. Vi hava att giva akt på både vår import och vår export. Om det är saker, som vi nödvändigt måste taga från utlandet, såsom jag i mitt första anförande under denna diskussion påpekade — jag nämnde stenkol, bomull och oljor, så kan vår egen prispolitik icke hava någon större inverkan på dessa nödvändighetsvaror.

Man säger nu, att näringarna få inskränka sig. Om de icke kunna äga bestånd, få de gå under. Detta säger man i tider, då på alla håll drives den satsen, att nu skall Sverige passa på, när exportmöjligheterna ökas för vårt land och nya möjligheter yppas att tävla med andra stora exporterande länder, när deras export är hämmad! Nu skall Sverige mera än förut skaffa sig ny marknad och nya avsättningsmöjligheter för svenskt arbete och svensk arbetskraft. Man bör väl alltså väga de olika sakerna mot varandra och försöka ställa kyrkan mitt i byn, såsom man säger.

Jag har endast under innevarande år haft äran tillhöra bankoutskottet. Vi hava där sökt efter hörande av den ekonomiska vetenskapens företrädare och det praktiska banklivets män bilda oss en övertygelse, så gott vi kunna, för att komma till en uppfattning om riksbankens ställning och behov. Vi hava fått den övertygelsen att bankens guld icke bör få rinna ut i sanden till ingen nytta eller till nytta endast för enskilda jobbare, utan guldreserven behövs för att av riksbanken användas för landets bästa.

Nu kan man säga, att icke heller vi i bankoutskottet kunna bedöma den saken. Ja, det är möjligt, men jag undrar, om icke dessa saker äro svåröverskådliga för än flera. Även för den enskilde riksdagsmannen är det svårt att bedöma saken, och jag undrar, om det kan vara någon vinning med att göra om denna diskussion såsom en talare föreslagit, i slutet av april, då på riksdagens bord eljest ligga en stor massa ärenden, som kräva behandling; och tror någon att efter den debatt som nu pågått i tre dagar — ty det blev icke något förhastande, sådant som man på sina håll talade så mycket om — något skulle vinnas genom att samma saker skulle upprepas vid en senare behandling i riksdagen? För visso ingenting. Jag tror, att man får försöka nu lösa denna sak och försöka hålla huvudet kallt, såsom höves när det gäller ekonomiska ting, och det göra vi, om vi gå med på utskottets förslag, vilket är detsamma som Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Jag kunde, herr talman, följa herr Kvarnzelius i större delen av hans anförande och instämma i de allmänna yttranden, han avgav, men jag kan icke på grund av

vad han sade komma till samma slutresultat. Om kammaren bifaller det yrkande, som jag framställt och som omkring sig samlade hälften av andra kammaren i går afton, så har därigenom icke något hinder för ett fortsatt lojalt samarbete mellan riksdagen och riksbanken inträtt. Intet yttrande, som innebär misstroende, har fällts, som behöver föranleda störning i förhållandet mellan den nuvarande bankledningen och riksdagen. Men genom ett sådant beslut bibehålles i riksdagens hand — och jag vill säga emot den siste ärade talaren, att det är icke betydelselöst — möjligheten att mot slutet av riksdagen i samråd med riksbanksledningen på då anförda skäl, med hänsyn till då föreliggande situation fatta ett för längre tid bindande beslut.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på nu föredragna utlåtande yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Ekman, Carl Gustaf*, att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition med den ändring, att orden »den 30 september 1920» utbyttes mot »den 30 april 1920»; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga avslag å utskottets hemställan.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering. I anledning härav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen om bankoutskottets utlåtande nr 23 antager avslag å utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Carl Gustaf Ekman's yttrande i frågan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 63.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.

(Forts.)

Därefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit på följande sätt:

Ja — 115;

Nej — 23.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 71, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 246, om beviljande av vissa anslag till fängvården och statens tvångsarbetsanstalter m. m.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § andra stycket i lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om viss
ändring i be-
stämmelserna
ang. valkrets-
indelning för
landstings-
mannaval.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om ändring i vissa delar av förordningen om landsting.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 58, hade herr *Andersson* i Igelboda hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring i förordningen om landsting, att stad, som icke utgjorde egen valkrets, och som icke utan olägenhet kunde förenas med annan eller andra städer, finge förenas med den domsaga, vari eller varintill den vore belägen.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på angivna grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta ut-

arbete och för riksdagen framlägga förslag om sådana ändringar i förordningen om landsting, att stad, som icke utgjorde egen valkrets och ej utan olägenhet kunde förenas med annan eller andra städer, finge förenas med den domsaga, vari eller varintill den vore belägen.

Reservation hade anmälts av herrar *Ekman, K. J., von Geijer* och *von Hofsten*, vilka likväl ej antytt sin mening.

*Om viss
ändring i be-
stämmelserna
ang. valkrets-
indelning jör
landstings-
mannaval.*

(Forts.)

Herr von Hofsten: Då herrarna nu läsa detta utskottsbe-
tänkande med tre högermän såsom reserver, kan jag tänka mig
den möjligheten, att många tro att vi i denna fråga skulle företräda
en ren högerståndpunkt, vilken därför i och för sig efter mångas me-
ning kunde vara värd föga beaktande. Jag vågar emellertid påstå,
att så icke är förhållandet, och jag skall därvid tillåta mig fram-
hålla några andra synpunkter än dem utskottet givit uttryck åt och
vilka efter mitt förmenande visa, att rätt så betänkliga följder skulle
kunna inträffa av ett bifall till utskottets betänkande. Frågan gäl-
ler, såsom herrarna finna åtgärden att vid landstingsmannaval förena
mindre städer, som icke därvid bilda egen valkrets, alltså städer med
mindre än 15,000 invånare med kringliggande landsbygd i stället för
att, såsom nu sker, sammanföra dessa städer till gemensamma stads-
valkretsar. Såsom olägenheter av den nuvarande ordningen — att
städerna bilda egna valkretsar vid landstingsmannaval — hava av
motionären och utskottet anförts bland annat, att en valkrets omfat-
tande flera småstäder ofta skulle få en mycket spridd form, vilket
skulle medföra praktiska olägenheter särskilt vid utseende av kandi-
dater, då dessa städer ofta äro belägna långt från varandra. En an-
nan olägenhet, som jag givetvis medgiver vara den mest vägande, är
den, att stadsvalkretsarna ofta bliva alltför små för att någon propor-
tionell rättvisa skulle kunna åstadkommas. Därjämte framhålles, att
särskilt de mindre städerna hava mera gemensamma intressen med de
bygder, vari de äro belägna, än med varandra. Beträffande dessa av
utskottet framhållna olägenheter tror jag för min del icke, att sär-
skilt svårigheterna för städerna att förena sig om gemensamma kan-
dider äro av så särskilt stor betydelse. I allmänhet är det nog så,
att i de mindre städerna, belägna inom samma län, äro de mera fram-
skjutna kommunalmännen rätt så väl kända i angränsande städer,
så att från den synpunkten några större olägenheter icke skulle upp-
komma av att sammanföra städer inom samma län belägna från ett
visst avstånd från varandra till en och samma valkrets.

Från samma synpunkt förmenar jag också, att det i och för sig
icke behöver vara så stor oformlighet att söka sammanföra dessa
mindre städer inom samma län till större valkretsar, än vad nu är
fallet för vinnande om möjligt av större proportionell rättvisa. Den
efter mitt förmenande betydande olägenheten av den föreslagna lag-
ändringen är den, att man har skäl att befara, att i många län stä-
derna, efter det en sådan lag blivit genomförd, komma att bliva helt
orepresenterade i landstingen, ett resultat, som ingalunda kan anses

*Om viss
ändring i be-
stämmelserna
ang. valkrets-
indelning för
landstings-
mannaval.*

(Forts.)

vara till fördel vare sig för landstingen såsom sådana eller för landsbygdens intressen.

Denna fråga kan givetvis icke uppfattas vare sig såsom en parti-fråga eller en stridsfråga mellan land och stad. Givet är också, att förhållandena äro synnerligen olika på olika trakter. Om jag därvid tänker på mitt eget län — Skaraborgs — med sju mindre städer, vilka skulle vid landstingsmannaval var för sig förenas med kringliggande stora landsbygdsvalkretsar med exempelvis fem partier och fem platser, anser jag för min del föga sannolikt, att någon kandidat från dessa städer skulle hava utsikt att bliva vald till representant i landstinget. Men därmed behöver icke sägas, att det skulle föreligga någon animositet mellan staden och kringliggande landsbygd, ehuru väl man nog kan skymta kanske, att denna animositet snarare är i ökning än tvärtom. Men det skulle säkert för dessa mindre städer, som betala så stor del av landstingsskatten, kännas hårt och orättvist, om de skulle bliva orepresenterade i landstinget förutom att de ofta tillföra goda krafter i landstingsarbetet. Jag betonar ännu en gång, att det icke synes mig föreligga något skäl, varför denna fråga skulle betraktas såsom en landsbygdens intressefråga, jag tror tvärtom, att i det gemensamma landstingsarbetet såväl städernas och landsbygdens representanter behöva och ha nytta av varandra.

Det har sagts, att det resonemang jag här för, skulle vara uppkonstruerat. Naturligtvis äro förhållandena mycket olika på olika orter. Det finnes givetvis län, där sådana önskingar föreligga att förena sig med kringliggande landsbygd, men jag vågar påstå, att i många län en sådan förändring skulle motses med mycket missnöje och medföra betydande orättvisor.

Utskottet antyder på ett ställe, sist på sid. 4, att det borde komma under prövning, huruvida icke de fall, då städerna i en landsbygdsvalkrets fortfarande önska bilda gemensam valkrets, detta fortfarande utan hinder av de ifrågasatta nya bestämmelserna skulle kunna ske, att man alltså lägger avgörandet huruvida städerna skola ansluta sig till kringliggande landsbygd eller fortfarande vara förenade med andra städer hos städerna själva. Jag ber att få understryka denna synpunkt.

Jag har i frågans nuvarande läge, herr talman, intet yrkande, men jag har icke kunnat underlåta att framföra dessa synpunkter till beaktande vid den utredning, som kommer att anordnas.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om viss utsträckning av den proportionella valmetoden vid val inom landsting samt stads- och kommunalfullmäktige, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för 1921 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13 och 14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkten 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkten 29.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

*Ang. ny- och
ombyggnad av
Växjö
hospital m. m.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för uppförande av nytt hospital vid Hälsingborg på extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

I en inom första kammaren av herrar *A. Petrén* och *G. H. von Koch* väckt motion, nr 67, hade hemställts, att riksdagen, i enlighet med vad medicinalstyrelsen i underdånig skrivelse den 30 augusti 1919 föreslagit, ville medgiva, att ny- och ombyggnad av Växjö hospital i huvudsaklig överensstämmelse med det av kommissionen för utvidgning av Växjö hospital den 20 juni 1917 avgivna förslag finge utföras för en beräknad kostnad av 6,928,000 kronor, ävensom för påbörjande av sagda arbeten på extra stat för år 1921 anvisa ett anslag av 1,000,000 kronor.

I förevarande punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

- a) för uppförande av nytt hospital vid Hälsingborg på extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;
- b) avslå herrar Petréns och von Kochs berörda motion.

Herr Petrén, Alfred: Den motion, som statsutskottet här avstyrkt, gäller anslag till en om- och tillbyggnad av Växjö

hospital, beträffande vilken ett utarbetat förslag föreligger, vilket sistlidna höst ingivits till Kungl. Maj:t från medicinalstyrelsen med anhållan att anslag måtte vid innevarande riksdag begäras till detta byggnadsföretag. Denna hemställan blev emellertid icke upptagen i statsverkspropositionen, i det vederbörande departementschef däri anfört, att det icke torde kunna ifrågasättas att nu omedelbart påbörja två så stora företag, som anläggning av det för ett par år sedan beslutade Hälsingborgs hospital, vilket byggnadsföretag praktiskt taget ännu icke igångsatts, och den ifrågasatta utvidgningen av Växjö hospital. Att uppskjuta realiserandet av ett fullt färdigt förslag till byggnader, avsedda till vård av sinnessjuka, har emellertid synts motionärerna synnerligen betänkligt, då behovet av ökat antal platser för vård av sinnessjuka alltjämt är synnerligen stort.

*Ark. ny- och
ombyggd av
Växjö
hospital m. n.
(Forts.)*

Till belysande av detta förhållande vill jag här nämna, att antalet på hospitalsplats väntande sinnessjuka den 1 mars detta år utgjorde icke mindre än 3,078, innebärande en ökning av fullt 300 sedan detta års början, medan det antal platser för vård av sinnessjuka, som erhålles genom de hittills av riksdagen beslutade byggnadsföretagen, som ännu icke äro slutförda, Hälsingborgs hospital inberäknat, icke uppgår till mera än 2,350. Skillnaden mellan antalet på plats väntande sinnessjuka och antalet ännu icke tillgängliga nya platser, som av riksdagen beslutits, är sålunda i denna stund mer än 700. Det har sålunda visat sig ett stort behov av den planerade utvidgningen vid Växjö hospital, som omfattar mellan 300 och 350 platser.

Statsutskottet har icke heller kunnat bestrida riktigheten av vad motionärerna i detta hänseende anfört, utan medgivit, att behovet av anstaltsplatser inom riket sedan lång tid tillbaka varit i hög grad trängande, men avstyrker likväl motionen utan att för denna sin hemställan åberopa något annat skäl än det nämnda av vederbörande departementschef anförda, att det icke kan ifrågasättas, att jämsides påbörja två så stora företag som anläggningen av hospitalet i Hälsingborg och den föreslagna utvidgningen av Växjö hospital. Jag kan icke underlåta att i anledning härav framhålla, hurusom detta utskottets avstyrkande utlåtande står i bestämd strid mot det beslut, som 1912 års riksdag fattade, då densamma beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt föranstalta utredning i fråga om erforderliga åtgärder för tillgodoseende av ökad sinnessjukvård i riket, därvid även borde tagas i övervägande, huruvida ändamålet måtte kunna vinnas genom utvidgning av vissa bland nu befintliga anstalter för sinnessjuka. Av den utredning, som medicinalstyrelsen med anledning härav blev anbefalld verkställa, framgick, att bland de sinnessjukanstalter, som lämpligen kunde utvidgas, var även Växjö, fast härför krävdes en ökning av dess markområde. Förslag härom framlades av styrelsen 1915, men först vid 1918 års riksdag begärde Kungl. Maj:t anslag för ändamålet, vilket anslag ock beviljades.

Ang. ny- och
ombyggnad av
Växjö
hospital m. m.
(Forts.)

När sedan fullständigt förslag till hospitalets utvidgning blivit utarbetat och ingivet till Kungl. Maj:t, så låter Kungl. Maj:t åter fråga vila, och statsutskottet uttalar sitt gillande härav. Mig synes emellertid som om riksdagen tvärtom snarare skulle ha anledning att uttrycka klander över, att resultatet av den utredning, vars snara verkställande riksdagen själv begärt, först 8 år senare kommit på riksdagens bord.

Om jag bortser från beslut om uppskov med en fråga för närmare utredning av platsen eller av byggnadskostnaderna, har riksdagen, såvitt jag vet, aldrig avslagit framställningar rörande sinnessjukvården, som av medicinalstyrelsen blivit gjorda. Tvärtom har mer än en gång från riksdagen utgått väckelserop till denna myndighet att påskynda arbetet för sinnessjukvårdens ordnande. Sålunda tillkom den stora utredning rörande behovet av platser för sinnessjuka, som i början av århundradet i vårt land blev företagen, på initiativ just av riksdagen. Och av de nya anstalter, som med anledning av denna utredning blevo planlagda, blevo två uppförda ungefär samtidigt. Sålunda beviljades vid 1905 års riksdag anslag första gången till hospitalet i Säter och vid 1906 års riksdag det första anslaget till Västervikshospitalet. Från och med sistnämnda år beviljades sedan av en rad riksdagar anslag till båda dessa hospital, som också ungefär samtidigt blevo öppnade.

Emellertid vågar jag hoppas, att man har rättighet att i det av statsutskottet efter departementschefen citerade yttrandet icke behöva lägga tonvikten på ordet *påbörja*, så att detta yttrande icke med nödvändighet måste tolkas så, att anslag till denna utvidgning av Växjö hospital, vilken ju redan i princip är godtagen av statsmakterna, icke skulle kunna beviljas, medan det nya hospitalet vid Hälsingborg är under uppförande. Ty skulle icke anslag till något nytt byggnadsföretag beviljas för beredande av platser för sinnessjukas vård, förrän Hälsingborgsanstalten är färdig, vilket torde dröja ännu minst ett halft årtionde, så skulle därav — jag vill särskilt betona detta — skapas mycket betänkliga följder för fattigvårdsväsendets ordnande i vårt land.

När den nya fattigvårdslagen blev antagen i vårt land, bestämdes som bekant en övergångstid av tio år, inom vilken det för fattigvården nödiga anstaltsväsendet skulle vara ordnat. Nu är det i fattigvårdslagen stadgat, att därest sinnessjuka måste intagas å fattigvårdsanstalt, så skola de vårdas i särskilda rum eller avdelningar, såvida ej i särskilda fall annat finnes kunna ske utan men för den sjuke eller övriga understödstagare. Vid sådant förhållande är det ju klart, att om landsbygdens kommuner vid upprättandet av sina nya fattigvårdsanstalter även skola behöva taga hänsyn till vård av sinnessjuka å dessa, kommer detta att betydligt öka kommunernas kostnader för fattigvårdsväsendets ordnande.

I stället för att fördröja sinnessjukvårdens definitiva ordnande genom statens försorg föreligger alltså just nu ett synnerligen starkt skäl att så mycket som möjligt påskynda denna frågas lösning. Fattigvårdslagen synes också i själva verket förutsätta,

att staten anskaffar nödigt antal platser för sinnessjuka. I dess 35 § är nämligen stadgat, att »understödstagare, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller annan kroppslig eller andlig brist eller svaghet är i behov av vård å särskild anstalt, skall såvitt ske kan beredas dylik vård; och har fattigvårdsstyrelsen att vidtaga erforderliga åtgärder för att förskaffa honom inträde i sådan anstalt». Detta stadgande kommer säkerligen också att få till följd, att antalet ansökningar till hospitalen under de närmaste åren alltmer kommer att ökas.

*Ang. ny- och
ombyggnad av
Värjö
hospital m. m.
(Forts.)*

Det är nämligen helt naturligt, att de fattigvårdskonsulenter, som med den nya fattigvårdslagens ikraftträdande börjat sin verksamhet, under sina inspektionsresor ägnat sin alldeles särskilda uppmärksamhet åt vården av fattiga sinnessjuka, då denna vård ute i bygderna är synnerligen bristfällig, varom de rapporter, som från fattigvårdskonsulenterna inlämnats till civildepartementet, ock tydligt bära vittne. Under de 14—15 månader, som dessa tjänstemän varit i verksamhet, har också antalet till hospital anmälda, som vänta på plats å sådant, ökats med icke mindre än c:a 800. Jämte fattigvårdsfunktionärerna är det givetvis hospitalsläkarna, som mest få känning av det stora behovet av nya vårdplatser för sinnessjuka. Hospitalsläkarna befinna sig jämt och ständigt i den situationen att vid förfrågning om plats för vårdbehövande sinnessjuk icke ha något annat svar att giva, än att det dröjer ännu en avsevärd tid, innan plats kan beredas för den sjuke.

Inom psykiatriska kretsar har man därför också diskuterat frågan, om det icke kunde vara av behovet påkallat att få en särskild överstyrelse för sinnessjukvården och abnormvården, då det förhållandet att hospitalsväsendet skall skötas av en byrå inom ett stort ämbetsverk såsom medicinalstyrelsen, givetvis måste vara ägnat att fördröja utredningsfrågor och att förlama initiativkraften.

Klander har också ofta, helt naturligt särskilt från fattigvårdshåll, riktats mot ledningen av sinnessjukvårdsväsendet över att det icke göres tillräckligt för att skaffa de sinnessjuka en tillfredsställande vård. Nu synes emellertid Kungl. Maj:t och statsutskottet snarare anse, att medicinalstyrelsen vill gå väl raskt fram vid denna frågas ordnande.

Jag skall nu inte tillåta mig att göra något yrkande gent emot ett enhälligt statsutskott, men jag har, herr talman, med detta mitt yttrande velat fastslå, att när riksdagen avslår denna motion, då har det i och för sig berättigade klandret över att lösandet av vår sinnessjukvårdsfråga går alldeles för långsamt att rikta sig, icke mot sinnessjukvårdens målsmän, utan emot statsmakterna själva.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr greve och talman! Då den föregående talaren icke gjorde något yrkande, kunde jag ha avstått från att begära ordet. Och jag vill blott säga, att från utskottets sida icke skall resas något hinder mot, att man uttolkar satsen angående påbörjandet av två så stora företag på det sätt som den

Ang. n y- och ombyggnad av Växjö hospital m. m. (Forts.) föregående talaren funnit önskvärt. Det är naturligtvis icke utskottets mening, att man icke skall taga under övervägande en utvidgning av Växjö hospital, förrän Hälsingsborgsanstaltens anläggning avslutats, utan utskottets och Kungl. Maj:ts mening har uppenbarligen varit den, som också uttalats, nämligen, att man icke velat jämsides påbörja byggandet av tvenne anstalter.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 56—68.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69.

Lades till handlingarna.

Punkterna 70—78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 79.

Lades till handlingarna.

Punkterna 80—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkterna 87—98.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 13, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

*Ang. om- och
tillbyggnad av
Lunds hospital
och asyl.*

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte för om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl på tilläggsstat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 590,000 kronor.

Herr Petré, Alfred: Herr talman! Jag har visserligen inte något att erinra mot vad utskottet här har tillstyrkt, man jag har i allt fall begärt ordet för att, om herr talmannen det medger, efterlysa en annan byggnadsfråga vid Lunds hospital, som vilar hos Kungl. Maj:t.

Redan år 1917 ingick medicinalstyrelsen med förslag till Kungl. Maj:t angående ombyggnad av de paviljonger, som äro avsedda för första klassens patienter, vilka paviljonger äro över 40 år gamla, och då de under denna långa tid icke undergått någon modernisering, äro synnerligen oändamålsenliga för sin uppgift. De sakna sålunda övervakningsavdelningar, sakna nödiga badanordningar, och ha ej heller erhållit centraluppvärmning utan ha alltjämt kvar det gamla uppvärmningssystemet med kakelugnar. Såsom jag strax skall närmare belysa, är detta uppvärmningssystem synnerligen olämpligt å avdelningar för vård av sinnessjuka.

I fjolårets statsverksproposition anförde departementschefen, att något anslag för 1920 av statsfinansiella skäl icke kunde äskas för ombyggnad av dessa paviljonger vid Lunds hospital och asyl. I årets statsverksproposition finnes denna byggnadsfråga däremot alls icke omnämnd, och man har därför icke någon hållpunkt för att kunna bedöma, huru Kungl. Maj:t tänker göra med denna fråga.

Med anledning därav kan jag icke underlåta att framhålla, huru stort behovet verkligen är av att dessa paviljonger snarast bliva vederbörligen moderniserade. Jag kan till stöd för denna min uppfattning nämna, att jag vid mitt sista besök å Lunds hospital inhämtade, att detta gamla uppvärmningssystem med kakelugnar under det gångna året förorsakat ett svårare olycksfall, i det att en här vårdad patient genom att komma för nära kakelugnen i sitt rum blivit så illa bränd, att döden följde. Att något sådant skall behöva inträffa, är ju högst beklagligt, och det visar, såsom jag velat fram-

Ang. om- och
tillbyggnad av
Lunds hospi-
tal och asyl.

(Forts.)

hålla, i huru hög grad önskligt och behöfligt det är, att en omändring av dessa paviljonger sker så snart som möjligt. Jag har därför velat begagna tillfället att vädja till herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att den förnyade utredning av kostnadsfrågan, som torde vara nödvändig, med anledning av de förhöjda prisen å byggnadsmarknaden, som inträtt efter det medicinalstyrelsen framställt sitt förslag i frågan, icke för länge måtte uppskjutas, utan att detta ärende måtte om möjligt bli förelagt nästa års riksdag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 13—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 22—24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer.

I en till riksdagen avlåten, den 30 januari 1920 dagtecknad proposition, nr 66, som för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:ten, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer i enlighet med de av chefen för finansdepartementet i sagda statsrådsprotokoll angivna grunder under sjunde huvudtiteln anvisa

å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 150,000 kronor, samt å tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag å 150,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av anförda orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer i enlighet med i utlåtandet angivna grunder under sjunde huvudtiteln anvisa

- a) å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 140,000 kronor;
 samt
 b) å tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag å 140,000 kronor.

*Understöd åt
 genom tobaks-
 monopolets
 införande
 nödlidande
 personer.
 (Forts.)*

Herr Lindhagen: Ut i förevarande proposition har Kungl. Maj:t föreslagit för vartdera av dessa år ett anslag av 150,000 kronor, och vi finna nu, att statsutskottet har nedprutat detta anslag till 140,000 kronor. Denna nedprutning har statsutskottet motiverat med, att den sker i den högre rättvisans intresse, och denna rättvisa består i följande förhållande.

Kungl. Maj:t och socialstyrelsen ha föreslagit 500 kronor per person, oavsett underhållsskyldighet. Det kan man ju säga vara en viss orättvisa detta. Men det är ju så i levande livet, att alla ämbetsmäns avlöningar, oavsett huru många en ämbetsman har att försörja, är densamma, ehuru man genom dyrtidstillägg o. dyl. dock tager hänsyn på visst sätt ibland. Men i stället för att då öka anslaget över 150,000 kronor och giva mer åt dem, som verkligen ha att underhålla någon, går utskottet tillväga på följande sätt. Det säger om de kvinnor, som här äro i fråga, att de ha lättare att få tillfällig sysselsättning än männen, varigenom de kunna bidra till sitt uppehälle och därför nedsättes anslaget för dem från 500 till 400 kronor. Detta antagande av utskottet är gjort på lösa boliner. Har någon undersökt, huru det förhåller sig med dessa människor? Det är så bekvämt, när man handskas med andras angelägenheter, att sorglöst nedsätta kvinnornas understöd från 500 kronor till 400 kronor. På samma gång bestämmer man, att en ensam man skall ha 500 kronor, men en kvinna, som har att försörja ett eller flera barn, skall ha lika mycket som en ensam man. Man gissar sig sålunda till, att dessa gamla kvinnor kunna få en tillfällig förtjänst, och därför få de mindre av staten, men man tager icke hänsyn till, att en kvinna, som har ett eller flera barn att försörja, får icke mera än en ensam man, som icke har några barn att försörja. Det är att skapa en ny ännu påtagligare orättvisa i stället för den problematiska man velat avhjälpa.

Men då resonerar utskottet som så, därför att de flesta understödtagarna torde vara gamla ensamma kvinnor, så anser utskottet det vara lämpligt att nedsätta anslaget till 140,000 kronor. Det betyder egentligen, att man tager ifrån dessa kvinnor några hundra kronor, bara för att riksdagen skall göra en besparing av 10,000 kronor. Här låta vi miljonerna rulla till alla möjliga ändamål och goda jobberiet rikligen genom underlåtenhet att vidtaga preventiva åtgärder. Men när vi kunna passa på att spara in 10,000 kronor på dessa gamla personer, som staten genom sin egen lagstiftning berövat sitt levebröd, då sparar ett enhälligt statsutskott. Vilken statskonst, herr talman!

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr von Koch: Jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle giva uttryck åt den uppfattning, att det sätt, varpå tobaksmonopolet har handlagt detta ärende om understöd åt f. d. tobaksarbetare i vårt land icke varit det lämpligaste. Det är min bestämda övertygelse, att

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.*
(Forts.)

om tobaksmonopolet skött detta på ett annat och bättre sätt, skulle icke ett så stort antal personer, som nu är fallet, hava behövt anlita statens understöd för att existera. Detta är emellertid *en* sak, och det är intet att göra åt den *nu*, men här föreligger nu ett förslag om understöd från statens sida till en del av de f. d. tobaksarbetarna. Jag ber då att få erinra att statsutskottet på fri hand och vid sidan av socialstyrelsens och arbetslöshetskommissionens uttalanden ansett sig böra bestämma understödsbeloppen. Detta förslag kan ur åtskilliga synpunkter kritiseras. I förbigående må anföras att det finnes icke blott fall, då en man har en hustru att försörja, utan också fall, då en hustru har att försörja en arbetsoduglig eller vanför man. Detta synes utskottet ej ha observerat. Men jag skulle vilja tillåta mig att tolka utskottsutlåtandet så, att under sist nämnda förhållande skall en hustru hava samma understöd, som tillkommer en man, som har en hustru att försörja. Hon skulle få i detta fall 600 kronor. Detta om den saken!

Vidare är det alldeles nödvändigt för mig att i likhet med herr Lindhagen opponera mig emot den skedda begränsningen av understöd till kvinnliga arbetare. Ända från början av den understödsverksamhet, som staten igångsatte vid krigets början, tillämpade man den principen, att kvinnor och män skulle ha lika understöd. Det har obrottsligt genomförts hela tiden, och jag vet ingen anledning varför man nu skulle frångå den principen och giva kvinnorna ett mindre understöd. Det kan visserligen i ett eller annat fall förekomma, att en kvinna kan ha något lättare att försörja sig än en ensamstående man, men jag vill tillägga att bland alla dessa kvinnor är det många, som äro mycket gamla och över huvud taget oförmögna till något som helst arbete. Jag tror icke, att det förefinnes tillräckligt skäl för att här söka åstadkomma en skillnad i detta avseende mellan män och kvinnor. Jag tillåter mig också till herrarna rikta den frågan: kan det vara riktigt att såsom utskottet gjort främst tänka på den lilla besparingen av tiotusen kronor, som genom den ifrågavarande inskränkningen skulle vinnas, när man i allt fall har för sig en verksamhet som — jag tänker på monopolet — har lämnat staten så ofantligt stora vinster, så att det går upp till många tiotal miljoner kronor? Kan det vara lämpligt att just på detta område införa en skillnad i understöd mellan män och kvinnor?

Det är ur denna synpunkt, som jag herr talman, vill framställa ett yrkande. Jag hade icke tänkt göra det i den form som nu skett, men då ett yrkande av herr Lindhagen blivit gjort i saken, skall jag be att få ansluta mig till detsamma.

Herr Nilson, Karl August: Även jag har begärt ordet för att få uttrycka min sorg över den sparsamhet, som i detta stycke visats icke endast från utskottet, utan också från Kungl. Maj:ts sida. Det är ängsligt, när man tänker på, huru dessa gamla tobaksarbetare hava det, huru de hava blivit avspisade med en liten slant och ha fått släppa sitt yrke. De äro nu urståndsatta, förnekade att kunna på det sätt, som de lärt sig från barndomen, försörja sig själva. Ser man

på förhållandena, blir man verkligen icke glad. Jag känner flera sådana fall, och jag kan peka på ett fall, där en gammal man mellan 70 och 75 år, som själv hade en liten affär, där han gjorde cigarrer, kunde reda sig mycket bra på sitt arbete, men han blev frångagen detta sitt arbete och fick dels för nedläggandet av sin rörelse, dels för de materialier, han hade inne och för de inventarier, som han använde för fabrikationen, en ersättning på c:a 5,000 kronor. På dessa 5,000 kronor skulle han för framtiden försörja sig. Han blev i samma veva änkemannan, och han är sålunda ensam, men herrarna kunna förstå, att under dessa år hava de 5,000 kronorna mycket lätt svunnit bort. Han står på bar backe. Här är det verkligen fråga om, huruvida staten skipat den rättvisa, som den bort göra, mot dessa arbetare och näringsidkare, som man kan säga ha blivit frångagna sitt yrke. Jag beklagar, att denna proposition icke tilldragit sig min uppmärksamhet, förrän det var för sent att motionera. Jag har mig själv att skylla, att jag icke kommit med något förslag till den kraft och verkan det hava kunnat. Jag vill emellertid giva uttryck åt min förhoppning, att när denna sak toges upp på nytt nästa år, Kungl. Maj:t måtte behandla den på ett annat sätt än nu skett. Jag förstår nog, såsom två föregående talare påpekat, att Kungl. Maj:t kan hänvisa till, att här är ett förslagsanslag på 150,000 kronor, som utskottet prutat ned till 140,000 kronor, men Kungl. Maj:t har prutat ned det anslaget, som socialstyrelsen tänkt sig, från 200,000 kronor till 150,000 kronor. Här är ett prutande, som jag verkligen icke kan finna anstå staten på detta område. Nu hava dessa arbetare genom tobaksmonopolets mellankomst, sedan någon tid, förra hösten vill jag minnas, fått en ersättning, ett understöd. Man har kommit underfund med, att det var nödvändigt, att ett underhåll av 2 kronor per dag för en ensam man lämnades dessa nödställda. Det blev i allt fall 730 kronor per år. Men nu vill Kungl. Maj:t lägga om systemet så, att det skall bliva ett årsbidrag i stället för ett dagsbidrag. Jag har intet däremot, men att då lägga om det på det sättet, att man prutar ned bidraget till 500 kronor och sedan prutar ned, såsom utskottet gjort, bidraget åt kvinnorna till 400 kronor, det vill jag inte vara med om. Det måste man på något sätt protestera emot. Tobaksmonopolet ger åt staten så betydliga inkomster, att statsverket har råd att hjälpa dessa nödställda igenom deras ålderdom, så att de slippa ligga fattigvården till last. Utskottet hade bort hemställa, att de skulle få så mycket understöd, att fattigvården icke behöfde lämna dem något bidrag.

Jag förstår att här icke är någon möjlighet att yrka något, och därför herr talman, skall jag icke göra något yrkande. Jag har endast med detta velat fästa uppmärksamheten på saken, i förhoppning att vi ett annat år må se, att Kungl. Maj:t verkligen behjärtar det nödläge, vari dessa arbetare befinna sig och vilket också blivit framhållet hos Kungl. Maj:t genom tobaksarbetareförbundet, som begär eller anser i sitt utlåtande, att det årliga understöd, som skulle lämnas, skulle sättas till 750 kronor om året. Detta lilla understöd hade väl icke varit för mycket.

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.*
(Forts.)

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.*
(Forts.)

Jag har som sagt velat fästa uppmärksamheten på det anförda, och jag har intet yrkande.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag brukar i allmänhet, när en anslagsfråga är före, yrka på det lägsta föreliggande beloppet, men skillnaden här mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets är så obetydlig, att jag icke anser, att den bör för budgeten spela någon som helst roll. Däremot håller jag före, att den nedprutning, som utskottet gjort för tobaksarbeterskorna, spelar för dem en ganska stor roll, och därför vill jag i anslutning till vad de föregående talarna anfört instämma med herrar Lindhagen och von Koch i deras yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag vill först erinra kam-maren om, huru det förhåller sig med den kategori av understödstagare, varom här är fråga. Den återfinnes bland dem, som, då statsmonopol på tobaksindustriens område inrättades, tillförsäkrades ersättning för den förlust, som de finge vid kännas genom att i fortsättningen sysselsättning icke skulle bliva dem beredd på detta område, där de ägde yrkeskunskap. De blevo samtliga tillförsäkrade ett kontant ersättningsbelopp, som skulle fixeras efter av riksdagen prövade huvudlinjer. Samtliga ersättningar inräknades i det ersättningsbelopp på 17,953,400 kronor, som då utbetalades. Om man då fördelar det beloppet lika — vilket dock icke skedde — på det antal av 4,258 personer, som då fingo del av ersättningsbeloppet, så blir det i medeltal 4,264 kronor per person. Det var nu visserligen icke det talet, som utgick till varje man eller kvinna, utan ersättningen utgick i förhållande till den förlust, som man efter prövning fann den ene eller andre göra, med större eller mindre belopp, men samtliga ha tidigare blivit ersatta med kontanta belopp, som enligt riksdagens då fattade beslut skulle utgöra full ersättning för den förlust, som då åsamkades dem av det skäl, att de icke i fortsättningen kunde på sitt yrkesområde erhålla tillgång till arbete.

Nu ha emellertid dessa på det sättet ersatta dels med hänsyn till penningvärdets fall, dels med hänsyn till andra omständigheter, trots att de erhållit denna ersättning, kommit i ett nödläge, som föranleder vederbörande att ingripa för att lämna ytterligare ersättning och understöd.

Först vill jag då säga, att när det gäller ett verkligt understöd, förefaller det mig, som om principen »understöd i förhållande till behovet» är den enda riktiga principen. Man kan, när det gäller ersättning för arbete tvista om principen »lika lön för lika arbete», mellan män och kvinnor är den riktiga eller icke? Men detta fall föreligger icke alls här, utan frågan gäller nu, huruvida för *lämnande av understöd* man skall låta principen understöd i förhållande till behovet verkligen bliva realiserad. I detta avseende har utskottet trots, att en tillämpning av den principen i större omfattning, än vad som kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts förslag, vore rätt och bäst motiverat.

Herr Lindhagen yttrade nu, att det naturligtvis endast var ett antagande från utskottets sida, att en åldrig kvinna, som icke fick tillfälle att utöva sitt arbete inom det yrke, som hon förvärvat kunskap i, skulle lättare kunna taga sig ut än en på samma sätt från sitt arbetsområde utestängd man. Det är visst ingalunda, herr Lindhagen, ett antagande, utan jag vill fastslå det som obestriddligt, att en kvinna har lättare att taga sig ut billigare än en från sitt yrkesarbete avstängd man kan göra. Det är visst intet löst antagande, utan det är tvärtom ett verkligt faktum, att så är förhållandet. Däremot om det gäller en kvinna, som genom att äga barn eller sjuk make hindras att utnyttja sin kvinnliga arbetskraft, på såväl andra områden som det rena yrkesområdet, så står hon i samma belägenhet som en man. Då är för henne behovet av understöd detsamma som hos en man, som å sin sida har andra att försörja. Utskottets förslag går ju också ut på att tillerkänna visserligen ett mindre belopp, 400 kronor, i stället för det av Kungl. Maj:t föreslagna 500 kronor åt ensamstående, men tillerkänner däremot såväl män som kvinnor med minderåriga barn att försörja samma och högre belopp än Kungl. Maj:t föreslår.

Jag ansluter mig till den tolkning, herr von Koch gjorde av utskottets yttrande om en kvinna, som har en man, som hon skulle behöva försörja.

Den tolkningen sammanfaller nämligen med utskottets mening, att just i sådant fall det gäller att verkligen bereda understöd, och att man då bör bereda detta understöd i förhållande till det faktiska behov, som hos vederbörande föreligger.

Min meningsfrände herr Nilson i Kristinehamn, tyckte, att det var rysligt att man skulle stanna vid beloppet 400 kronor. Ja, herr Nilson, när vi komma till bankoutskottets utlåtande, nr 20, angående pensionsunderstöd åt kvinnor, som på olika verksamhetsområden slitit ut hela sin arbetskraft direkt i statens tjänst, och det gäller att ge dem en pension för återstående delen av livstiden, då föreslår man åt sådana kvinnor ett belopp av högst 400 kronor. Herr Nilson har tidigare själv i egenskap av bankoutskottsledamot varit med om dylika beslut och utan protest föreslagit precis samma belopp! Då förefaller det mig, att man icke borde känna sig så illa berörd på nu förevarande område, därför att man för dessa befattningshavare stannar vid samma belopp, som riksdagen och Kungl. Maj:t oupphörligt stannat vid, då det gällt kvinnor, som få pension såsom ersättning för 20- å 30-årig tjänst i statens verk för utfört arbete. Här gäller det dock kvinnor, som tidigare en gång blivit ersatta i den omfattning, som då verkställd prövning ansåg skälig på grund av att de blivit avstängda från sitt arbetsområde. Då det nu gäller ett slags tilläggspension, så har man stannat vid samma belopp, som staten eljest ger kvinnor i ungefär liknande ställning. Det förefaller därför, som om det ingalunda varit omänskligt av utskottet att föreslå som skett eller att vi i något avseende hava anledning att mottaga förebråelser. Det är uppenbart, att skall man gå högre här så bli

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.
(Forts.)*

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.
(Forts.)*

konsekvenserna av det, att man fullständigt lämnar de belopp, som man givit tidigare och jämväl i dag kommer att stanna vid, när det gäller att pensionera kvinnliga befattningshavare.

Ytterligare har anmärkt, att från utskottets sida man pratat ned anslaget från 150,000 kronor till 140,000 kronor. Det gäller här ett förslagsanslag. I den beräkningen, som Kungl. Maj:t framlade i statsverkspropositionen, hade Kungl. Maj:t också upptagit beloppet till 140,000. I den proposition, som sedermera avgavs, och där saken framställdes mera utförligt och utvecklat, hade Kungl. Maj:t kommit till 150,000 kronor. När vi undersökte, av vilka kategorier understödstagarna bestode och fann, att flertalet var ensamstående kvinnor, så funno vi, att man kunde stanna vid den beräkning, som Kungl. Maj:t hade gjort i statsverkspropositionen, nämligen 140,000 kronor. Den siffran är ju icke alls avgörande för de belopp, som slutligen definitivt komma att utgå. Ur den synpunkten är den alldeles likgiltig och kommer icke med ett enda öre att inverka på det belopp, understödstagarna erhålla. När man vänder sig mot denna siffra, så har man icke undersökt, vad den har för betydelse. Gjorda beräkningar giva vid handen, att båda siffrorna 140,000 och 150,000 äro lika antagliga. Det beror exempelvis på antalet dödsfall, som inträffa bland de understödda och för de yngre understödstagarna på deras sjuklig-hetsförhållanden eller dylikt.

Jag tror sålunda, att utskottets förslag sådant som det föreligger, anpassar sig med hänsyn till understödsförhållandena på ett riktigare sätt till det verkliga behovet än Kungl. Maj:ts förslag. Då man i allt väsentligt har accepterat den tankegången, att trots det att man tidigare ersatt vederbörande, man här likväl skulle bereda ytterligare understöd åt dem, har utskottet kommit till ett förslag, som vi anse skulle kunna tillfredsställa alla. Det fanns starka röster inom avdelningen, vilka ansågo det fullständigt oriktigt att här ånyo en gång börja bevilja pensioner, då tidigare genom särskilda ersättningsbelopp förlusterna blivit gottgjorda. Den meningen vann icke majoritet, utan man lyckades slutligen ena utskottet om det förslag, som här föreligger, och jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Jag beklagar, att herr Ekman har missuppfattat mig. Jag har icke uppträtt mot den fördelning, som utskottet här har gjort. Jag finner tvärtom, att det är riktigt, att något höja för makar och ensamstående män och kvinnor, som ha barn. Vad jag vill uppträda emot är, att hela anslaget är för litet. Varje post är för liten, och jag ber att få påpeka, vad just finansministern säger, då han haft frågan uppe för att dela upp dessa belopp för kvinna och man, att det kan väl låta tänka sig, att då understödsbeloppen för alla föreslås så lågt som 500 kronor, man icke vill ifrågasätta en dylik nedsättning. Det är just därför, att man kommit till en så låg siffra, som situationen har blivit den, att utskottet får hugg på sig. 500 kronor är icke för mycket ens för en kvinna.

Jag har, som herr Ekman sade, icke gjort något yrkande. Jag finner det omöjligt att i detta förhållande gå in på annan linje än den utskottet har gjort. Men jag vill i alla fall, medan jag har ordet, säga herr Ekman, att man icke får fullständigt jämföra dessa understöd med de pensioner, som bankoutskottet i vissa fall föreslår för kvinnor, som tjänstgjort som städerskor mot lön av staten under vissa år. Här måste det icke ses som allenast ett underhåll, det måste i rättfärdighetens namn även ses som ytterligare ersättning för förlorad verksamhet, som av staten förut blivit för dåligt ersatt. Det är därför, som jag anser, och hoppas på, att Kungl. Maj:t ett annat år må föreslå ett lämpligare avvägt understöd.

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolens
införande
nödlidande
personer.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr talman! Förhållandet är nog det att statsutskottet varit alldeles ovanligt liberalt, och man hade därför icke väntat, att utskottet skulle få något klander för det förslag, som här kommit fram. Det är ju, som här påpekats, så att dessa arbetare hava en gång fått full kompensation för det ingrepp, staten gjort i deras näring. En ersättningskommission tillsattes för att avgöra vilka belopp, de skulle hava. Jag har icke hört, att dess beslut har på något vis klandrats tidigare, utan orsaken, varför dessa arbetare kommit fram med förnyade anspråk, är naturligtvis ingen annan än penningvärdets fall. Med hänsyn till detta har Kungl. Maj:t och statsutskottet nu också gått med på att giva ökad ersättning. Här finnes en ofantlig mängd medborgare i detta land, som äro i precis samma belägenhet som dessa tobaksarbetare, vilka dragit sig tillbaka med några tusen kronor och beräknat, att de skola kunna leva därpå under sina återstående dagar. Vad ha dessa att vänta sig på grund av att de fått mindre möjlighet att försörja sig på sin sparpennning, än de beräknat. Jag tror icke, att de hava samma utvägar, som dessa tobaksarbetare att vända sig till staten, utan de få draga sig fram så gott de kunna. Detta kan komma att verka nedslående på en hel del människor, som äro i precis samma belägenhet. Den ena har varit tobaksarbetare, och den andra har utfört ett lika samhälleligt gagnande arbete. Den senare får sitta med sin dåliga inkomst, medan tobaksarbetaren får en ytterligare ersättning. Om man ser saken från dessa synpunkter, så böra dessa tobaksarbetare vara ganska tillfredsställda med det förslag, som här föreligger.

Jag ber därför, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Möller: Herr Ekman sade, att statsutskottet ville då det framlade sitt förslag, gå efter behovsprincipen. Jag skall icke taga upp den saken till diskussion. Jag vill bara konstatera, att behovsprincipens tillämpning uppenbarligen är alldeles värdelös. Då man i varje fall föreslår ett belopp, som med nuvarande penningvärde icke kan anses på något sätt fylla en persons behov under loppet av ett år. Under sådana omständigheter skall jag utan någon längre motivering be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.*

(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr Nilsson i Skottlandshus tillät sig att yttra, att han tyckte, att statsutskottet varit ovanligt liberalt, när det prutat av tiotusen kronor på Kungl. Maj:ts anslag. Han åberopade just, att det är mest kvinnor, som få understödet nedsett till fyra hundra kronor. Man vet, att man får tillbaka tiotusen kronor, d. v. s., att vi sätta dem på större svältkost än Kungl. Maj:ts förslag har gjort.

En annan talare klandrade åter beloppet 500 kronor, såsom alldeles för obetydligt. Jag har icke så noga kommit in i denna fråga. Jag har icke observerat denna fråga bland de tusen ärendena, utan har först genom en tidningsartikel fått uppmärksamheten riktad på den, och därför har en motion av mig icke väckts. Då vi sålunda måste hålla oss till ämnet sådant det nu föreligger konstitutivt, har jag ingen annan utväg, än att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Det har åberopats från herr Ekmans sida, att bankoutskottet föreslår lika låga pensioner. I ett utlåtande, som förekommer strax efteråt och bär nummer 20 — jag har tillåtit mig att själv se efter där — finns lägre pensioner än på 400 kronor, t. ex. på 350 kronor o. s. v. Om bankoutskottet på Kungl. Maj:ts förslag utmäter usla pensioner kan det väl icke vara anledning att gå ifrån Kungl. Maj:ts förevarande förslag och göra även dessa understöd oskäligt låga.

Man må ock besinna, att den ersättning, som förut givits dessa tobaksarbetare, lämnats, för att man tagit ifrån dem ett arbete, som de haft förut. Man kan tänka sig, att ifall de hade fått behålla detta arbete, så hade de kunnat spara något, som de kunnat utöka den knappa pensionen med. Ur dessa synpunkter är jämförelsen icke på något sätt berättigad.

Så kom herr Nilsson med den vanliga jämförelsen, att det finns andra arbetare, som ha det ännu sämre eller lika dåligt, och de bliva därför nedstämde, om de andra få någon förbättring, d. v. s. om de andra icke få det lika dåligt. Men då kan man ju lika gärna resonera som så: varför ge vi de högre ämbetsmännen en hög lön? Då bli alla människor mycket nedstämde. Nej, låt oss i stället giva alla 400 kronor och icke ett spår mera! Då bli vi väl alla nöjda! — Det finnes icke någon rimlig anledning, att därför att några ha det dåligt, så måste alla andra ha det dåligt. Det är däremot bra att kunna peka på, att andra ha det bra, så kunna även andra få det bättre. Utvecklingen går långsamt framåt, men man skall icke reformera bakåt.

Statsutskottet passade på att pressa ned understödet från 500 kronor till 400 kronor. Majoriteten säger själv att just därför kan statsverket spara 10,000 kronor. I andra ärenden låta vi som sagt miljonerna rulla till alla möjliga ändamål.

Herr von Koch: Herr Nilsson i Skottlandshus ansåg, att det skulle uppstå en viss orättvisa, om tobaksarbetarna skulle få ett understöd som överstege det som tillkommer andra personer. Jag ber att få säga, att dessa tobaksarbetare befinna sig i en alldeles sär egen situation. Det är genom *statens* ingripande i den privata tobakshandlingen, som dessa personer blivit arbetslösa. Staten har inrät-

- tat ett tobakmonopol, och därför har en hel del personer, som förut arbetat i tobaksnäringen, icke kunnat finna någon sysselsättning. Det är därför berättigat, att staten tar hand om dessa personer.

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.
(Porta.)*

Mot herr Ekman vill jag säga, att jag väsentligen hyser stor aktning för hans omdöme i statsutskottsfrågor. Förhållandet är dock, att både arbetslöshetskommissionen och socialstyrelsen stå bakom det förslag som Kungl. Maj:t framlagt. Och det är väl ganska naturligt, att man har anledning att fästa ett större avseende vid vad dessa sakkunniga myndigheter yttrat än vad statsutskottet själv föreslagit.

Jag vill också säga, att det förhåller sig nog icke på det sätt, som herr Ekman antydde, att det är likgiltigt, om det blir 150.000 eller 140.000 kronor, som här kommer att anslås, ty i själva verket innebär utskottets förslag en bestämd minskning för två grupper understödstagare: för det första att kvinnorna få allenast 400 kronor i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 500 kronor, och för det andra, att de gifta paren enligt Kungl. Maj:ts förslag få 1.000 kronor och enligt utskottets allenast 700 kronor. Det är sålunda icke allenast en skenbar utan även en reell minskning, som skulle äga rum genom att tillämpa utskottets förslag.

I likhet med herr Möller ber jag få anföra, att det här icke är fråga om något understöd efter behovet. Här är ju siffran fixerad till 400 eller 500 kronor, vilketdera det nu blir.

Jag tycker, herr talman, att kammaren på de skäl, som här anförts, borde gå med på det förslag som Kungl. Maj:t och de hörda myndigheterna framlagt.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Gentemot herr Lindhagen, när han säger att icke skola vi påverkas av den omständigheten att för andra understödstagare lämnas andra och mindre belopp, ber jag att få framhålla att jag emellertid tror, att det är absolut nödvändigt för staten, att i sin understödsverksamhet, i sin pensionsverksamhet använda åtminstone något så när likartade principer och utgå från likartade förfaringssätt. Sker icke det, så blir säkert den ena villan värre än den andra. Vad skall man då svara dem, som med bättre skäl åberopa sig hava rätt att erhålla större belopp, men som i stället erhöles mindre sådana?

Staten får jämväl i sin verksamhet på detta område försöka förfara i förhållande till olika understödstagare på ett likartat och rättvist sätt. Eljest tror jag, att det blir fullständigt omöjligt att handha dessa regleringar.

Herr Möller yttrade, att han icke kunde förstå, att man skulle tillämpa behovsprincipen, då i allt fall det belopp, som här är fråga om icke fullt täcker hela behovet. Skulle man således icke tillämpa behovsprincipen som grund för understödsfördelningen, därför att understödet icke täcker hela behovet? Skulle staten i stället vid understöd tillämpa den principen, att understöd endast bör lämnas då därmed följer förpliktelse att tillgodose täckandet av hela behovet, då tror jag att de till understöd ifrågasatta ha anledning beäcka sig för en dylik tillämpning? Det kan väl icke vara möjligt, att den stånd-

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.
(Forts.)*

punkten är användbar. Principen »understöd i förhållande till behovet» bör, anser jag tillämpas oberoende av, huruvida understödet är tillräckligt för att helt täcka behovet eller endast mindre del av det-samma. Jag anhåller fortfarande om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Petré n, Alfred: Då här en jämförelse gjorts mellan de understöd, som här ifrågasättes åt f. d. arbetare inom tobaksindustrien, och de små pensioner, som bankoutskottet tillstyrkt, och man därvid framhållit, att dessa pensioner, som bankoutskottet tillstyrkt, ofta äro mindre än de understöd det nu är fråga om, har jag begärt ordet för att fästa uppmärksamheten på, att på verkliga pensioner erhålles dyrtidstillägg, medan det, om jag är riktigt underrättad, icke blir något dyrtidstillägg på de understöd, det här gäller. Vid sådant förhållande blir dessa understöd vida mindre än de minsta pensioner, som bli beviljade på förslag av bankoutskottet.

Jag kan icke underlåta att i likhet med flera talare här finna, att det icke kan vara rimligt, att, för att spara en summa på tiotusen kronor, ett flertal åldriga kvinnor skola få understödsbeloppen ned-satta från femhundra kronor till fyrahundra kronor. Jag ber, herr talman, få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga.

Herr Nilsson, Johani Skottlandshus: Jag skall endast be att få fästa uppmärksamheten på, att dessa arbetare, som det här gäller, en gång hava fått full ersättning, och vad de nu skola få, är väl just dyrtidstillägget och ingenting annat.

Herr Nilson, Karl August: Jag beklagar, att jag måste uppträda igen. Men gentemot detta sista yttrande av herr Nilsson i Skottlandshus måste jag säga att jag protesterar och bestrider detta. Dessa arbetare hava icke fått full ersättning. Det kan ingen människa säga, som ordentligt har undersökt denna sak. Det är just därför, att de icke fått full ersättning, som man behöver föreslå dessa nya understöd.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner. först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition oförändrad; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 52.

*Understöd åt
genom tobaks-
monopolets
införande
nödlidande
personer.
(Forts.)*

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 217, angående anslag för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk m. m.;
nr 240, med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning; samt
nr 241, med förslag till lag angående tillägg till § 27 mom. 4 värnpliktslagen den 17 september 1914.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 11, angående vissa delar av tullbevillningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats åtskilliga motioner, vilka angingo tullbevillningen. En del av dessa motioner rörde större eller mindre grupper av tullar, i andra hade yrkats ändring av viss eller vissa tullsatser; av de förra avsågo somliga ändring omedelbart genom riksdagens beslut, andra skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag. Utskottet hade i nu föreliggande betänkande anført, bland annat, att då yrkandena i flera av de nu åsyftade motionerna grepe in i varandra, hade det synts utskottet lämpligast att behandla samtliga i ett betänkande, i vilket utskottet dessutom dels upptog till behandling två motioner, i vilka yrkande gjorts om införande av importförbud för vissa varor m. m., dels ock, med begagnande av den utskottet tillkommande befogenheten att väcka förslag i bevillningsfrågor, hemställde om ändring i vissa tulltaxans rubriker.

Utskottet hade i betänkandet avfattat sin hemställan i tretton särskilda punkter, av vilka vissa innehöllo flera moment.

I fråga om sättet för betänkandets föredragning yttrade

Friherre *Fleming*: Herr greve och talman! Beträffande föredragningsordningen för ifrågavarande betänkande tillåter jag mig hemställa:

att betänkandet föredrages punktvis och där så erfordras moment-

vis, samt att vid första punkt där diskussion uppstår denna må omfatta betänkandet i sin helhet.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1 hade avseende på de likalydande motionerna nr 107 i första kammaren, av herr *Johan Nilsson* i Skottlandshus m. fl., och nr 169 i andra kammaren, av herr *Lindman* m. fl., i vilka motioner i första hand yrkats, att riksdagen behagade besluta att i enlighet med förslag, som bevillningsutskottet behagade utarbета, vidtaga sådan ändring av 1919 års urtima riksdags beslut angående glidtullar å vete, råg och korn, att tillsatsen bestämdes till att motsvara hela skillnaden mellan importpriset och det inhemska normalpriset, beräknade på sätt i 1919 års riksdagsbeslut bestämts. Därjämte hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om omedelbart upphävande ej mindre av den nu gällande suspensionen av tullsatserna å fläsk, ister och flott, kött, ost och smör än även av nu gällande exportförbud å lantmannanäringens alster, i vad de avsågo vete och råg dock först efter det redan beslutade bestämmelser angående 1919 års skörd trädde ur tillämpning.

Utskottet hade i punkten 1 hemställt, beträffande motionen I: 107 av herr *Johan Nilsson* i Skottlandshus m. fl., om upphävande av gällande suspension av tullsatserna å vissa angivna varuslag m. m., samt den härmed likalydande motionen II: 169 av herr *Lindman* m. fl.,

a) att vad i första punkten av motionärernas hemställan föreslagits icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

b) att vad i andra punkten av motionärernas hemställan föreslagits ifråga om upphävande av gällande suspension av vissa tullsatser icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

c) att vad i andra punkten av motionärernas hemställan föreslagits i fråga om upphävande av gällande exportförbud å vissa varor icke heller måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet funnos fogade åtskilliga reservationer, av vilka två avsågo punkten 1 i dess helhet. Enligt den ena av dessa reservationer hade friherre *Fleming* ansett, att utskottet bort tillstyrka de motioner, som avsåges i punkten 1. Herr *Boman* hade vid denna punkt reserverat sig beträffande utskottets motivering.

Därjämte hade reservationer anmälts

vid punkt 1) a):

av herrar *Wohlin*, *Jonsson* i Hökhult, *Olsson* i Kullenbergstorp och *Jespersion*, vilka yrkat, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i kungl. förordningen den 21 augusti 1919 angående glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m., att andra stycket i sagda kungörelse finge följande lydelse:

»att vid införsel till riket under tiden 1 juni 1920—31 maj 1922

av vete, råg eller korn skall, där det i enlighet med nedan meddelade bestämmelser för den tid, då införseln sker, beräknade importpriset för vete med en krona eller mera för 100 kilogram understiger det på sätt nedan sägs bestämda inhemska normalpriset för vete efter avdrag av 5 procent å samma pris (grundpriset), utgå tull; och skall tullen motsvara hela skillnaden mellan nämnda grundpris och importpris.»

av herr *Lithander*, som yrkat bifall till motionärernas hemställan;

vid punkt 1) b):

av herrar *Wohlin*, *Jonsson* i Hökhult och *Olsson* i Kullenbergs-torp, vilka yrkat, att utskottet bort föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om omedelbart återinsättande i gällande kraft av nu suspenderade tullsatser å fläsk, ister, kött, ost, smör (naturligt), flott (smult);

av herrar *Heyman* och *Lithander*, vilka yrkat bifall till vad motionärerna föreslagit;

vid punkt 1) c):

av herrar *Wohlin*, *Jonsson* i Hökhult och *Olsson* i Kullenbergs-torp, vilka yrkat, att utskottet bort föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om omedelbart upphävande av gällande exportförbud å lantmannanäringens alster, med undantag av exportförbuden å vete, råg eller korn, mjöl eller gryn av vete, råg eller korn, malt, ävensom till tulltaxans rubrik 194 hänförligt bröd;

av herrar *Heyman* och *Lithander*, vilka yrkat bifall till vad motionärerna föreslagit.

Punkten 1 a.

Friherre Fleming: Herr greve och talman, mina herrar! På grund av mina föregående uttalanden i hithörande frågor torde kammaren nog förstå, att jag icke utan rätt stort bekymmer sett detta betänkande framkomma från bevillningsutskottet. Det är visst icke något bekymmer för min egen motion, utan — jag skulle vilja säga såsom herr Lindhagen ibland brukar säga — för den anda, som vilar över hela betänkandet, den tendens, som förefinnes att motarbeta allt vad indirekt beskattning heter och att vältra över hela bördan på den direkta beskattningen.

Nu skall jag emellertid från början vara fullt rättvis och erkänna, att bevillningsutskottet har iakttagit en konsekvent neutralitetsprincip, ty alla motioner, vare sig de gått i riktning av att bereda statsverket ökade eller minskade tullinkomster, hava konsekvent avstyrkts.

Det är ju en ganska brokig karta, som möter oss här. Man finner, om man frånser några motioner i vissa detaljfrågor, yrkanden, som variera mellan tullarnas fullständiga avskaffande och generell höjning av alla tullar. Vi ha sålunda redan nu uppe den gamla tull-

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.*

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)*

striden i hela dess omfattning, kan man nästan säga. Bland yrkandena kan man också särskilja tvenne särskilt framträdande typer, nämligen de, som yrka på ökat skydd för jordbruket, och de, som mera fästa sig vid den statsfinansiella synpunkten. Nu synes det mig visserligen, som om dessa skulle kunna i stort sett sammanfalla, men jag kan icke undgå att påpeka en egendomlighet, att bland yrkanden om ökat skydd för jordbruket finns ett, som går ut på att detta skydd skall beredas genom nedsättning eller suspension av vissa industritullar. Nu tror jag visserligen, att motionären, som yrkat detta, vill bevara ett lämpligt tullskydd för såväl jordbruk som industri och menar, att dessa tullar böra lämpligt avpassas i förhållande till varandra. Detta är ju också grundvalen för hela vårt nuvarande tullsystem, men jag kan icke neka till, att det förefaller mig litet egendomligt, att jordbruksintresset kommer fram i den formen. Jag erkänner till fullo jordbruksintresset, och jag har också givit uttryck åt detta i den motion, jag väckt, men jag har ställt mig neutral och endast sett på statsintresset, det allmännas intresse, och icke på industri- eller jordbruksintresset vart för sig. Nu har emellertid, såsom jag redan sagt, utskottet varit mycket neutralt och konsekvent avstyrkt alla motioner.

Jag måste erkänna, att jag i tullfrågor har en från utskottsmajoriteten ganska avvikande uppfattning. Skulle man närmare gå in på dessa spörsmål, komme man nog för långt. Det skulle leda oss in i tullstridens alla detaljer. Men jag vill säga, som jag sagt många gånger förut, att det icke lönar mödan att strida med teoretiska frihandlare, ty man kommer ingen vart, och detta av det skäl, att de icke se saken med aktgivande på det levande livet. Detta utvecklar sig icke efter teoretiskt konstruerade banor, utan efter helt andra förhållanden. Nu är det så, att man i synnerhet i yngre år så gärna tror, att man skall kunna länka livet efter vissa teorier, som man själv gör upp. Livet lär dock annorlunda. Utvecklingen följer icke dessa teoretiska lagar. Så är det alldeles givet i den internationella konkurrensen. Den kan icke bestämmas av några vissa, för alla gemensamma teoretiska lagar, utan den utvecklas på grund av industriens egna intressen, då det ju också kan hända, att dessa intressen i vissa fall sammanfalla med statsintresset. Jag vill med andra ord säga, att ett lands tullpolitik enligt min uppfattning måste bestämmas på grund av och i överensstämmelse med andra staters åtgöranden på ifrågavarande område långt mera än efter egna teoretiska spekulationer om vilka industrier, som kunna vara värda tullskydd eller icke.

Jag vill här inom parentes vända mig mot en talare på Göteborgsbänken, som i förmiddags talade om det kommande kravet på ett fullständigt avskaffande av tullskyddet och satte detta i förbindelse med att en hel del industrier därigenom komme att ramla. Jag skulle bara vilja se herr Wigforss, när han kommer att tackas av de arbetare, som tillhöra den kategori, som skall underkastas den av honom föreslagna operationen.

Om vi nu slå upp sid. 24 i utskottets betänkande, skola vi där finna denna som jag kallar teoretiska tullteori ganska utvecklad. Vi

återfinna där det från studierna om sockertullen mycket välbekanta begrepp, som kallas merktodnad. Det framhålls såsom den enda principen för tullskyddets rätta avvägande. Jag vill visst icke påstå, att häruti ligger någonting i och för sig oriktigt, och att den principen såsom en integrerande del av en utredning är oriktig. Men jag tror, att man drivit denna sats mycket för långt, då man säger som det står i betänkandet: »Om en efter vikt fastställd skyddstull genom varans ökade marknadsvärde kommer att motsvara en betydligt lägre procent av varuvärdet än den ursprungliga, så är därmed icke givet, att tullens skyddsvärde blivit mindre.» Ja, jag kunde ju möjligen förstå denna passus, om man hade sagt, att tullens skyddsvärde kanske ändå är *tillräckligt*, men att skriva, att tullens skyddsvärde kanske fortfarande skulle vara lika stort som förut, är detsamma, som om jag säger, att en lägre tull ger lika stort tullskydd som en högre tull. Att en lägre tull ger ett mindre tullskydd än en högre, trodde jag i alla fall vara en sak, som kunde erkännas såsom ett axiom och icke behöfve bevisas. Jag skulle alltså kunna gå med på saken, om det hade stått, att tullen kanske ändå hade ett tillräckligt skyddsvärde, men då det står, att den måhända har ett oförminskat skyddsvärde, kan jag det icke.

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)*

När sådana uttryck kunna framkomma i ett betänkande, som är underskrivet av flera av den nuvarande tull- och traktatkommitténs ledamöter, förefaller det mig, att man har orsak bliva *ganska rädd* för denna kommittés arbetsmetoder. Nu vill jag återigen vara så rättvis, att jag skall erkänna, att jag visserligen tror, att många av den kommitténs ledamöter äro besjälade av en mycket god vilja att skapa ett lämpligt avvägt tullskydd för vår svenska industri, men jag befarar mycket, att deras uteslutande teoretiska syn på saken i förening med en allmän ovilja för alla indirekta skatter inverkar ogynnsamt på omdömesförmågan. Jag har t. ex. hört följande resonemang. Under år 1919 vidtogos av Frankrike provisoriska höjningar av vissa tullar. Ibland dessa var tullen på papper, som höjdes till det tredubbla beloppet. Men just denna höjning påstods vara orsaken till att vi därigenom kunde med fördel konkurrera inom branschen på den franska marknaden. Det låter ju ganska egendomligt, och man begär gärna en förklaring, huru detta är möjligt. Själv har jag fått den förklaringen, att det berodde på att de franska pappersbruken äro förslitna och gammalmodiga. Men, mina herrar, hur i all rimlighets namn kan en tullförhöjning verka så, att till följd därav en i landet befintlig industri blir gammalmodig med förslitna maskiner? Nog förefaller det mig vara en något märkvärdig bevisföring.

Jag skall nu något återkomma till merktodnadsprincipen. Ville bevillningsutskottet verkligen tillämpa denna, borde det väl just nu finnas anledning till förhöjning av en hel del tullar. Jag skall bara taga ett exempel, som jag skall taga från den industri, som jag känner till något, nämligen järnindustrien. Jag har här en uppgift, som visar, att den 9 dennes noterades i svenskt mynt för tyskt valsjärn i Tyskland för försäljning inom landet 45—48 kronor. Samma järn i

Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)

svensk hamn noterades till 53—56 kronor, under det att svenskt järn noterades till 65—68 kronor. Skillnaden mellan försäljningsprisen på tyskt järn i Tyskland och svenskt järn i Sverige var således ungefär 20 kronor. Nu får man väl utgå ifrån att tillverkningsprisen i de olika länderna stå i ungefär lika förhållande som försäljningsprisen, och att sålunda beträffande exempelvis valsjärn tillverkningspriset i Tyskland förhåller sig till tillverkningspriset i Sverige som 45 till 65 eller som 1 till 1,45, d. v. s. att merkostnaden här är cirka 45 procent av tillverkningskostnaden i Tyskland. För att bedöma tillverkningskostnaden, måste jag emellertid göra ett antagande. Jag vet icke, huru stora vinsterna äro, men jag antar, att tillverkningspriset är 80 procent av försäljningspriset, och kommer då till ett produktionspris i Tyskland av 36 kronor och i Sverige av 48 kronor, alltså en skillnad av 12 kronor. Om man skall tillämpa merkostnadsprincipen, borde väl utskottet och kommittén hava föreslagit, att tullen borde höjas från 1 krona 50 öre till 12 kronor per 100 kilogram. Detta är nämligen icke ett enstaka fall, utan ibland har det varit ännu större skillnad. Så mycket har väl ingen begärt, att tullen skulle höjas, men nog borde merkostnadsteorien utformad hava lett till att tull- och traktatkommittén och bevillningsutskottet föreslagit en höjning, som vore ungefär så stor som jag nu har sagt.

Jag skall villigt erkänna, att en utredning av produktionskostnaderna för viss vara här och i de länder, varifrån vi hava att vänta den största konkurrensen, är av mycket stort intresse såsom vägledande för tullsatsernas riktiga avvägande. Men det är icke nog härmed, utan det, som är avgörande, är det pris, till vilket ifrågavarande vara här försäljes, och därvid bör även tagas i betraktande det handelspolitiska intresse, som tilläventyrs kan vara förknippat med att den utländska varan inpressas på den svenska marknaden och dymedelst den svenska industrien försvagas. Detta visar sig vanligen tydligast på det sättet, att den utländska varan, huru långt man än i Sverige går med priserna, alltid noteras något lägre i pris än de svenska varo na. Vad jag nu säger gäller naturligtvis uteslutande om industritullarna eller de s. k. skyddstullarna. Kommer jag åter in på finanstullarna, är det ju en fullkomlig smaksak, huru högt man tar dem. Det är endast beroende på statsfinansiella synpunkter.

Jag skall nu övergå till en annan fråga, som berör dessa spørsmål, nämligen tullskyddets inverkan på prisbildningen inom landet. De teoretiserande frihandlarna, såsom jag kallar dem, anse i allmänhet — åtminstone gå alla deras resonemang ut därifrån — att varans pris höjes med tullens hela belopp. Huru falskt ett sådant resonemang är beträffande skyddstullarna, kan man bäst se under de abnorma prisbildningsförhållanden, som nu råda. Man finner nämligen, att inom flera länder priserna å inhemsk marknad och vid export ställa sig så olika, att det förefinnes en ganska stor marginal, inom vilken exportprisen kunna variera. Under sådana förhållanden är det åtminstone för mig alldeles klart, att en låg tullsats endast kommer utlandet till godo. Man skall icke tro, att de godvilligt sälja till underpris till ut-

landet, utan de fordra naturligtvis så mycket, som de möjligen kunna få. Men det är alldeles avgjort, att en högre tullsats skulle pressa ner priserna på de utländska varorna till ett lägre pris, så att de icke skulle komma över våra inhemska pris. Under sådana förhållanden skulle en tullsats i många fall komma den svenska statskassan till godo utan att inverka på varupriserna här i landet. Nu är det egendomligt, att den satsen även är av utskottet erkänd, ty i fråga om motionerna av herrar Wohlin och Olsson i Kullenbergstorp om nedsättning av vissa industritullar säger utskottet: »I sådant hänseende vill utskottet framhålla, att tullskyddet för ett flertal av de i motionerna åsyftade industriartiklarna icke torde hava påverkat den prisförhöjning, desamma varit underkastade under kristiden.» Där erkänner således utskottet självt riktigheten av vad jag nu sade. Men gäller det att i praktiken tillämpa det, då gälla andra lagar.

Ang.
tullsatserna i
vissa slag av
spannmål.
(Portu)

Jag skall nu något ingå på den av mig väckta motionen. Jag har i densamma huvudsakligen framhållit det statsfinansiella läget och har väckt den uteslutande med hänsyn därtill. Jag har nämligen icke samma åsikt, som framhållits här både i går och i dag av vissa talare, beträffande de direkta skatternas och räntesatsernas inverkan på priserna samt sålunda på vår skattepolitik i allmänhet. Jag tror nämligen, att de abnorma direkta skatter, som nu trycka vårt näringsliv, långt mer än tullarna bidraga att hålla dyrtiden uppe, och sannolikt kommer den bebådade räntestegringen att verka i samma riktning. Den direkta beskattningen verkar för industrien i många fall i dubbel bemärkelse, dels är det själva skatten, som måste inräknas i självkostnadspriset, dels kommer därtill i många fall, att skatterna nu äro sådana, att för deras bestridande kapital måste upplånas för det ena eller andra fallet, vilket medför ökade förslagsräntor. Jag skall ge ett exempel på huru detta kan verka. År 1917 fanns här en kommitté, som hade diverse utredningar för att nedpressa priserna i synnerhet på byggnadsjärn och även på jordbruksartiklar. Det gjordes då en utredning om prisförhållandena. Den nuvarande finansministern var bland andra medlem av denna kommitté. Det visade sig där, om jag tager samma ämne som nyss, nämligen vanligt valsjärn, att detta gick upp till en produktionskostnad av ungefärligen 70 kronor per 100 kg. Men i den summan ingick 4 kronor 50 öre i medeltal för direkta skatter och räntor å förlagskapital, därav skatterna ensamma uppgingo till ungefär 3 kronor. Nu är tullen på valsjärn 1 krona 50 öre, och då förstår jag icke, hur man kan säga, att tullarna inverka mycket mer än skatter och räntor. Jag tror, att det ligger någonting felaktigt i detta resonemang, det kan jag icke hjälpa. Dessutom tillkommer den omständigheten, att beträffande skatterna vet man, att de alltid skola utgå, under det att man beträffande tullarna icke kan bedöma, huru de komma att inverka på prisbildningen. Det kan hända, att de icke verka någonting, och det kan hända, att de verka med större eller mindre del av sitt belopp. Jag tillåter mig sålunda fortfarande hålla före, att skatter och höga räntor komma att uppehålla dyrtiden på ett mycket otrevligt sätt.

Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)

Nu har jag i motionen påvisat, huru förhållandet mellan den indirekta och den direkta beskattningen varierat under de sista åren. Första året, som jag jämförde med, vill jag minnas, att de direkta skatterna utgjorde c:a 11 procent och de indirekta 60 procent. Nu är förhållandet omkastat, så att de direkta skatterna äro betydligt högre än de indirekta. Jag kan icke förstå annat, än att ett fortgående på den vägen skall leda till att man kommer till vad herr Trygger talade om i dag på förmiddagen. Det är ett fortgående på att nedsätta vår industri och vår produktion. Och utan att vi få upp produktionen, kunna vi icke komma till en nedsättning av penningvärdet, som så många talare i går och i dag hava talat om. Man säger, att det icke går för sig att på föreslaget sätt göra en tilläggs-tull. Ja, det har gått för sig i andra länder, och jag tror, att det skulle kunna gå för sig här också. Det må nu emellertid vara hur som helst med detta, men även i det fallet stöder man sig på merkostnadsteorien och håller sig till samma resonemang som förut, att tullskyddets storlek är fullkomligt oberoende av varuvärdet. Jag tror icke, att detta är rätt. Jag tror, att det sannolikt vore det bästa, om alla tullsatser beräknades i procent av värdet. Att vid den nu gällande tulltaxans uppgörande man även haft huvudsakligen procentuell beräkningsgrund, är tämligen säkert, fastän procenttullarna sedan icke kommit in i tulltaxan av tekniska skäl. Nu är det emellertid så, att en hel del tullar, däribland alla tullar för maskiner, utgå efter varans värde. Hela denna kategori har sålunda fått tullarna dubblade och tredubblade, men eljest kvarstå de låga tullsatserna. Nu undrar jag, om icke redan detta är en sak, som icke precis är så lämplig, ty det ökade skydd, som dessa industrier fått, borde rimligtvis tillmätas även åt andra. Vare därmed huru som helst, huvudsaken med min motion har i alla fall varit att påvisa, att det kan ifrågasättas ett lämpligare förhållande mellan den indirekta och den direkta beskattningen, utan att därför vårt ekonomiska liv behöfve lida någon skada, utan tvärtom skulle gagnas därav.

Jag vill vidare påpeka, att då den nya förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt i fjol antogs, framhölls det, att 170 procent av grundbeloppet vore det högsta, för vilket den skalan lämpade sig. Nu är man redan uppe i 175 procent. Man har således kommit över det lämpliga beloppet, och man vill ingenting göra för att motverka detta, utan låta höjningen fortgå. En sak, som man således ena året betraktar såsom olämplig, går man gladeligen med på det andra året bara för att slippa den indirekta beskattningen. Jag tror icke, att detta är lämpligt, och därför har jag tillåtit mig att väcka min motion. Jag har, såsom framgår av vad jag yttrat, icke heller i andra punkter kunnat förena mig med utskottet, och jag skall sedan på de särskilda punkterna framställa mina yrkanden.

Beträffande den nu föredragna punkten tillåter jag mig att, fastän reservanten icke gärna vill vara tillsammans med dem, som icke tillhöra jordbruksgruppen, i alla fall yrka bifall till herr Wohllins reservation.

Herr Wohlin: Herr talman, mina herrar! Den föregående frade talaren har behandlat detta bevillningsutskottsbetänkande främst ur statsfinansiell synpunkt. Jag skall här icke ingå på denna sida av ämnet. Jag vill fastmera med några ord redogöra för skälen till min ståndpunkt, såvitt frågan gäller punkterna 1 och 2 i utskottsbetänkandet. Denna min ståndpunkt dikteras av oro för vårt jordbruks läge under den närmaste framtiden och av insikten om att vårt jordbruk för närvarande i tull- och handelspolitiskt avseende har blivit försatt i en orättvis undantagsställning gentemot andra näringar.

*Ang.
tullsatserna i
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)*

Redan vid förra urtima riksdagens behandling av spannmålstullfrågan hade jag tillfälle framhålla, att det Kungl. Maj:ts förslag till glidtullsprovisorium, som blev riksdagens beslut, innebar ett sönderbrytande till jordbrukets nackdel av jämvikten i det hittills bestående tullsystemet. Medan industritullarna äro bibehållna oförändrade, har den förutvarande fasta spannmålstullen utbytt mot en glidtull, som icke ekvivalerar denna fasta tull. Den suspension av tullarna på ett antal andra jordbruksprodukter av animaliskt ursprung, som senast genomförts genom kungl. förordningen den 19 december 1919, bidrager ytterligare till att rubba den förutvarande proportionen mellan industriens och jordbrukets tullskydd. Och ett ännu ogynnsammare utslag av samma felaktiga tull- och handelspolitik, är att exportförbud fortfarande bestå för ett stort antal av jordbrukets produkter, medan exportförbuden för flertalet industrivaror för länge sedan äro upphävdade. Man finner sålunda, att vårt lands modernäring alltjämt på tull- och handelspolitikens viktiga område behandlas sämre än landets övriga näringar.

Motiveras nu, frågar jag mig, denna politik av allmänna nationella hänsyn av så stor vikt, att dessa väga tyngre än jordbrukets berättigade intressen? För att bedöma den frågan hör man erinra sig att den allmänna prisnivån under tiden efter urtima riksdagens beslut alltjämt fortgått i stigande riktning, under det att prisen på svensk spannmål i följd av den då träffade anordningen varit fastlåsta vid sin förutvarande höjd samt prisen på animaliska jordbruksprodukter visat en vikande tendens. Svensk handelstidnings allmänna prisindex var för augusti 1919 321, men för februari 1920 hade siffran stigit till 343. Flertalet grupper av industrialster förete betydande stegringar, så t. ex. byggnadsmaterialier från siffran 280 till siffran 371, metaller från 214 till 259 o. s. v., medan däremot animaliska jordbruksprodukter gått ned från 396 till 305. Och om man närmare studerar prisutvecklingen under kristiden, som helhet betraktad, så finner man, att jordbrukets produkter ökats i pris 2 å 3 gånger mot sitt värde före kristiden, under det att ett stort antal för jordbruket behövlige industriprodukter stigit i pris 3 och 4 gånger, ja, vissa av produkterna 5 och ännu flera gånger. Bland sådana produkter, som äro för jordbruket behövlige och som stigit mycket mera i pris än jordbrukets produkter, behöver jag endast nämna: bindgarn, taktegel, grepar, högafflar, slättermaskiner, hästräfsor, hövänder, såningsmaskiner, takpapp, murtegel, hästskor, spadlar, skyff-

Ang.
tullsatserna å
nissa slag av
spannmål.
(Forts.)

lar, liar, plogar, harvar och superfosfat. Det har med andra ord under kristiden ägt rum en prisrevolution i den riktningen, att bytesvärdet mellan jordbrukets och industriens produkter avsevärt förskjutit sig till de senares förmån. Detta förhållande gör i förening med den allttjämt fortgående stegringen i arbetslönerna inom jordbruket, de höga räntorna, den bristfälligt ordnade sekundära jordbruksfastighetskrediten och den ännu icke tillfredsställande ordnade driftskrediten, oron för jordbrukets situation under de kommande åren fullt berättigad.

Betraktar man nu speciellt prisutvecklingen på den senaste tiden, så finner man visserligen att priset på importerat argentinskt vete fritt svensk hamn för närvarande ställer sig avsevärt mycket högre än det nu gällande priset för svensk spannmål. Enligt en den 12 februari av statens representant i kvarnintressentföreningens styrelse lämnad uppgift utgjorde importpriset på argentinskt vete vid detta tillfälle 49, 40 kronor cif svensk hamn, och sedan dess har detta pris på grund av kursstegringen å den argentinska pesosvalutan ytterligare gått upp, så att det nu torde ligga närmare 60 kronor än 50 kronor. Under sådana förhållanden vill jag villigt medge, att det från utskottsmajoritetens sida kan invändas, att de beslutade glidtullarna, efter nuvarande situation att döma, icke tyckas komma att få någon större användning under den närmaste framtiden. Men jag vill dock anmärka, att det australiska vetet cif engelsk hamn enligt uppgift från förenämnde person betingar omkring 27 kronor i svenskt mynt. Visserligen lär den australiska skörden denna gång vara uppköpt av England, som sålunda disponerar över densamma, men hur förhållandena i detta avseende komma att ställa sig under de ytterligare år, varunder glidtullsprovisoriet skall verka, därom veta vi i denna stund intet. Vidare tillkommer, att så många oberäkneliga faktorer göra sig gällande på den internationella vetemarknaden och på växelkurserna, att det enligt min uppfattning är fullt befogat begära, att den riskpremie, som glidtullsprovisoriet innebär, blir tillräckligt stor. Det är ju här endast fråga om ett tullskydd, som träder i kraft under vissa angivna förutsättningar, och jag förstår icke motståndet från bevillningsutskottets majoritet, när det endast gäller en försäkring, som man begär att få effektiv. Jag har vid sådant förhållande icke kunnat annat än ansluta mig till det yrkande, som framställdes i den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. avgivna motionen och får sålunda, herr talman, yrka bifall till den reservation, som av mig m. fl. fogats till punkt 1) a) i utskottets förslag.

Beträffande prisutvecklingen på animaliska produkter under den senaste tiden visar det sig, att de sista noteringar, som jag erhållit, äro för första klassens fläsk 3.40 kronor, för första klassens nötkött 2.15—2.75 kronor och för smör 5.80 kronor per kg. Enligt kalkyler, vilkas riktighet jag icke har anledning att betvivla, ligga dessa pris för närvarande något under produktionskostnaderna för respektive produkter, och denna situation har under den senaste tiden framkallat mycken oro i lantbrukets kretsar och en hel rad av

opinionsyttringar från olika producentsammanslutningar, vid vilka opinionsyttringar stort avseende bör fästas. Svenska svinavelsföreningen har sålunda den 26 januari i år pekat på fläskmarknadens för närvarande tryckta läge och gjort framställning om exportförbudets upphävande, smörexportfirmorna hava den 27 februari begärt åtgärder mot den danska smörimporten, Sveriges allmänna lantbruks-sällskap har den 5 februari hemställt om tullsatsernas återinsättande i gällande kraft och om exportförbudens hävande, Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har den 4 februari gjort en liknande framställning beträffande smöret, Östra Skånes andels-slakteriförening den 11 februari beträffande fläsket, och härtill komma framställningar från Hallands och Kronobergs läns hushållnings-sällskaps förvaltningsutskott jämte ett ytterligare antal inlagor från olika håll.

*Ang.
tullsatserna i
vissa slag av
spannmål.*

(Forts.)

Själv tillät jag mig en av de första dagarna i februari månad att till dåvarande statsministern rikta en interpellation, däri jag begärde att få veta regeringens ståndpunkt till dessa frågor, men jag har i dag endast att bemärka, att denna interpellation av den dåvarande regeringen icke besvarats. Jag kan ju tänka mig att omständigheterna till en viss grad kunna förklara detta, men det utblivna svaret visar dock att den dåvarande regeringen icke tillmätte detta spörsmål den betydelse, som man måste tillmäta det från lantbrukets synpunkt sett.

Över förenämnda yttranden hava nu utlåtanden infordrats från lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen, och det är ganska anmärkningsvärt, hur folkhushållningskommissionen i sitt första yttrande angående fläskexportens frigivande uttalar, att »det läser icke kunna förnekas, att en alltför kraftig prisnedgång kan hava till följd, att den nystimulerade fläskproduktionen ånyo stagnerar och går ned, varigenom utom brist på varan jämväl kan förorsakas en förnyad prisstegring därå». »För produktionen åter», säger vidare folkhushållningskommissionen, »synes ett dylikt återöppnande av före kriget plägade handelsförbindelser och strävandet efter ernående av nya avsättningsområden vara av synnerligt värde och direkt verka i produktionsstegrande riktning.» T. o. m. folkhushållningskommissionen ansåg alltså i början av februari månad starka skäl föreligga för fläskexportens frigivande, men då kommissionen kom till själva slutsatsen, inskränkte sig kommissionen till att endast tillstyrka, att exportlicenser i lämplig omfattning beviljas. Lantbruksstyrelsen däremot har i två avgivna utlåtanden positivt uttalat sig såväl för återinsättande i gällande kraft av de nu suspenderade tullsatserna på en del animaliska jordbruksprodukter som även för exportförbudets upphävande över hela linjen.

Nu har det anmärkts gentemot sistnämnda båda krav, som äro framställda i reservationer vid punkterna 1) b) och 1) c) i betänkandet, att exportmöjligheterna för närvarande icke äro så stora, att ett frigivande av exporten skulle få större betydelse. Jag medger, att förhållandena för närvarande ligga så, att det enda land, dit man skulle kunna tänka sig exportens återupptagande, eller åtminstone

Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)

det land, dit man huvudsakligen skulle kunna tänka sig, att den återupptages, är England. Emellertid har Sveriges lantbrukskonsulent i England i dagarna uttalat sig om den engelska marknaden för fläsk, smör och andra jordbruksprodukter — det skedde för inte längre tillbaka än den 14 i denna månad —, och därvid har han mycket starkt betonat den stora betydelse det har för vår lantbruksexport att nu få fria händer för att söka återknyta de under kriget förlorade förbindelserna med den engelska marknaden. Även om det engelska priset på fläsk och smör, då vi i dag diskutera denna fråga, icke tyckes ställa sig så, att en export just nu skulle vara särdeles gynnsam och vinstgivande, så kan detta förhållande inom kort hava ändrat sig, och det är ett berättigat krav från lantbrukets sida att få full frihet att utnyttja tillfällena till återknytande av dessa handelsförbindelser med England. Lantbruket kan icke vara tillfreds med att få detta krav tillgodosett endast genom utförsellicenser, ty genom utförsellicenssystemet berövas producenterna först och främst en väsentlig del av vinsten till förmån för mellanhänderna, och vidare få producenter och köpmän genom licenssystemet icke den rörelsefrihet, som behöves för att de skola kunna väl tillvarataga exportmöjligheterna.

Så vill jag slutligen upprepa, att för mig har det i hela denna fråga stått som en grundregel, att man icke får sönderbryta enhetligheten i det svenska tullsystemet till jordbrukets nackdel. Denna jämvikt måste återställas, och detta är ett krav som är berättigat alldeles oberoende av tull- och traktatkommitténs kommande utredningar. Av det skälet har jag tillstyrkt de motioner, som gå ut på ett återinsättande i gällande kraft av de före kriget existerande jordbruks-tullarna, resp. glid-tullsprovisoriets utbyggande så, att det samma blir effektivt. Om emellertid riksdagen, som jag dessvärre har anledning förmoda, icke kommer att beakta dessa berättigade önskemål, då är det en logisk konsekvens av min nationalekonomiska uppfattning, att jag i sådant fall måste ansluta mig till kravet på en tillfällig suspension av tullarna på de industriartiklar, som äro av betydelse för jordbrukets produktion. Jag betonar gentemot den förste ärade talaren, att detta krav endast avser en provisorisk anordning för samma tid som jordbruksskyddet är provisoriskt nedskrivet, med full frihet för mig att när tullfrågan framdeles kommer upp i ett sammanhang pröva och taga ståndpunkt till frågan om industriprotektionismen, på vilken jag i dag icke vill inlåta mig. Det kan dock icke vara riktigt, att det svenska jordbruket skall finna sig i att dess tullar på sätt som skett blivit borttagna eller nedskrivna, samtidigt med att en rad av för jordbruket ytterst viktiga industriella produktionsartiklar undergått prisstegringar till, som jag förut nämnde, det fyr- och femdubbla av sin storlek före kriget. Varför skall man icke då kunna med fog kräva den rättvisa behandling av jordbruket, som ligger i en motsvarande suspension av tullsatserna på dessa industriartiklar? Alldeles oavsett vilka tullpolitiska åsikter man hyser, om man är protektionist eller frihandlare, så måste jämställdheten mellan näringslivets båda stora områden, jordbruket och industrien, upprätthållas. Det är så mycket viktigare att framhålla detta som jag har tyckt mig finna

en viss tendens här i svenska riksdagen, som går ut på ett visst samförstånd, om icke för ögonblicket, så för framtiden, mellan representanterna för vår industri och representanterna för vår industriarbetarklass, ett samförstånd som i tullfrågan bl. a. kommit till synes i utskottsmajoritetens avslagsyrkande på min motion under punkt 2. Men följderna av en sådan allians komma att gå ut över jordbruket, och därför har jag framför allt ansett det vara min plikt att resa ett motstånd mot denna tullpolitiska strömning, som går ut på »billig mat» men icke har så mycket emot dyrare industriprodukter. Jordbruket blir, tyckes det, av den riktning, som nu träder fram i vårt politiska liv, betraktad som askungen, som får sitta i spiselvrån. Det är emellertid min förhoppning och målet för min strävan, att jordbruket skall med tiden liksom askungen bliva en prinsessa.

Jag ber att senare få återkomma till frågan om importregleringen å lyxvaror.

Herr **J e s p e r s o n**: Herr greve och talman! Herr Johan Nilsson m. fl. ha beträffande denna fråga väckt en motion, som bland annat går ut på en ändring av den bestämmelse, som infördes vid antagandet förra året av glidullssystemet, därhän att tullsatsen skall motsvara hela skillnaden mellan det inhemska normalpriset och importpriset. Jag har varit med om att underteckna denna motion, och jag har, då utskottet fattat sitt beslut att icke gå med på en dylik ändring av dessa tullar, också reserverat mig mot detta utskottets beslut.

För mig står det alldeles klart, att om en utveckling av produktionen till full självförsörjning, vilken jag tror att alla i vårt land anse vara eftersträvansvärd, skall kunna äga rum beträffande vegetabiliska och animaliska födoämnen, så kan det endast ske, om man vidtager åtgärder, som under alla förhållanden göra en normal produktion lönande. Är det nu så, att detta är riktigt — och det tror jag svårigen kan av någon bestridas — då borde ju egentligen den tanken icke med skäl röna motstånd, att man skall ha en viss trygghet här för genom att tullsystemet är inrättat på det sätt, att i händelse priserna på dessa produkter äro tillräckligt höga, så att de täcka produktionskostnaderna, utgår ingen tull, medan åter i det fall att inte produktionskostnaderna täckas, tullen skall göras verksam. Man kan ju inte gärna tänka sig, att en produktion skall i längden kunna pågå, som inte lönar sig. Och vi ha väl ändå icke kommit in i sådana förhållanden, att om vi tänka på hur dåligt det har varit ställt med våra näringar under en så nära liggande tid, vi icke skulle vilja försöka hindra, att sådana eventualiteter en gång till skulle kunna inträffa. Då man för att hindra dylika emellertid icke kan se något annat medel än just att stegra produktionen, så att denna möjliggör en dylik självförsörjning, då måste man också sörja för att denna produktion blir under alla förhållanden vid normal odling lönande. Man kan naturligtvis icke begära, att man skall kunna odla under vilka förhållanden som helst, på huru dålig jord som helst, och huru dåligt skött denna odling än är, men att under normala förhållanden odlingen skall vara lönande tycker jag icke, att någon borde ha något

Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)

emot, som är med om den satsen, att det är en eftersträvansvärd sak, att landet kan sörja för våra livsmedelsbehov så långt som möjligt. Man har anfört från det håll, där man håller på de fastställda glid-tullarna, att med de höga pris, som råda, det icke finnes någon fara för jordbruket, och att vi kunna vara nöjda och belåtna med vad som beslutats. Men den, som har bedrivit praktiskt jordbruk och vet, huru pass lång tid i förväg en stor del lantbruksarbeten måste planeras, för att de skola kunna få den avsedda effekten, kan lätt förstå, huru nödvändigt det är, att lantbrukarna, om de nedlägga kostnader och arbete, också hava utsikt att få dessa kostnader och detta arbete ersatta, så att produktionen icke går med förlust. När nu, såsom jag nämnde, man är tryggad mot uppskörtning och uppskruvande av spannmåls- och andra fördoämnespris genom att tullarna icke verka, när produktionspriset icke överstiger importpriset, kan man icke, såvitt jag förstår, med något fog i verkligheten hålla mot dessa krav, utan det faktiska skälet härför skulle i så fall vara, att, när man så nyligen beslutat någonting, man icke bör ändra det med detsamma. Vill man gå ut ifrån vad som är för landet nyttigast, tror jag, att man måste gå med på, att den nämnda motionen i fråga om glid-tullarna har sitt berättigande.

Sedan har i denna motion även föreslagits åtgärder för att återställa dels vår rätt till export av vissa varor och dels import av andra varor, som vi hindrats att importera genom beslut av statens myndigheter. Nu säger man härvidlag vad t. ex. den förbjudna fläskexporten beträffar: vad betyder det, att man får tillbaka denna export, då priset i England är betydligt lägre än här? Jo, det betyder även i detta fall, liksom jag nämnde för jordbrukets produkter, så pass mycket, att man kan vinna trygghet, en regulator för att ifall priset icke är förmånligt och man vill försöka upprätthålla denna produktion, i händelse det blir lönande att exportera och produktionspriset överstiger det pris man kan få härhemma, man skall ha möjlighet att kunna förtjäna på en dylik export. Jag kan därför icke förstå, att man, då man hindrat oss att importera vissa varor, nu icke vill vara med om att vi skola kunna få exportera de varor, som möjligen kunna förefinnas i överflöd.

Jag anser därför, att man ovillkorligen bör göra denna hemställan till Kungl. Maj:t om omedelbart återinsättande i gällande kraft av nu suspenderade tullsatser, så att de varor, som produceras av vårt lantbruk, skola komma i åtnjutande av det skydd de behöva och vårt svenska lantbruk skall kunna gå framåt, och jag kan icke tänka mig, att någon inom landet vill något annat, än att det skall göra detta. Men det är så, att det råder olika föreställningar om medlet härför, och det finnes också en viss benägenhet att överskatta lantbrukets möjligheter på många håll. Men om dessa, som ha sådana åsikter, ville närmare sätta sig in i och själva söka bedriva jordbruk, är jag säker om, att de skulle få en annan uppfattning om möjligheterna för vårt jordbruk. Under alla förhållanden anser jag det vara särskilt viktigt, att en bestämmelse om att de införda glid-tullarna skola täcka alla produktionskostnader så snart som möjligt

kommer att bli va gällande, och jag skall därför be att beträffande punkt 1) a) få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Wohlin m. fl. avgivna reservationen.

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.*

(Forts.)

Herr Björns son: Herr talman, mina herrar! Jag måste med tillfredsställelse konstatera, att ingen förutsatt, att denna fråga skall behandlas med ledning av vissa doktriner. Jag kan försäkra, att utskottets majoritet varit besjälad av endast en önskan, nämligen att såvitt möjligt likformigt tillgodose olika näringars intressen. Jag kan därför icke underlåta att redan inledningsvis protestera mot ett yttrande av en föregående talare, då han sade, att det syntes, som om industriidkarna och industriarbetarna ingått förbund i dessa frågor till skada för vårt jordbruk. Detta är icke förhållandet. Att man kan vindicera en sådan sats beror på rent tillfälliga omständigheter, vilka icke ha med frågan om tullar eller icke tullar att göra.

Den förste ärade talaren i denna fråga betrakta tullarna huvudsakligen ur statsfinansiell synpunkt. Han gick ut ifrån den helt naturliga önskan att bereda statsverket ökade inkomster. Han vill icke blott återställa den gamla proportionen mellan direkta och indirekta skatter utan, såvitt jag fattade honom rätt, även om möjligt öka den indirekta beskattningen i förhållande till den direkta.

Om man betraktar tullarna ur beskattningssynpunkt, synes det mig var riktigt, att man delar upp dem i tullar på förnödenhetsvaror och tullar på lyxartiklar. Jag vill då från början säga, att lyx-tullar som beskattningsmedel ingalunda ha någon fiende i mig, om man nämligen kan lyckas att, med sådana tullar på ett förnuftigt sätt t. ex. främja folkhälsa, eller förbättra vårt lands ekonomiska ställning. Men jag vill på förhand som min mening uttala, att detta problem i de flesta fall är utomordentligt svårt. Det blir f. ö. i ett annat sammanhang tillfälle att återkomma till denna fråga.

Om jag ser på vad jag skulle vilja kalla förnödenhetstullar, står det för mig klart, att även om man kan anföra vissa skäl till förmån för sådan direkt beskattning, så tala dock de viktigaste skälen däremot. Det säges, att dessa tullar betalas av personer, vilka få en mot tullskatten svarande fördel. Detta är ju ett argument, som icke kan fränkännas allt värde. Men naturligtvis får man icke låta ett sådant ensidigt och i och för sig rätt svagt skäl dominera över alla andra betydligt starkare motskäl. Om man säger, att folk icke känner denna skatt, vill jag säga, att detta skäl icke är värdigt den beskattande myndigheten. Det kan icke vara meningen, att vi skola smussla på folk en skatt som de helst icke skola veta något om, ty ett sådant tillvägagångssätt kan icke vara rätta medlet att uppfostra vårt folk till en riktig syn på ekonomiska ting.

Om jag emellertid ser på, huru det ställer sig med skattens storlek i förhållande till skattebetalarens förmåga att betala, så är det uppenbart, att om man lägger skatt på förnödenhetsvaror, en familjeförsörjare, som till exempel har fem personer att försörja, får betala fem gånger så stor skatt som en person, vilken endast har sig själv

Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)

att sörja för. Då denna indirekta beskattning genom tullar på förnödenhetsvaror sålunda verkar direkt proportionellt mot vederbörandes försörjningsplikt, kommer den i regel också att verka omvänt proportionellt mot vederbörandes skatteförmåga. Enbart på grund härav är det väl otänkbart, att någon i denna kammare skulle vilja medverka till förnödenhetstullar enbart i beskattningssyfte.

Nu ha ju emellertid förnödenhetstullarna, liksom det tullsystem vi ha, fastställts på en tid, då världen såg litet annorlunda ut än f. n. Sedan dess har, bland annat, ett världskrig rasat över världen. På den tiden då tullarna tillkommo voro de nödvändiga för att skydda den svenska marknaden mot den utländska som led av överproduktion, men för närvarande vill jag påstå, att man snarare lider av brist på varor i hela världen. Nu kan det väl icke falla någon in att önska minskade inkomster för vårt lands näringsliv, men jag vill säga, att det icke är alldeles likgiltigt, huru dessa inkomster fördelas mellan de olika individerna i vårt land. Bli de fördelar ett tullsystem medför eller de bördor det pålägger allt för ojämnt fördelade mellan ett lands individer eller mellan olika länder i världen, leder detta förr eller senare till krig av militär eller ekonomisk art. Detta är en synpunkt, som man alltid får komma ihåg, då man tillhör en nation, som icke kan med militära medel föra åtminstone angreppskrig. Om vi nu äro på det klara med, att det råder brist i världen, vore det väl i stället för att förhindra varor att flyta in, snarare skäl att tänka på att hindra varor att flyta ut. Det kan också sättas i fråga, om tidpunkten icke nu vore inne att sänka våra importtullar och lägga exporttullar på exportvaror. Vårt lands näringsliv i dess helhet skulle säkert gå lika bra på det ena sättet som på det andra, men om herrarna vilja tänka sig in i vad resultatet skulle bli beträffande fördelningen av den vinst, som vårt land kunde draga av den ena eller andra metoden, skola herrarna helt säkert finna, att det blir högst olika resultat av det ena eller andra. Naturligtvis vill jag ingalunda rekommendera en brådstörtad omläggning av vår tullpolitik. Varje naturlag är så beskaffad, att det obehagligen hämnar sig, om man gör oförsiktiga ingrepp.

Då jag med dessa ord anser mig hava visat, att tullar på förnödenhetsvaror icke äro lämpliga som medel att uttaga skatt på indirekt väg, vill jag nu övergå till frågan, i vad mån denna skatt är berättigad såsom skydd mot övermäktig utländsk konkurrens. Alla torde vara överens om att om man finge ett verkligt tullsystem sådant som de flesta önska, ett solidariskt tullsystem, det skulle från skyddssynpunkt vara tämligen likgiltigt, huru höga eller låga tullar man hade. Alltså anser jag, att man kan gå ut ifrån, att det här verkligen gäller att bereda vissa näringsgrenar, som av en eller annan anledning behöva tullskydd, ett sådant skydd framför andra.

Man brukar dela upp skyddstullar i agrar- och industritullar, och den motion, som nu är föremål för debatt, åsyftar ju först och främst att åstadkomma förbättring i tullförhållandena för vår jordbruksnäring. Utgångspunkten för denna motion, som väckts av herr Johan Nilsson i Skottlandshus, är helt enkelt den, att utsikterna

för vårt jordbruk, enligt hans mening, äro synnerligen dystra. Jag måste bestrida det. Jag tror icke, att någon kan påstå, att vår jordbruksnäring för närvarande arbetar under tryckta förhållanden, och jag tror icke, att man behöver frukta någon väsentlig försämring under de allra närmaste åren. Jag förstår icke, huru det skulle vara möjligt att nu producera ett större överskott av spannmål i världen, efter all den skada och desorganisation, som världskriget åstadkommit. Jag vill först fästa uppmärksamheten på att en allt för stor ängslan därvidlag kan hämnas sig. Själv skulle jag säkerligen icke vågat låta bli att rösta för det minimipris på spannmål, som vi nu ha, men jag kan icke underlåta att erinra om att detta från jordbrukets synpunkt visat sig vara oekonomiskt. Ty minimipriset har visat sig vara precis lika genstörtigt som maximiprisen på sin tid. Faktiskt har det också visat sig, att det minimipris, som en gång beslutats, blivit maximipris. Under det att den utländska spannmålen kostat 50 eller 60 kronor per 100 kg. tror jag icke, att de svenska jordbrukarna på grund av minimipriset fått mer än 40 kronor. Sålunda visar detta enligt min mening till fullo, att man måste tänka sig två gånger före, innan man låter sin ängslan förläda sig till förhastade åtgärder. Det torde dessutom icke hälsas med glädje av något större antal jordbrukare, att man till på köpet får taga sammanslutningen inom kvarnindustrien såsom en följd av minimiprisen. Då man nu vidare yrkar på, att de glidttullar, som urtima riksdagen beslöt, skola ändras, så förefaller det mig underligt, att man vågar röra vid en byggnad, som vilar på så bräcklig grund. Det blev i alla fall under debatten om dessa glidttullar klart, att kompromissen vilade på synnerligt svag grund. Den viktigaste olägenheten med glidttullarna är utan tvivel av psykologisk art. Om man efter vissa metoder räknar ut det pris, som en lantbrukare bör ha, men icke kan få, så, vare sig detta pris är riktigt eller icke, blir det alltid en anledning till missnöje och missmod, och detta höjer icke intresset för arbetet inom jordbruket.

Men jag tror, att det blev åtminstone tillräckligt, om än icke fullt uttömmande, visat, att den grund, efter vilken man beräknar normalpriset på svensk spannmål, icke är säkert och väl lagd. Och om man erkänner, att detta beslut om glidttullars införande var en kompromiss, som ingalunda var stark, så förefaller det mig underligt, att man redan innan detta beslut börjat tillämpas vill rubba detsamma. Grunden blir icke bättre därför, att man bygger en våning till. Det torde vara tillräckligt att endast erinra om en sådan detalj som att man, när man beräknar ett normalpris på spannmål, vilket huvudsakligen kommer att utnyttjas av skånska lantbrukare, använder såsom siffra för medelskörden det tal, som gäller för hela Sverige, och ingalunda det tal, som gäller för Skåne, samt vidare icke tager hänsyn till storleken av skörden under olika år.

Man har särskilt vänt sig mot, att dessa glidttullar skulle maximeras. Jag vill då säga, att just denna bestämmelse, att spannmålstullarna icke få överstiga 3 kronor 70 öre per deciton — det är den enda fasta punkten i hela detta beslut — och den är fullt mo-

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)*

Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)

tiverad. Var och en måste medgiva, att om det bleve så, att glidullarna kunde överstiga 3 kronor och 70 öre per deciton, jämvikten i vårt tullsystem omedelbart rubbats till jordbrukets förmån och industriens nackdel.

Men det finnes t. v. saker och ting, som verka vida kraftigare än tullar, och det är bl. a., att den utländska valuta, med vilken vi betala spannmålsimporten, för närvarande är oerhört hög — jag vill minnas, att den argentinska myntenheten för närvarande betalas 33 % överkurs. Och det finnes ännu en faktor. Frakten för den argentinska spannmålen utgör icke 3 kronor 70 öre, utan 15 kronor 30 öre per 100 kilogram. Den är således nära fem gånger större än den maximitull, som kan komma i fråga. Nu säga de, som önska, att denna tull skall höjas, att frakten visserligen för närvarande är fem gånger större än tullen, men, att den naturligtvis kommer att sjunka, jag hoppas visserligen, att frakten kommer att sjunka åtskilligt, men det dröjer helt visst ganska länge. Och många skäl tala för att en sådan sänkning icke kan bliva alltför stor. Det finnes bl. a. ingen som vågar hoppas, att priset på t. ex. stenkol skall nedgå så mycket, att icke frakten på utomeuropeisk spannmål faktiskt giver ett tullskydd, som är större än glidullarna. Under sådana förhållanden tala alla skäl för att man icke bör rubba detta glidullsystem, då det sannolikt icke under de närmaste åren kommer till användning. Det kan därför icke heller vara lönt, att — såsom en reservant från denna kammare föreslagit, — för det sista av de båda övergångsåren öka glidtullen i förhållande till prisskillnaden från det nu bestämda talet en halv till tre fjärdedelar — såframt man inte på annat sätt än med hjälp av ett litet bråk i detta fall $\frac{1}{4}$ kan taga nödigt avstånd från partier till höger och vänster om det egna. Men för ett sådant ändamål kan möjligen den akademiska kvarten beträffande glidullarna ha en mission att fylla. Däremot förstår jag icke vad den kan ha för reell betydelse.

Om man lämnar frågan om agrartullar såsom sådana och övergår till förhållandet mellan agrartullar och industritullar, yrkar professor Wohlin en provisorisk nedskrivning av tullarna för sådana industriartiklar, som behövas för lantbruket. Jag vill säga, att jag obetingat giver honom rätt uti att den prisstegring, som inträtt på vissa redskap och förbrukningsvaror, som jordbruket behöver är orimlig, men jag bestrider dock, att tullarna härvidlag spela en avgörande roll. Om vi tänka på tullen på en plog, så utgör den 6 kronor per 100 kilogram. Jag antar, att en plog väger 100 kg. Förr kostade en plog 70 kronor, nu kostar den 140 kronor. Icke spelar väl en tull av 6 kronor någon nämnvärd roll för en lantbrukare, då han skall köpa en plog till 170 kr. Och om man ser på tullen på t. ex. skodon, så utgör den 6 kronor per kilo, och ett par arbets-skodon väga väl omkring ett kilo. Nu frågar jag: vilken tull verkar mest tyngande, 6 kronor å en plog för en lantbrukare eller 6 kronor å ett par arbetsskodon för en arbetare? Svaret är icke svårt att giva. Den faktor, som spelar en avgörande roll beträffande priset å järnvaror, är helt säkert den oerhört fasta sam-

manslutningen mellan järnhanteringens män, och mot en sådan, liksom överhuvud mot allt vad monopol heter, äro tullarna allt för otympliga och tunga vapen.

Om jag sedan går in på frågan om de egentliga industritullarna, skall jag endast i största korthet söka gendriva ett par påståenden av den förste ärade talaren. Friherre Fleming förklarade, att den anda, som genomgår hela utskottsmajoritetens yttrande, är synnerligen sorglig. Han påvisade, hurusom det kunde vara utomordentligt väl befogat, att man genomgående höjt tullarna i förhållande till penningvärdets fall. Bl. a. påvisade han, att det svenska järnet är mycket dyrare än det tyska. Jag vågar icke bestrida, att hans siffror äro riktiga för en viss tidpunkt, men jag bestrider, att detta har någon avgörande betydelse för prisbildningen i stort. Om så vore, borde naturligtvis professor Wohlin endast behöva förmå lantbrukarne, vilka han särskilt tänker på, köpa tyskt järn och tyska plogar etc. Men jag tror ej, att den tyska industriens leveransförmåga räcker till. Om den tyska konkurrensen en eller annan gång trycker ned priserna på svenska industriartiklar, så är detta en situation av fullkomligt övergående beskaffenhet, och det finnes icke minsta hopp om att man med ekonomiska åtgärder av så pass långsamt verkande art som tullar, skall kunna åstadkomma något skydd häremot. Friherre Fleming påstod, att det merkostnadsresonemang, som majoriteten inom utskottet fört i utlåtandet, saknade varje spår av berättigande. Det lärer väl ändå icke vara fallet. Han anförde, att man med tullar kan pressa ned prisen på från utlandet importerade varor på sådant sätt, att i grund och botten icke de svenska konsumenterna få betala tullen, utan de utländska producenterna. Hela resonemanget är ju orimligt. Det vore ju då ingen konst att vara finansminister i Sverige — det erkänna nog alla — om man genom så enkla åtgärder som skyddstullar kunde flytta över de svenska statsutgifterna på utländska producenter. Man kan möjligen under vissa förhållanden resonera om, huruvida man icke kan få konsumenterna av våra exportvaror i utlandet att betala igen en del av de tullar, som vi få betala för utländsk import, men i varje fall räcker det icke till att göra frih. Flemings påstående riktigt. Ty det är klart, att om en skyddstull är väl avpassad, skall den praktiskt sett utestänga den utländska importen, och kommer icke någon utländsk import till stånd, inflyta ju inga tullar. Då blir det de svenska konsumenterna, som få betala de högre pris, som tullarna åstadkomma. För att visa, att vår svenska industri i de flesta fall ej behöva något ökat tullskydd på grund av penningvärdets fall, skall jag be att få peka på några speciella industrier. Är det någon i denna kammare, som skulle önska, att vi i överensstämmelse med friherre Flemings förslag skola höja tullen på utländska skodon från 6 till 12 kronor per kilo? Skulle det vara ett lämpligt tack till vår skoindustri för de utomordentligt oegennyttiga tjänster den gjort vårt land under den gångna kristiden, att belöna den med en förhöjning från 6 till 12 kronor av tullen för ett par arbetsskodon? Vad skulle vi f. ö. vinna med detta? Jo, naturligtvis

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål*

(Forts.)

Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)

åstadkomma en tillfällig överproduktion. Man skulle börja att bygga fabriker för tillverkning av skodon i större omfattning än nu. Detta skulle draga arbetskraft huvudsakligen kvinnlig från lantbruket, och när så överproduktionen blivit så stor, att man ej längre kan finna avsättning för densamma, skulle dessa arbetare, som äro ovana vid industriarbete och icke lämpa sig för lantarbete, helt enkelt falla det allmänna till last och begära arbetslöshetsunderstöd. Det kan åtminstone ej ligga i lantbrukets intresse att gå med på friherre Flemings förslag om 100 procent förhöjd skyddstull på skodon. Och jag tror, att om man tänker på en sådan industri som galoschindustrien — fastän denna ju visserligen icke hör till den större industrien — så gäller om denna precis detsamma. Dess enda svårighet är f. n. att skaffa tillräcklig arbetskraft.

Och om vi tänka på sockerindustrien, står ju saken, såsom tidigare framhållits, i detta fall så, att något tullskydd ej behöves, då det utländska importerade sockret blir mycket dyrare än det inhemska. Man måste höja priset på det inhemska sockret, så att man med den förtjänst, som därvid uppstår, kan uppväga den förlust, som uppkommer på det importerade sockret.

Nu vet jag mycket väl, att man kan göra den invändningen: är det då ej fullt rätt, att lantbrukaren får tillgodogöra sig en möjlig konjunkturvinst, men en sådan invändning har ju föga med tullskydd att göra.

Och så mycket anser jag mig hava ådagalagt, att skyddstullarna icke överlag förlorat i betydelse på grund av penningvärdets fall. En tulls skyddsvärde beror nämligen ingalunda enbart av penningvärdet, utan av många andra faktorer. F. n. borde helt säkert en hel del tullar kunna slopas, även om de under vanliga förhållanden kunna försvaras. Beträffande t. ex. skodon skulle kanske rent av en importpremiering just nu vara befogad.

I varje fall kan det inte nekas, att den revision av vårt tullsystem, som världskriget gjort nödvändig, är av utomordentligt besvärlig beskaffenhet, och detta och ingenting annat är det, som utskottet velat giva uttryck åt, då det med en monoton enformighet föreslår, att den ena motionen efter den andra icke måtte föranleda till något riksdagens beslut. Och jag tror också, att detta utskottets förslag är synnerligen välbetänkt. Till slut skulle jag vilja säga, att detta bättre än mycket annat visar, att vi önska detsamma som herr Clason så vackert uttryckt i klämman till sin motion: »att riksdagen måtte besluta sådana åtgärder i fråga om rikets tullpolitik, som må finnas ägnade att hejda en icke önskvärd import, stärka vårt näringsliv, hämma en skadlig utländsk konkurrens och öka landets förmåga av självförsörjning». Vackrare kan man ej uttrycka målet för en förnuftig tullpolitik, och om en sådan kan giva till resultat, att icke blott jordbruket såsom en föregående önskat förvandlas från en askunge till en vacker prinsessa, utan att alla näringsgrenar kunna göra det, så ligger det säkerligen i allas intresse.

Under herr Björnssons anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr vice talmannen.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr talman! Bevillningsutskottet börjar sitt utlåtande med att erinra om den utredning av vårt tullsystem, som pågår inom tull- och traktatkommittén. Därefter yttrar utskottet, »att endast synnerligen starka skäl av sär egen natur kunna föranleda utskottet att för närvarande tillstyrka vare sig någon ändring av gällande tullsatser eller skrivelse i syfte att påkalla utredning och förslag i någon särskild tullfråga». Alltså utskottet säger tydligen ifrån, att utskottet ej nu vill vara med om ändring av gällande tullsatser. Jag förmodar, att när bevillningsutskottet resonerat så, det syftat på de tullsatser, som äro fastställda av riksdagen, och ej på de tullsatser, som nu äro gällande, d. v. s. att utskottet icke gillar suspensionen av de tullar, som riksdagen har fastställt. Kungl. Maj:t har ju under vissa kritiska förhållanden gått in på denna suspension, men meningen är väl ej, att denna suspension skall fortsätta i oändlighet, när vi kommit in i normala förhållanden. Nu är det ju egentligen ej annat, som vi motionärer syftat på, än att de tullsatser, som av riksdagen fastställts, återigen skulle komma i funktion. Då så är förhållandet beträffande industrierna, synes det oss vara fullt rättvist, att detta även får bli rådande inom jordbruksnäringen.

Jag skall då först något vidröra frågan om glidullen för spannmål och jag vill då erinra om att den utgångspunkt, som de sakkunniga hade, när de utarbetade sitt utlåtande, som ligger till grund för riksdagens beslut i glidtullsfrågan, var den, att man stod inför ett fallande prisläge, och därför gingo även de representanter för jordbruket, som tillhörde dessa sakkunniga, med på att man skulle försöka medverka till en sänkning av den allmänna prisnivån. Detta var naturligtvis under förutsättning, att man skulle göra liknande försök inom alla andra områden, och att man så småningom skulle komma ned till normala förhållanden. Under denna förutsättning gingo vi med på, att jordbrukarna skulle vidkännas den risk, som eventuellt kunde ligga i, att man ej fick fritt utnyttja hela det tullskydd, som erfordrades för att utfylla den eventuella skillnaden mellan produktionspriset och importpriset. Nu har emellertid förhållandet inom spannmålsmarknaden ställt sig på annat sätt, än man gick ut från. Priset på spannmål har stigit i höjden, och den glidtull, man eventuellt tänkte sig skola komma till användning, tycks ej få någon funktion att fylla, såvida förhållandena även efter den 1 juli komma att bli sådana som de nu äro. Men man kan ej veta, hur förhållandena komma att gestalta sig. De minimipris, som äro fastställda av riksdagen och garanterade jordbrukarna under detta år, ha ju i verkligheten blivit maximipris, och jordbrukarna få ju ej på långt när ut det pris, de rättmätigt skulle fått, om dessa minimipris ej hade varit. Nu sade den siste ärade talaren, att dessa minimipris ej hade gynnat jordbrukarna så mycket, och syftade han på, att de gynnat särskilt kvarnmonopolet, men jag tror icke, att så egentligen är förhållandet, utan de, som verkligen haft största nytta av dessa minimipris och det monopol, som kom till stånd på grund av dessa,

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag af
spannmål.
(Forts.)*

Auy.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)

äro konsumenterna. Hade vi icke haft dessa anordningar fastslagna detta år, hade vi utan tveivel haft betydligt högre pris än nu. När nu förhållandena äro ordnade så, att jordbrukarna icke få lev att utnyttja vinstmöjligheterna, kunna jordbrukarna, när de på grund av det allmänna prisläget böjt sig, också ha rätt att fordra, att om prisen gå under produktionskostnaden, de böra få åtnjuta skydd som kompensation för att de fått avstå från vinst, då sådan rätteligen bort tillkomma dem.

Om nu prisläget på spannmålsmarknaden är sådant, att priset fullt täcker produktionskostnaden och för närvarande kanske betydligt överstiger densamma, är förhållandet emellertid helt annorlunda, när det gäller den animaliska produktionen, då tullen å vissa animaliska produkter är suspenderad och importen därav synes gynnas på allt möjligt sätt trots det låga prisläget. Det är ju särskilt från Danmark, som importen av kött, fläsk och smör försiggått under senare tid, och detta på grund av att Danmark, som annars har sin naturliga avsättning på England och eventuellt Tyskland, ej kunnat försälja sina produkter dit, utan kastat över sitt överskott hit. På grund av valutafrågan har ju det danska jordbruket uppnått ganska tillfredsställande pris. Jag skall be att få nämna ett förhållande, som rör exempelvis smör, enligt en rapport, som föreligger från en av våra största smörexportföreningar för 14 dagar sedan. Det yttras där: »Danskt smör börjar nu att ånyo inkomma i större partier, och skedde försäljningar i går till ett pris av 5 kr. per kg. svenskt mynt. Då 100 kr. svenskt motsvara 128 kr. danskt, erhålla de danska firmorna 6,40 kr. per kg. danskt mynt.» Här ser man ju, vilken inverkan dessa valutaförhållanden hava på konkurrensen, när det gäller dylika varor. Faran från denna tillfälliga konkurrens — jag förutsätter, att den möjligen endast blir tillfällig, ligger i att den driver tillbaka vår egen produktion, och när sedan Danmark, som försett oss med dessa jämförelsevis billiga varor, får avsättning på andra håll, är det ej säkert, att vår produktion är uppe så, att vi kunna tillgodose vårt eget behov. Tanken på att livsmedelsindexen skulle pressas ned, som förefanns vid den tidpunkt, då vi avgjorde frågan om glidtullarna, tror jag håller på att försvinna på grund av den tendens, som försiggått på den allmänna marknaden. Jag menar, att nästan alla andra produkter stigit i pris. Därtill kommer, att det enligt mitt förmenande olyckliga beslutet angående arbetstidens begränsning inom industrien, som drivit upp arbetspriserna och timplenningen för industrien, har sin inverkan även på jordbruksnäringen, så att den undan för undan måste höja sina avlöningar. Härtill kommer, att den förkortade arbetstid arbetarna komma i åtnjutande av inom industrien, även har sin inverkan på jordbrukets arbetare. I den mån de finna arbete inom industrien, skola de hellre söka sin utkomst där än i jordbruket, där de få åtnjuta lägre dagspenning och längre arbetstid.

Vidare vore det av utomordentligt stor betydelse för vår handelsbalans, om vi kunde få vår produktion upp i den nivå, att vi först och främst kunde tillgodose vårt eget behov och därjämte även avstå

något för export. Det var ju dock så, att före kriget exempelvis smör var en av landets allra största exportartiklar, och vi voro på väg att också bringa upp fläsket till en mycket stor exportartikel. Jag tror, att rättvisa och kloket mana till, att produktionsförhållandena inom jordbruket försättas i sådan ställning, att jordbruket kan existera vid sidan av industrien, och att man ej ordnar det så, att den ena näringen får gynnas på den andras bekostnad.

Jag ber att, som förhållandena ligga till, med de många yrkandena och reservationerna, och för att vi icke skola få för många linjer att gå på, få yrka bifall till den av herr Wohlin m. fl. avgivna reservationen.

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)*

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke för egen del ingå på någon generalgranskning av alla de olika förslag i fråga om tullarna, som innehållas i detta ganska vidlyftiga utskotts-betänkande. Jag skulle för närvarande bara antyda några av de huvudsynpunkter, som varit ledande för utskottet eller för mig.

Vad som då i hög grad har satt prägeln på utskottets utlåtande är dels det ovissa tillstånd, som för närvarande råder i världen i handels- och kommunikationsavseende, dels ock befintligheten av tull- och traktatkommittén med dess uppgift att framlägga förslag i tullpolitiskt avseende för Sverige. Att under en tid, då de normala handelsförbindelserna ännu icke på långt när kunnat återknytas, då produktionsförhållandena i olika delar av världen äro alldeles hämmade eller omkastade, då dessutom en ny, mycket hög och förut ej känd tullmur uppstått genom kommunikationernas fördyrande och de så oerhört höjda frakterna att utskottet under sådana förhållanden icke ansett lämpligt att taga upp till sakbehandling alla de olika motioner, som här föreligga angående införande av nya eller höjande av befintliga skyddstullar, utan funnit det naturligt och rimligt att hänvisa dessa frågor till den sittande tull- och traktatkommittén, det är en ståndpunkt, som jag för min del funnit riktig och anslutit mig till.

Detta i fråga om skyddstullar.

Men en hel del av de motioner, som föreligga till behandling, skärskåda tullarna från andra synpunkter, där de statsfinansiella motiven äro dominerande. Då motionärerna föreslagit, att i statsfinansiellt syfte höja befintliga skyddstullar, hava de där kommit in på frågor, som jag för min del förmenar kräva den allra största försiktighet och varsamhet. Jag tror, att då båda synpunkterna föreligga, både den statsfinansiella och skyddstullssynpunkten, bör man börja med att granska skyddstullssynpunkten — tullens inverkan på den inhemska produktionen och prissättningen, och först därefter taga hänsyn till dess inverkan i statsfinansiellt hänseende. Därför har jag, då dessa frågor varit uppe, ej heller där haft något emot utskottets beslut att hänvisa till den sittande tull- och traktatkommittén, som har att i första hand taga hänsyn till skyddssynpunkten.

Beträffande åter de tullar, där den statsfinansiella synpunkten varit helt dominerande, och vilka icke haft skyddstulls karaktär, de

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)*

rena finanstullarna, har jag, som det framgår av reservationen, varit av i viss mån avvikande mening från utskottet, och jag får kanske tillfälle att framdeles under debatten i dag återkomma närmare till det ämnet.

För att nu övergå till den punkt, som närmast är föremål för debatt, nämligen herr Nilssons i Skottlandshus motion, behöver jag ej upprepa vad den innehåller. Det är i grund och botten, kan man säga, ett försök till upprivande av den kompromiss, som fattades så sent som i höstas, — ett yrkande, att samma synpunkter, som vid frågans behandling då framfördes från rent bondehåll, måtte så gott som alldeles obeskurta vinna beaktande. Man frågar sig, vad som kan vara anledningen till en så pass egendomlig åtgärd, som att man endast några månader efter en så pass stor frågas avgörande kräver ett upprivande av detta beslut, och man får då icke något annat svar än att det råder oro bland lantmännen, och att ett bifall till motionen skulle verka lugnande och därigenom i hög grad befordra vårt jordbruk. Jag måste för min del bekänna, att jag har mycket svårt att förstå den oro, som kan vara rådande. Utvecklingen på spannmålsmarknaden har, sedan höstens beslut fattades, gått i en riktning, som är obetingat gynnsam för lantmännen och deras intressen. Priset på utländsk spannmål, som måste bli i viss mån normerande för vår prissättning här hemma, har sedan hösten visat en oavbruten stegring, och i stället för det pris, till vilket staten inlöser inhemskt vete, 38 kronor för 100 kg., kostar utländskt vete i svensk hamn nu cirka 60 kronor. Någon fara för att utvecklingen — jag kunde från en annan synpunkt säga något hopp om att utvecklingen skulle radikalt förändras och en allvarlig prissänkning äga rum på utländsk spannmål, förefaller mig ytterligt osannolikt. Med kännedom om den brist, som råder i världen, den nedsättning i produktionen, som ägt rum, de alltjämt ökade och säkerligen också för en tid bestående höga frakterna samt våra ogynnsamma valutaförhållanden gentemot länder, som producera och exportera råvaror — med hänsyn till alla dessa faktorer förefaller det mig ytterligt osannolikt, att något avsevärt fall i spannmålsprisen kommer att äga rum under den jämförelsevis korta tid, under vilken de beslutade glidtullarna skola vara gällande, och det är ju blott för den tiden vi för närvarande ha att fatta beslut. Men fränsett detta, är det väl från riksdags- och inrikespolitisk synpunkt tämligen hopplöst att söka driva den politik, som motionären företräder, och jag undrar, om det kan vara så vidare klokt från deras sida, som gjort det. Det vore ju ändå att skänka lantmännen en privilegierad ställning, som enligt min mening går längre än skäligt är. Det är visserligen sagt och kan vara sant, att lantmännen behöva arbeta på lång sikt och därför behöva trygghet. Men detsamma gäller i hög grad även om industrien och de andra näringarna. Även om dessa för närvarande ha goda tider, ha de icke ett sådant obetingat skydd för förlust, som här skulle beredas lantmännen, ty här föreslås, att lantmännen i fråga om sädesodlingen skola kunna tillgodogöra sig de goda tider, som efter all sannolikhet stunda, och det utan

att löpa någon som helst motsvarande risk om tiderna för dem bleve sämre. Det är i alla fall en ställning, som jag icke tror, att de övriga näringsidkarna och de övriga klasserna i Sverige kunna anse fullt befogad.

*Ang.
tullsatserna å
vissa slag av
spannmål.
(Forts.)*

Vad beträffar de två övriga punkterna i förevarande motion, som gå ut på återställande av de tullar, som tillfälligtvis äro upphävda, och upphävande av de exportförbud, som provisoriskt stadgats, har utskottet ej velat intaga någon ståndpunkt i sak till dessa frågor. Utskottet har endast hävdad den meningen, att dessa frågor äro av den art, att deras avgörande alltjämt bör ligga i Kungl. Maj:ts hand. Det kan vara svårt för riksdagen än så länge, då förhållandena äro så onormala, som de nu äro, att klart överblicka alla de detaljer, som dessa frågor beröra. Kungl. Maj:t har däremot helt andra förutsättningar att kunna överblicka dem, och det finns efter mitt förmenande ingen anledning till, att Kungl. Maj:t icke skulle vidtaga de åtgärder, som här kunna befinnas befogade.

På grund av vad jag anfördt, herr talman, ber jag således att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föreslagna punkten.

På framställning av herr vice talmannen beslöt kammaren att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta överläggningen beträffande nu föredragna punkt.

Herr *Nilson, Karl August*, väckte en motion, nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Olofsson* väckte en motion, nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anställande inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen av en automobilinspektör.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Sandegård* avlämnade en av honom och herr *Hansson* under-tecknad motion, nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnplikts-tjänstgöring.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 217, 240, 241 och 246 hänvisades dessa, nr 217 till jordbruksutskottet, nr 240 och 241 till behandling av lagutskott samt nr 246 till statsutskottet.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 77, angående beredande av rätt till dagtraktamente för av landsting eller stadsfullmäktige vald ledamot i inskrivningsrevision ävensom suppleant för sådan ledamot;

nr 78, i fråga om åstadkommande genom statens ingripande av bättre anordningar för transport å landsbygden av sjuka till och från sjukhus; samt

nr 80, angående val av tre deputerade att, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, med Konungen överlägga.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85 med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § 2 mom. i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjeställningar jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tillämpning av gällande telefon- och telegramavgifter jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 35, i anledning av väckt motion om ersättning åt vissa fastighetsägare i Hagalunds municipalsamhälle för skada, som tillskyndats dem genom anläggandet av en järnvägstunnel under samhället;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner om förbud att förtära rusdrycker m. m. å utskänkningsställe, där utskänkning av pilsnerdricka idkas utom samband med utskänkning av rusdrycker;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 14, i anledning av väckt motion angående stiftelsen »Lars Hiertas minne» frikallande från taxering till bevillning samt inkomst- och förmögenhetsskatt; samt

nr 15, i anledning av väckta motioner angående frihet för Samfundet de nio från skattskyldighet för fonden Lotten von Krämers stiftelse och därifrån inflytande medel;

bankoutskottets utlåtande nr 21, angående vissa pensioner och understöd;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35 A, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för år 1921 i vad angår jordbruksärendena;

nr 35 B, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1920 i vad rör jordbruksärenden;

nr 36, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t

angående omläggning av allmänna nyodlingslånefonden till en lånefond för nyodling och jordförbättring; samt

nr 37, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:it angående höjning av den ur fonden till fiskerinäringens befrämjande årligen utgående lånesumman m. m.;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om befrämjande genom statens medverkan av äktenskapsbildningen i Sverige;

nr 10, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för människornas avväpnning m. m.;

nr 11, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utarbetande och framläggande av en fullständig plan för militärväsendets totala avveckling; samt

nr 12, i anledning av väckt motion angående de gamla sannin-garnas omsättande i praktisk politik; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag rörande inrättande av ett statsobligationslotteri eller annat under svenska statens kontroll ställt penninglotteri;

nr 19, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om användande vid statens järnvägar av ved och torv som lokomotivbränsle;

nr 20, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande åtgärder till avhjälpande av läkarebristen i de norrländska länen;

nr 21, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag angående åtgärder för beredande av nödig sjukvård åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder;

nr 22, i anledning av väckt motion om meddelande av ändrade bestämmelser rörande antalet sjuksängar vid lasarett och sjukstugor;

nr 23, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att åvägabringa billigare tandvård; samt

nr 24, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om eklesiastik-jords styckning och upplåtande för nybildning av mindre jordbruk.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5,05 em.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
